भंगहा नगरपालिकाको शिक्षा क्षेत्रको योजना,

२०८१–२०९०

Bhangaha Municipality Education Sector Plan,

2025-2034

स्थानीय सरकार

भंगहा नगरपालिका

भंगहा, महोत्तरी

२०८१

योजना निर्माण कार्यदल

i.	श्री संजिव कुमार साह (नगर प्रमुख)	संयोजक
ii.	श्री विजय कुमार यादव (नि.प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत)	सदस्य
iii.	श्री राजु साह (स्वास्थ्य शाखा संयोजक)	सदस्य
iv.	श्री लक्ष्मी राय (सूचना प्रविधि शाखा प्रमुख)	सदस्य
v.	श्री शंकर कुमार यादव (प्राविधिक विद्यालयका प्र.अ.)	सदस्य
vi.	स्वस्तिका घिमिरे (महिला उद्यम विकास शाखा)	सदस्य
vii.	श्री श्रीराम यादव (मा.वि. प्र.अ.)	सदस्य
viii.	श्री श्याम किशोर यादव (संस्थाको प्रतिनिधि)	सदस्य
ix.	श्री विरेन्द्र सिंह (महासंघ प्रतिनिधि)	सदस्य
x.	श्री सन्तोष कुमार महतो (वि.व्य.स. का अध्यक्ष)	सदस्य
xi.	श्री श्याम नारायण सिंह (शिक्षा प्रेमी)	सदस्य
xii.	आनन्द यादव	सदस्य
xiii.	मो. रेजा (धार्मिक विद्यालय प्रतिनिधि)	सदस्य
xiv.	राकेश कुमार पजियार (संस्थागत विद्यालय प्र.अ.)	सदस्य
xv.	श्री नर बहादुर पाखिन (शिक्षा अधिकृत)	सदस्य सचिव

लेखन समिति

१. श्री विजय कुमार यादव	संयोजक
२. श्री राजु साह	सदस्य
३. श्री लक्ष्मी राय	सदस्य
४. श्री विरेन्द्र सिंह	सदस्य
५. श्री श्रीराम यादव	सदस्य
६. श्री लिलानाथ गौतम	सदस्य
७. श्री आरती कुमारी	सदस्य
८. श्री शंकर कुमार यादव	सदस्य
९. श्री सन्तोष कुमार महतो	सदस्य
१०.श्री नर बहादुर पाखिन	सदस्य सचिव

योजना निर्माण प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोग

१. यूनिसेफ नेपाल

२. पि.पि.सि. (People Promote Centre) धनुषा

भंगहा नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय भंगहा, महोत्तरी मधेश प्रदेश, नेपाल

शिक्षा व्यक्ति, परिवार, समाज र राष्ट्र निर्माणको आधार हो । कुनै पनि देशको शैक्षिक स्थितिले त्यो देशको सामाजिक, आर्थिक र राजनैतिक अवस्थाको चित्रण गर्दछ । शिक्षा जस्तो महत्वपूर्ण विषयलाई व्यावहारिक, वैज्ञानिक र युग सुहाउँदो बनाउनु आफैमा चुनौतीपूर्ण रहेको छ । अझै भन्नु पर्दा सार्वजनिक विद्यालयबाट प्रदान गरिएको शिक्षामा गुणस्तरीय कायम गर्नु तथा सार्वजनिक शिक्षालयलाई बालमैत्री, सिकाईमैत्री, विश्वासिलो, सहभागितामूलक बनाउनु निकै नै चुनौती पूर्ण रहेको छ । यस्तो परिस्थितिमा प्रारम्भिक बाल विकास तथा शिक्षा, आधारभूत शिक्षा, अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुल्ला तथा वैकल्पिक निरन्तर सिकाई, सामुदायिक सिकाई र विशेष शिक्षा सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वियन, अनुगमन, मूल्यांकन र नियमनको अधिकार कानूनी रुपमै स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । यसका साथै माध्यमिक तहसम्मको शैक्षिक कार्यक्रमको समन्वय र नियमन गर्ने महत्वपूर्ण जिम्मेवारी स्थानीय तहको रहेको छ ।

शिक्षा क्षेत्रको महत्वपूर्ण तहको रुपमा विद्यालय तहलाई मानिन्छ । विद्यालय तहको शिक्षालाई व्यवस्थित गरि गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न शिक्षा योजना एउटा महत्वपूर्ण रोड म्यापको रुपमा रहन्छ । यस शिक्षा योजनामा नगरपालिकाको शैक्षिक सूचना, घरधुरी तथा जनसंख्या, पालिकाको साक्षरताको अवस्था, कार्यान्वयनमा आएका शैक्षिक कार्यक्रमहरु, प्रारम्भिक बालविकास, आधारभूत तह र माध्यमिक तहको शैक्षिक सूचांक विवरण, पालिकाको शिक्षाको दुरदृष्टि, ध्येय, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा सिकाई उपब्धि विवरण आदिको विवरणहरु समेटिएका छन् जसले वर्तमान शैक्षिक सूचनाहरुको अवस्थाका बारेमा विश्लेषण गरेर आगामी रणनीति तय गर्न महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको छ । यस पालिकामा उपलब्ध भएको सिमित श्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गर्दै योजना कार्यान्वयनमा देखिने चुनौतीहरुलाई अवसरको रुपमा बदल्न नगरपालिका प्रतिबद्ध रहेको छ । योजनाले समेट्न नसकिएका र छुटेका महत्वपूर्ण शैक्षिक विषयहरुलाई पहिचान गरेर कार्यान्वयनमा ल्याउने प्रतिबद्धता समेत व्यक्त गर्दछु । साथै यस शिक्षा क्षेत्र योजना यस पालिकाको महत्वपुर्ण योजना भएको हुनाले यस योजना कार्यान्वयनमा आवश्यक सहयोग गर्नु हुन सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, शिक्षक, वि.व्य.स, शि.अ.सं., अभिभावक, विद्यार्थी भाइबहिनी, राजनीतिकर्मी, पत्रकार, विकास साझेदारी संघसंस्था लगाएत सम्पूर्ण लक्षित तथा सरोकारित निकाय, नागरिक समाजहरुमा हार्दिक अनुरोध गर्दछु ।

अन्तः यो शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गर्न सुरुदेखि अन्तसम्म आर्थिक, प्राविधिक तथा बौद्धिक सहयोग गर्नु हुने पि.पि.सि., युनिसेफ नेपाल, यस भंगहा नगरपालिका सम्पूर्ण कर्मचारी, शिक्षा समितिका सम्पूर्ण पदाधिकारी, मस्यौदा लेखन समितिका सम्पूर्ण पदाधिकारीहरु, शिक्षक, प्र.अ., विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरु लगाएत सबैमा हार्दिक आभार प्रकट गर्दछु ।

संजिव कुमार साह
नगर प्रमुख

संजिव कुमार साह
नगर प्रमुख

शिक्षा मानव सभ्यताको उज्यालो किरण हो । यसले मानिसलाई सामाजिक र व्यावहारिक बनाउदै मानव सभ्यताको पहिचानलाई गर्विलो बनाउने काम गर्दछ । शिक्षाले हरेक नागरिकलाई आफ्नो राज्य प्रति उत्तरदायी बनाउने हुनाले कुनै पनि देशको राज्य संचालनको महत्वपूर्ण शास्त्रको रुपमा शिक्षा रहेको हुन्छ । आधारभूत तह सम्मको शिक्षा शैक्षिक क्षेत्रकै आधार भएको हुनाले यसको संचालन व्यवस्थापन अनुगमन र नियमनको महत्वपूर्ण जिम्मेवारी स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ । साथै माध्यमिक तह सम्मको शिक्षाको संचालनमा समन्वयको भूमिकामा समेत स्थानीय तह रहेको हुनाले स्थानीय तहको लागि एक महत्वपूर्ण अवसर समेत हो । स्थानीय स्रोत साधनको अधिकतम उपयोग गरी विश्व बजार सुहाउँदो, विश्व बजारमा प्रतिस्पर्दा गर्न सक्ने व्यावसायिक नागरिक तयार गर्ने अस्त्र नै शिक्षा भएकोले स्थानीय तहले यसको नजिक बसेर काम गर्नु पर्ने देखिन्छ ।

यस नगरपालिका अन्तर्गत बसोबास गर्ने सबै बालबालिकाले समान रुपमा शिक्षा प्राप्त गर्नु संबैधानिक अधिकार रहेको छ । सबै वर्ग, लिङ्ग, जाती, भाषा, धर्म र संस्कृतिका बालबालिका समक्ष गुणस्तरीय शिक्षाको पहुँच पुर्याउन शिक्षा योजना निर्माण गर्नु अपरिहार्य रहेको सन्दर्भमा भंगहा नगरपालिकाले पहिलो पटक स्थानीय शिक्षा क्षेत्र योजना तयार गर्दा अत्यन्तै खुसी लागेको छ । योजना तर्जुमा गर्नु जति महत्वपूर्ण छ त्यो भन्दा महत्वपूर्ण यसको सफल कार्यान्वयन रहेको छ । यस योजनाले सबै वर्ग, लिङ्ग, जाती, भाषा, धर्म र संस्कृतिका मानिसहरुको शैक्षिक आकांक्षा पुरा गर्नु पर्ने चुनौती रहेको छ जो आफैमा जटिल र गम्भिर विषयबस्तु पनि हो । यसका साथै बढ्दो आधुनिक समाज सुहाउँदो जनशक्ति तयार गरी समाज र राष्ट्रलाई सम्वृद्धि तर्फ डोर्याउनु पर्ने हुन्छ । तसर्थ यस शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माणमा जति मेहेनत गरिएको छ त्यो भन्दा दुई गुणा बढी कार्यान्वयनमा गर्नु पर्ने हुन्छ किनकी यो योजना नै भंगहा नगरपालिकाको सम्वृद्धिको योजना हो । यस योजना कार्यान्वयनमा मेरो अधिकार क्षेत्र भित्र रहेर यस योजनाको सफल कार्यान्वनमा मैले गर्नु पर्ने सबै किसिमको पहलकदमी तथा भूमिका निनिर्वाह गर्ने प्रतिवद्धता व्यक्त गर्छु र सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि, सरोकारित निकाय , व्यक्ति र नागरिक समाजलाई समेत यस योजना कार्यान्वयनमा आ-आफ्नो ठाउँबाट प्रयास गर्नु हुन समेत अनुरोध गर्न चाहान्छु ।

यस नगरपालिकाले पि.पि.सि. (**People Promote Centre**) धनुषाको प्राविधिक तथा यूनिसेफ नेपालको आर्थिक सहयोगमा यो १० वर्षे शिक्षा क्षेत्र योजना निर्माण गरिएको छ । यस योजना निर्माण गर्न महत्वपूर्ण योगदान पुर्याउने सम्पूर्ण निकाय तथा व्यक्तिहरुमा हार्दिक धन्यबाद व्यक्त गर्दछु । विशेष गरी यस शिक्षा योजना लेखनमा अमूल्य योगदान दिनु हुने शिक्षा, यूवा तथा खेलकुद शाखा प्रमुख नर बहादुर पाखिन (अधिकृतस्तर आठौं) लगाएतका सम्पूर्ण लेखन टिमलाई उच्च सम्मान सहित मुरीमुरी धन्यबाद व्यक्त गर्दछु ।

शान्ति कुमारी सिंह
नगर उपप्रमुख

शान्ती कुमारी सिंह
नगर उप-प्रमुख

विषय सूची

परिच्छे एकः परिचय

१.१ परिचय

१.२ भंगहा नगरपालिकाको पृष्ठभूमि

१.३ पालिकाको शैक्षिक सन्दर्भ

१.४ शिक्षा क्षेत्र समस्याहरु

१.५ पालिकाको शिक्षा क्षेत्र शिक्षाका मुख्य चुनौतीहरू

१.६ पालिकाको शिक्षा क्षेत्रको विकासका लागि मुख्य अवसरहरू

१.७ योजना निर्माणका प्रक्रिया

परिच्छेद दुईः दूरदृष्टि, ध्येय, उद्देश्य, रणनीतितथा अपेक्षित उपलब्धि

२.१ दूरदृष्टि

२.२ ध्येय

२.३ उद्देश्य

२.४ रणनीतिहरु

२.५ कार्यनीतिहरु

२.६ अपेक्षित मुख्य उपलब्धि

२.७ अपेक्षित मुख्य कार्य सम्पादन सूचक (परिमाणात्मक नतिजा)

परिच्छेद तीनः विद्यालय शिक्षाका मुख्य उपक्षेत्रहरू

३.१ प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा

३.२ आधारभूत शिक्षा

३.३ माध्यमिक शिक्षा

३.४ प्रविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम

३.५ अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ

३.६ अन्य उप क्षेत्रहरु

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद चारः अन्तरसम्बन्धित विषय तथा क्षेत्रहरु

४.१ पाठ्यक्रम, पाठ्यपुस्तक, सिकाइ सामाग्री तथा मूल्यांङ्कन

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

४.३ शैक्षिक समता र समावेशीकरण

४.४ दिवा खाजासहित पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम

४.५ आपतकालीन तथा संकटपूर्ण अवस्थामा शिक्षा

४.६ विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास

४.७ विद्यालयमा सूचना तथा संचार प्रविधि

परिच्छेद पाँचः सुशासन, संस्थागत संरचना र क्षमता विकास

५.१ शिक्षाको व्यवस्थापन

५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

परिच्छेद छः लगानी र श्रोत व्यवस्थापन

६.१ वर्तमान अवस्था

६.२ उद्देश्य

६.३ रणनीतिहरु

६.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य उपलब्धि

६.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

६.६ प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान

परिच्छेद सातः अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

७.१ वर्तमान अवस्था

७.२ उद्देश्य

७.३ रणनीति

७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद- १

१.१ परिचयः

मधेश प्रदेशको मध्य विन्दूमा पर्ने महोत्तरी जिल्लाको पनि लगभग मध्य भागमा रहेको भंगहा नगरपालिका उत्तरतिर बर्दिबास न.पा., पूर्वतर्फ धनुषाको बटेश्वर गा.पा. र लक्ष्मिनिया गा.पा., दक्षिणतर्फ लोहारपट्टी न.पा. र पश्चिमतर्फ औरही न.पा. सँग सिमाना जोडिएको स्थानीय तह हो । साविकको भंगहा, हत्तिसर्वा, धर्मपुर, हरिहरपुर हरिणमरि, सिग्याही र मेघनाथ गोरहन्ना सहितको ६ ओटा गा.वि.स.हरु मिलेर बनेको हालको भंगहा नगरपालिका मिश्रित जातजाति र समूदाय मिलेर बनेको देखिन्छ । मुख्यतया थारू, यादव, मुस्लिम, दनुवार, मुसहर, तेली, सुँडी, बातर, क्षेत्री, बाहुन, कोईरी, चमार, धोवी, हलुवाई, बिन, डोम, धनुक, खत्वे, तत्मा, नेवार, धोवी, नेवार, मगर, राय, बहरी, हजाम, सोनार, कुम्हार, दुसाध, कायस्थ, राजपुत, भुमिहार, कुर्मी, कलवार लगायातका जातजातिहरुको बसोबास रहेको पाइन्छ । यस क्षेत्रका बासीहरु विभिन्न धर्महरु हिन्दु, मुस्लिम, क्रिस्चियन, बौद्ध धर्म मान्दछन् । साथै यस भेगका मानिसहरु मैथली, थारु, नेपाली, हिन्द्री आदि भाषाहरु बोल्दछन् । यस पालिकामा जनजाती, आदिबासी तथा दलितहरुको वाहुल्यता रहेकोले आर्थिक अवस्था कमजोर देखिन्छ । साथै यस स्थानीय तहका बासीहरुमा एक अर्का प्रति राम्रो सदभाव रहेको देखिन्छ । खास गरी बिबाह, चाडपर्व तथा श्राद्ध जस्ता कार्यहरुमा सबै धर्मावलम्बीहरुको सगयोग रहेको पाईन्छ ।

१.२ भंगहा नगरपालिकाको पृष्ठभुमि

भंगहा नगरपालिकाको भौगोलिक अवस्था, सिमाना तथा राजनैतिक, प्रशासनिक विभाजनः-

भंगहा नगरपालिका नेपालको मधेश प्रदेशमा अवस्थित छ । ७७ वटा जिल्ला मध्ये एक महोत्तरी जिल्लाका १५ स्थानीय तह रहेका छन् । जस मधये १० नगरपालिका र ५ गाउँपालिका छन् । यो नगरपालिका ७७.२१ वर्ग किलोमिटरमा क्षेत्रफलमा फैलिएको छ । यो नगरपालिका साबिकका ६ वटा गा.वि.स.हरु क्रमशः सिग्याही, भंगहा, हत्तिसर्वा, मेघनाथ गोरहन्ना, धर्मपुर र हरिहरपुर हरिणमरी मिलेर बनेको छ । भंगहा नगरपालिकाको कार्यालय भंगहा नगरपालिकाको वडा नं. ५ मा रहेको छ । यो नगरपालिका जिल्ला सदरमुकामबाट १९ किलोमिटर उत्तरमा अवस्थीत छ । नगरपालिकाको आक्षांस २६.८७ N र देशान्तर ८५.८८ E मा अवस्थित रहेको छ । यस नगरपालिकाको पूर्वमा धनुषा जिल्लाको लक्ष्मिनियाँ र बटेश्वर गाउँपालिका, पश्चिममा औरही नगरपालिका, उत्तरमा बर्दिवास नगरपालिका र दक्षिणमा लोहारपट्टी नगरपालिका पर्दछन् ।

राजनितीक तथा प्रशासनिक विभाजन :-

यस नगरपालिकाको प्रशासनिक विभाजन यस प्रकार रहेको छन् ।

प्रदेश	मधेश प्रदेश
जिल्ला	महोत्तरी
सदरमुकाम	जलेश्वर
प्रतिनिधिसधा क्षेत्र नं.	१, २
प्रदेश निर्वाचन क्षेत्र नं.	१(क)
वडा संख्या	९

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

भंगहा नगरपालिकाको थप विवरण निम्न तलिका अनुसार रहेको छ ।

क.सं.	वडा नं.	समावेश गा.वि.स.	जनसंख्या	क्षेत्रफल
१	१	सिग्याही	४३४७	७७.२१ वर्ग किलोमिटर
२	२	सिग्याही	४८६२	
३	३	भंगहा	४९९७	
४	४	भंगहा	४९९८	
५	५	भंगहा	५५३३	
६	६	हत्तिसर्वा	८०३९	
७	७	मेघनाथ गोरहन्ना	६९०५	
८	८	धर्मपुर	७६४५	
९	९	हरिहरपुर हरिणमरी	८०२८	

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

जनसांख्यिक स्वरुप

उमेर समूह	2078 को जनसंख्या	प्रक्षेपित जनसंख्या (जम्मा)									
		२०८१	२०८२	२०८३	२०८४	२०८५	२०८६	२०८७	२०८९	२०९०	२०९१
३	1451	1,523	1,547	1,572	1,598	1,624	1,650	1,677	1,704	1,731	1,759
४	1,400	1,469	1,493	1,517	1,542	1,567	1,592	1,618	1,644	1670	1697
५	1,515	1,590	1,616	1,642	1,668	1,695	1,723	1,751	1,779	1808	1837
३-४	2,851	2,992	3,040	3,089	3,140	3,191	3,242	3,295	3,348	3402	3456
५-९	6,625	6,953	7,066	7,180	7,296	7,414	7,534	7,656	7,779	7903	8030
१०-१२	4,065	4,265	4,335	4,405	4,476	4,549	4,622	4,698	4,774	4850	4928
५-१२	10,690	11,218	11,401	11,585	11,772	11,963	12,156	12,354	12,553	12754	12958
१३-१४	2,105	2,209	2,244	2,282	2,318	2,356	2,394	2,432	2,472	2512	2552
१५-१६	2,393	2,511	2,551	2,593	2,635	2,678	2,721	2,766	2,810	2855	2901
१३-१६	4,498	4,720	4,795	4,875	4,953	5,034	5,115	5,198	5,282	5367	5452
५-१६	15,188	15,938	16,196	16,460	16,725	16,997	17,271	17,552	17,835	18120	18410
५+	49,106	51,531	52,366	53,215	54,077	54,953	55,843	56,748	57,667	58590	59527
१५+	36,311	38,104	38,722	39,349	39,986	40,634	41,293	41,961	42,641	43323	44016
१५-२४	10,558	11,079	11,259	11,441	11,627	11,815	12,006	12,201	12,399	12597	12799

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतको कार्यालय
भंगहा, महोत्तरी
प्रदेश २, नेपाल
२०७४

हावापानी:-

यस नगरपालिकाको हावापानी मनसुनी हावा द्वारा प्रभावित क्षेत्र भएको कारण यहाँ उष्ण जलवायू पाईन्छ | अधिकतम तापक्रम ३८°C देखि ४२°C भन्दा बढी हुने गर्छ | जसको कारण कहिलेकाही तातो हावा (लु) पनि चल्ने गर्दछ | यस्तै जाडोमा धेरै चिसो ८°c सम्म तापक्रम झर्ने र सितलहरको समस्या हुने गर्दछ ।यस नगरपालिकामा बार्षिक ...... देखि ...... मिलिमिटर बर्षा हुने गर्दछन् | गर्मि महिनामा धेरै र जाडो महिनामा कम पानी पर्छ |

जल सम्पदा:-

यस नगरपालिकामा मुख्य नदीका रूपमा रातु र भुतहा खोलाको रूपमा कुटमुसरी, तरसरी र गेरुका पर्दछन् |

प्रमुख पोखरी तथा तलाउहरु

भंगहा नगरपालिका निजी तथा सार्वजनिक पोखरीहरुको उल्लेख्य संख्या भएको नगरपालिका हो। यहाँ भएका पोखरीहरु अधिकांश निजी प्रयासमा निर्मित एवं संचालित छन् ।केही मात्र सार्वजनिक वा सरकारी प्रकृतिका छन् । तीमध्ये अधिकांश पोखरीमा माछा पालेर व्यवसाय गरिएको छ । नयाँ र पुराना गरी जम्मा १६० पोखरीहरु यस नगरपालिकाभित्र रहेकाछन् । सोमध्ये सार्वजनिक ३० वटा (अनुमानित) र निजी १३० वटा (अनुमानित) पोखरीहरु रहेका छन्।

नगरपालिकाको ऐतिहासिक पृष्ठभूमि :

यस नगरपालिकाको नामकरणबारेको सन्दर्भमा नेपाल सरकारको निर्णय अनुसार साविकका ६ वटा गा.वि.स.हरु क्रमशः भंगहा, हरिनमरी, धर्मपुर, सिंग्याही, हत्तिसर्वा र मेघनाथ गोरहन्ना मिलाएर भंगहा नगरपालिका नामकरण गरिएको हो ।भंगहा प्राचीनकालदेखि एउटा ऐतिहासिक,धार्मिक तथा व्यापारको केन्द्र रही आएको छ ।त्रेतायुगमा मर्यादा पुरुषोत्तम श्री रामचन्द्र भगवान युद्धमा विजय हासिल गरेर भंगहा न.पा. वडा नं. ९ अवस्थित कन्चंवन धाममा होली खेली मिथिला होलीको सुरुवात गरेकोले सोही दिन देखि मिथिला होलीको सुरुवात हुने किम्वादंती रहेको छ |

नगरपालिकाका अन्य प्रमुख विशेषताहरु:

यसरी नगरपालिकामा प्राकृतिक,धार्मिक,सांस्कृतिक,ऐतिहासिक आदि विभिन्न किसिमका स्रोत-साधन, सम्पदा, परम्परा आदि जस्ता विशेषताहरु रहेका छन् । यस नगरपालिकामा धार्मिक स्थलहरु धार्मिक हिसावले निकै आस्थाका केन्द्रका रुपमा रहेकाछन् । यस नगरपालिकाको धार्मिक स्थलहरु धार्मिक हिसावले निकै प्रसिद्ध आस्थाका केन्द्रका रुपमा रहेका छन् | कन्चंवन, सिद्धनाथ, मेघनाथ, गेरुका, जमा मस्जिद, सलहेस, गढिमाई, तपशितातार्सरी, रामजानकी मठ, पिर, शिव मन्दिर, हनुमान मन्दिर, कृष्ण मन्दिर, रंगशालारहेका छन्।यस नगरपालिकामा रहेको कन्चंवनको पौराणिक हिसावले ठुलो महत्व रहेको छ | जसलाई नगरपालिकाले गौरव पूर्ण लायक कुराहरु मान्ने रहेको छ |

सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक क्षेत्र

सांस्कृतिक तथा ऐतिहासिक क्षेत्र र संस्कृतिका रुपमा भंगहाको मिथिला परिक्रमालाई मानिन्छ ।चाडपर्व तथा मेलाले धार्मिक,सांस्कृतिक तथा सामुदायिक परम्पराको संरक्षणबाट खुशियाली साटासाट तथा मनोरञ्जनका लागि यस नगरपालिकाले महत्वपूर्ण स्थान ओगटेको छ । यसनगरपालिकाका हिन्दू समुदायमा मनाइने चाडपर्वहरु रक्षाबन्धन, तीज, ऋषिपञ्चमी, कृष्णाष्टमी, विश्वकर्मा पूजा, जितिया, दशैं, दुर्गापूजा, दीपावली, छठ, विवाह पञ्चमी, माघे संक्रान्ति, शिवरात्रि, होली,रामनवमी, जुडशीतल तथा सतुआइन आदि हुन् । यी मध्ये पनि दीपावली, छठ र होली विशेष आकर्षण तथा उत्साहका साथ मनाइन्छ भने कृष्णाष्टमी, दुर्गापूजा, शिवरात्रिमा धार्मिक मेला समेत लाग्ने गर्दछ । यसैगरी मुस्लिम समुदायमा मनाइने चाडपर्वहरु सोवेरात, रमजान,ईद-उल-फितर,बकरिद,मोहरम्म(ताजिया)आदि हुन् । यी बाहेक आ-आफ्नो जातीय, धार्मिक तथा सांस्कृतिक परम्पराअनुसार अन्य चाडपर्व पनि उत्साहका साथ मनाइने गरिन्छ । यी चाडपर्वहरुले सामाजिक सदभाव कायम राख्न सहयोग हुने गरेको छ ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

सामाजिक बातावरण :

यो नगरपालिका वहुजाति बसोवास भएको नगरपालिका हो । त्यसैले विविध किसिमका संस्कृति, परम्परा पाउनु स्वाभाविकै हो । यस नगरपालिकामा थारु,- दनुवार, यादव, कोइरी, धानुक, तेली, सूडी, नुनिया, विन, मल्लाह, हलुवाई,मारवाडी,सोनार,कायस्थ,ब्राह्मण,भुमिहार, सन्यासी, केवट, कलवार,भेडिहर, माली,दलित जातिहरु (डोम,हलखोर,चमार, दुसाध, मुसहर,खत्वे,धोवी,पासी, तत्मा,वाँतर)र मुस्लीम जातिहरुको बसोवास पाइन्छ । यहाँका अधिकांश मानिसहरू कृषि पेशामा संलग्न रहेको पाइन्छ । कृषिका अतिरिक्त केही मानिसहरू सरकारी तथा गैरसरकारी सेवामा संलग्न रहेका छन् भने केही व्यापार व्यवसायमा संलग्न भएका छन् । त्यसै गरी ज्यालामजदूरी गरेर गुजारा गर्ने परिवार पनि छ । यो नगरपालिकाका धेरै युवाशक्ति भने वैदेशिक रोजगारीमा जाने गरेको पाइन्छ ।जातीयतामा विविधतासँगै धर्ममा पनि विविधता रहेको पाइन्छ । यस क्षेत्रका धेरै मानिसहरूले हिन्दू धर्म मान्ने गरेको तथ्याङ्क छ ।

प्रमुख उत्पादनहरु :

यस नगरपालिकाका ९०% भन्दा बढी मानिस कृषि पेशामा संलग्न भएको पाइन्छ । यस क्षेत्रका कृषकहरु मूलतः गहुँ, धानजस्ता अन्नबाली,तेलहन,दलहनजस्ता खेती लगाउँछन् । साथै यहाँका मलाह जातिहरू भने परापूर्वकालदेखि नै नगदेवाली मखानतर्फ उन्मूख भएको पाइन्छ । खास गरी फलफूल तथा तरकारी खेतीमा कृषकहरु बढी आकर्षित भएको देखिन्छ ।आँप,कागती,अम्बा, केरा, लिची, कटहर आदि क्षेत्रमा उत्पादन हुने प्रमुख फलफूल हुन् । यो नगरपालिकालाई फलफूल तथा तरकारी खेतीकै लागि पकेट क्षेत्रको रुपमा लिइन्छ ।

यातायात पहुँच तथा बजार :

भंगहा नगरपालिका महोत्तरी जिल्लाको मध्य भागमा अवस्थित छ । यस नगरपालिकाको सीतापुर बजार सबैभन्दा पुरानो बजार हो। मधेश प्रदेशको राजधानी जनकपुरवाट २० किलो मिटर पश्चिम उत्तर कुनामा अवस्थित रहेको छ । भंगहा नगरपालिकावाट बर्दिबास हुँदै काठमाडौंका लागि रात्रि बस सेवा सञ्चालित छ। भंगहा नगरपालिकाबाट मधेश प्रदेशको राजधानी जनकपुर हुँदै भारतको बिहार राज्यको जयनगर सम्म रेलको सुविधा छ। भंगहान.पा. को विभिन्न वडाबाट मधेश प्रदेशको राजधानी जनकपुरधामसम्मको लागि नियमित यातायात सेवा समेत रहेको छ ।

प्रमुख पर्यटकीय स्थानहरुः

भंगहा नगरपालिका पर्यटन विकासको प्रचुर सम्भावना बोकेको नगरपालिका हो । यहाँको प्रशिद्ध धार्मिक स्थल कन्चवनमा बर्षेनी लाखौको संख्यामा पर्यटक आउने गर्दछन् । थप पर्यटकलाई आकर्षित गर्ने यस नगपालिकामा अवस्थित रहेको गेरुका धाम जँहा प्रत्येक ३ वर्ष मलेमास लाग्ने वेला देश विदेशका नागरिकहरु पर्यटकको रुपमा आउने गर्दछन् र सिद्धनाथ बाबाको शिवरात्रिको दिन प्रत्येक वर्ष लाखौको संख्यामा पर्यटकहरु आउने गर्दछन् । अर्को भंगहा रंगशालाले पनि आफैं एउटा विभिन्न किसिमका देशविदेशका खेलाडीहरु भित्र्याउने प्रमुख भूमिका निर्बाह गर्दछ ।

प्रमुख सरकारी तथा कार्यालयहरु अन्य सुविधाहरु :

यस भंगहा नगरपालिकामा कुमारी बैंक लिमिटेड, नेपाल सशस्त्र प्रहरी बल,नेपाल प्रहरी, सहकारी सस्थाहरु रेल्वे स्टेशन, बर्थिंग सेन्टर र २४ औं घन्टे एम्बुलेन्स सेवाहरु रहेका छन् ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१.३ भंगहा नगरपालिकाको शैक्षिक विवरण :

शैक्षिक अवस्था :

यो नगरपालिकामा जम्मा ४६ (सामुदायिक-३०, मदरसा-९ र संस्थागत-७) वटा विद्यालयहरु रहेका छन् ,जसमध्ये कक्षा १ देखि ५ सम्म संचालित ३२ (सामुदायिक-१६, मदरसा-९ र संस्थागत-७) वटा, कक्षा ८ सम्म संचालित ७ वटा, कक्षा १० सम्म संचालित ७ वटा र कक्षा १२ सम्म संचालित ३ वटा र जसमध्ये १ वटा प्राविधिक विद्यालय समेत रहेका छन् । ३० वटा सामुदायिक विद्यालयमा ४१ वटा बालविकास केन्द्र र ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्र रहेका छन् ।नगरपालिकाको शैक्षिक विवरणलाई यसरी संक्षिप्तमा प्रस्तुत गरिन्छ :

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विद्यालय विवरण:

क.स.	1) कक्षागत रुपमा सन्चालित विद्यालयहरुको विवरण (Schools Running by Grades)	ECED	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1_5	6_8	1_8	9–10	11–12	9 to 12	जम्मा	CLC	1_5	6_8	9_10	11–12
१	कक्षागत र तहगत जम्मा विद्यालय सङ्ख्या (सबै प्रकारका)	48	6	9	3	0	7	1	0	7	0	4	0	3	38	15	41	7	3	7	41	0	23	8	4	3
२	कक्षागत र तहगत सबै प्रकारका समुदायिक जम्मा विद्यालय सङ्ख्या	41	0	3	4	0	5	0	0	7	0	4	0	3	२६	14	26	7	3	7	26	0	9	7	4	3
३	जम्मा समुदायिक विद्यालयमध्ये अनुमति प्राप्त कक्षागत र तहगत विद्यालय सङ्ख्या (शुन्य दरबन्दी भएका)	0	0	0	2	0	1	0	0	3	0	2	0	1	9	6	9	3	1	3	9	0	3	3	2	1
४	जम्मा सामुदयिक विद्यालयमध्ये विशेष विद्यालयहरुको सङ्ख्या (विभिन्न अपाङ्गताका भएका बालबालिकाका लागि)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	C	0	0	0	0	0
५	जम्मा सामुदयिक विद्यालयमध्ये धार्मिक विद्यालयहरुको सङ्ख्या	0	4	4	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0	9	0	0	0	9	0	9	0	0	0

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	जम्मा सामुदयिक बिघालयमध्ये घुम्ती बिघालयहरुको सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	जम्मा सामुदयिक बिघालयमध्ये समाहित शिक्षा सहितका बिघालयहरुको सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	जम्मा सामुदयिक बिघालयमध्ये आवासीय सुबिधा सहितका बिघालयहरुको सङ्ख्या							0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
९	प्राबिधिक धार सहितका जम्मा सामुदयिक बिघालयहरुको सङ्ख्या (कक्षा ९-१२)										0	0	0	1	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0	1
१०	नमुना बिघालय कार्यक्रम सहितका सामुदयिक बिघालयहरुको सङ्ख्या (कक्षा ९-१२)										0	0	0		0	0	0	0				0	0	0	0	0
११	बिज्ञान बिषय सहितका जम्मा बिघालयहरुको सङ्ख्या (सबै प्रकारका कक्षा ११-१२)	0											0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१२	बिज्ञान बिषय सहितका जम्मा सामुदयिक बिघालयहरुको सङ्ख्या	0											0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

१३	कुल्ला विद्यालय संख्या (Other Column मा लेख्नुहोस)	0						0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
१४	सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरूको संख्या	0	0																			4	0	0	0	0
१५	अनौपचारिक वैकल्पिक र प्रौढ विद्यालय (Other Column मा लेख्नुहोस)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

कक्षागत विद्यार्थी विवरण :

2) विद्यार्थी विवरण (Stusents details)	ECED			१			२			३			४			५			६			७		
	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
सबै प्रकारका विद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा विद्यार्थी संख्या	870	1040	1910	1288	1229	2517	842	812	1654	792	796	1588	678	729	1407	669	642	1311	584	546	1130	585	592	1177

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	605	666	1271	739	745	1484	734	661	1395	740	689	1429	630	663	1293	635	588	1223	579	518	1097	584	594	1178
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	320	384	704	323	345	668	311	301	612	268	288	556	234	232	466	251	257	508	195	185	380	188	213	401
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	260	290	550	301	293	594	301	271	572	264	272	536	225	213	438	246	240	486	197	178	375	188	213	401
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता	2	3	5	3	2	5	0	1	1	1	0	1	0	2	2	2	1	3	0	0	0	2	1	3

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विद्यार्थी सङ्ख्या																								
सामुदायिक विद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका विद्यार्थी सङ्ख्या	1	2	3	2	2	4	0	1	1	1	0	1	0	2	2	2	1	3	0	0	0	2	1	3
सबै प्रकारका विद्यालयमा कक्षागत र तहगत तोकिएका २२ जनजाती विद्यार्थी सङ्ख्या	173	182	355	139	135	274	133	130	263	124	115	239	121	129	250	127	115	242	112	121	233	114	117	231
सामुदायिक विद्यालयमा कक्षागत र तहगत तोकिएका २२	128	125	253	128	104	232	122	110	232	116	100	216	110	123	233	119	108	227	111	115	226	114	117	231

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

जनजाती बिद्यार्थी सङ्ख्या																								
सामुदायिक बिद्यालयमा सन्चालित प्राबिधिक धारका बिद्यार्थी सङ्ख्या (कक्षा ९-१२ मा)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
सबै प्रकारको माध्यमिक तहका बिद्यालयहरू मा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान बिषयमा भर्ना भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
सामुदायिक बिद्यालयहरू को	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

भंगाहा नगरपालिका नगर कार्यपालिकाको कार्यालय भंगाहा, महोत्तरी मधेश प्रदेश, नेपाल

तहमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान बिषयमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या																								

2) विद्यार्थी बिबरण (Stusents details)	८			९			१०			११			१२		
	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	809	771	1580	130	113	243	334	312	646	41	51	92	59	53	112
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	809	771	1580	131	114	245	334	312	646	41	51	92	59	53	112
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	230	247	477	23	19	42	83	86	169	7	14	21	7	12	19

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

तहगत दलित विद्यार्थी सङ्ख्या	230	247	477	23	19	42	83	86	169	7	14	21	7	12	19
सबै प्रकारका विद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका विद्यार्थी सङ्ख्या	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
सामुदायिक विद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका विद्यार्थी सङ्ख्या	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
सबै प्रकारका विद्यालयमा कक्षागत र तहगत तोकिएका २२ जनजाती विद्यार्थी सङ्ख्या	211	178	389	49	25	74	103	86	189	6	4	10	30	11	41
सामुदायिक विद्यालयमा कक्षागत र तहगत तोकिएका २२ जनजाती विद्यार्थी सङ्ख्या	211	178	389	49	25	74	103	86	189	6	4	10	30	11	41
सामुदायिक विद्यालयमा सन्चालित प्राविधिक धारका विद्यार्थी सङ्ख्या (कक्षा ९-१२ मा)	0	0	0	20	18	38	21	17	38	0	0	0	5	7	12
सबै प्रकारको माध्यमिक तहका विद्यालयहरूमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान विषयमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
सामुदायिक विद्यालयहरूको माध्यमिक तहमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान विषयमा भर्ना भएका विद्यार्थी सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

तहगत विद्यार्थी संख्या :

2) बिद्यार्थी बिबरण (Stusents details)	Basic Level (1-5)			Basic Level (6-8)			Secondary Level (9-10)			Secondary Level (11-12)			Basic Level (1-8)			Secondary Level (9-12)		
	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	4269	4208	8477	1978	1909	3887	464	425	889	100	104	204	6247	6117	12364	564	529	1093
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत जम्मा बिद्यार्थी सङ्ख्या	3478	3346	6824	1972	1883	3855	465	426	891	100	104	204	5450	5229	10679	565	530	1095
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	1387	1423	2810	613	645	1258	106	105	211	14	26	40	2000	2068	4068	120	131	251
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत दलित बिद्यार्थी सङ्ख्या	1337	1289	2626	615	638	1253	106	105	211	14	26	40	1952	1927	3879	120	131	251
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	6	6	12	3	1	4	0	0	0	0	0	0	9	7	16	0	0	0

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत अपाङ्गता भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	5	6	11	3	1	4	0	0	0	0	0	0	8	7	15	0	0	0
सबै प्रकारका बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत तोकिएका २२ जनजाती बिद्यार्थी सङ्ख्या	644	624	1268	437	416	853	152	111	263	36	15	51	1081	1040	2121	188	126	314
सामुदायिक बिद्यालयमा कक्षागत र तहगत तोकिएका २२ जनजाती बिद्यार्थी सङ्ख्या	595	545	1140	436	410	846	152	111	263	36	15	51	1031	955	1986	188	126	314
सामुदायिक बिद्यालयमा सन्चालित प्राबिधिक धारका बिद्यार्थी सङ्ख्या (कक्षा ९-१२ मा)	0	0	0	0	0	0	41	35	76	5	7	12	0	0	0	46	42	88
सबै प्रकारको माध्यमिक तहका बिद्यालयहरूमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान बिषयमा भर्ना भएका बिद्यार्थी सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

बिघालयहरूको माध्यमिक तहमा कक्षा ११-१२ मा विज्ञान बिषयमा भर्ना भएका बिघार्थी सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

शिक्षक विवरण :

क.स.	५) बिद्यालय प्रकार अनुसार तहगत शिक्षक बिबरण (Number of Teachers by Levels and Types)	ECED			Lower Basic (G1-5)			Upper Basic (G 6-8)			Secondary (G 9-10)			Secondary (G 11-12)		
		Female	Male	Total	Female	Male	Total	Female	Male	Total	Female	Male	Total	Female	Male	Total
१	सबै प्रकारका बिघालयमा तहगत जम्मा शिक्षक सङ्ख्या	48	0	48	85	79	164	6	34	40	1	25	26	0	3	3
२	सबै प्रकारका सामुदायिक बिघालयमा तहगत जम्मा शिक्षक	41	0	41	58	66	134	6	34	40	1	25	26	0	3	3

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	सङ्ख्या															
३	सबै प्रकारका सामुदायिक बिद्यालयमा स्वीकृत र राहत दरबन्दीमा कार्यरत तहगत जम्मा शिक्षक सङ्ख्या	41	0	41	52	63	115	0	16	16	1	15	16	0	3	3
४	सामुदायिक बिद्यालयमा कार्यरत प्रशिक/शिक्षक सङ्ख्या (कक्षा ९-१२)										0	5	5	0	4	4
५	पालिका द्वरा सामुदायिक बिद्यालयहरूमा नियुक्त गरिएका तहगत कार्यरत शिक्षक सङ्ख्या	0	0	0	10	0	10	2	13	15	0	5	5	0	0	0

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	सामुदायिक बिद्यालयमा कार्यरत शिक्षकमध्ये पूर्ण तालिम प्राप्त (शिक्षा बिषय र TPD सहितका शिक्षक) सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
७	बिशेष बिद्यालयमा कार्यरत र स्रोत कक्षा सन्चालन गर्ने स्रोत शिक्षकहरूमध्ये समाहित शिक्षासम्बन्धी तालिम प्राप्त शिक्षक सङ्ख्या	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
८	सामुदायिक बिद्यालयमा कार्यरत शिक्षकमध्ये TPD तालिम	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	(TPD का कुन पनि Phase को तालिम लिएको) लिएको शिक्षक सङ्ख्या														

शिक्षक बिद्यार्थी अनुपात (STR):

2) बिद्यार्थी बिबरण (Stusents details)	ECED			Basic Level (1-5)			Basic Level (6-8)			Secondary Level (9-10)			Secondary Level (11-12)			Basic Level (1-8)			Secondary Level (9-12)		
	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
चालु शैक्षिक सत्रमा सामुदायिक बिद्यालयको स्वीकृत दरबन्दी र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षक र तहगत जम्मा बिद्यार्थीको अनुपात (STR)			३१			५०			९६			३४			६८						
सामुदायिक बिद्यालयको स्वीकृत दरबन्दी र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षक र तहगत जम्मा बिद्यार्थीको आधारमा शिक्षा ऐन/नियमावली अनुसार तोकिएको अनुपात (STR)			२०			४५			४५			४५			४५						
सामुदायिक बिद्यालयको स्वीकृत दरबन्दी र राहत दरबन्दीमा कार्यरत शिक्षक र तहगत जम्मा बिद्यार्थीको आधारमा पालिका द्वरा तोकिएको अनुपात (STR)			२५			४०			४०			४०			४०						

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

वडा नं.	दलित			जनजाति			अन्य			कुल जम्मा		
	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा	बालक	बालिका	जम्मा
१	८	१५	२३	५	५	१०	५	२	७	१८	२२	४०
२	३१	५१	८२	४	२	६	३२	१६	४८	६७	६९	१३६
३	३०	४५	७५	१९	१७	३६	१०	२०	३०	५९	८२	१४१
४	१५	८	२३	०	०	०	३	०	३	१८	८	२६
५	१२	१३	२५	१	१	२	१६	३	१९	२९	१७	४६
६	२६	२८	५४	७	७	१४	२५	१५	४०	५८	५०	१०८
७	३०	३४	६४	०	०	०	१४	७	२१	४४	४१	८५
८	८६	८२	१६८	१	०	१	१८	१६	३४	१०५	९८	२०३
९	२०८	२०९	४१७	७	२	९	१५	२८	४३	२३०	२३९	४६९

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकारी

शैक्षिक उपलब्धि तथा सूचाङ्कहरु :

यस नगरपालिकाको स्थापनासँगै शिक्षामा जोड दिँदै आएको छ । हरेक वर्ष शिक्षा क्षेत्रको बजेटमा विस्तार गर्दै आएको छ । विद्यालय शिक्षालाई गहन रुपमा विश्लेषण गर्दा पछिल्ला दिनमा शिक्षाको पहुँचमा उल्लेखनीय विस्तार भएको भए पनि गुणस्तर तथा सिकाइ उपलब्धि सुनिश्चतता एक मुख्य चुनौतीको विषय रहेको छ । समग्र शैक्षिक सूचकको अवस्थालाई तलको टेबलमा प्रस्तुत गरिन्छ ।

Gross Enrollment Rate (ECD/PPC)			Net Enrollment Rate (ECD/PPC)			GIR Grade 1			NIR Grade 1			GER (1-5)			NER (1-5)		
G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
82.1	80.3	81.1	68.9	63.4	65.9	130.3	118.4	124.2	96.0	96.3	96.2	141.8	130.1	135.8	95.6	95.0	95.3

GER (6-8)			NER (6-8)			GER (1-8)			NER (1-8)			GER (9-10)			NER (9-10)		
G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
99.3	94.3	96.8	94.8	93.4	94.1	127.0	117.9	122.4	95.3	94.5	94.9	86.7	87.3	87.0	65.7	68.4	67.0

GER (11-12)			NER (11-12)			GER (9-12)			NER (9-12)			Survival Rate upto Grade 8		
G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T	G	B	T
29.3	43.3	34.1	24.0	25.0	24.3	55.5	69.2	61.1	43.0	50.5	46.1	87.1	87.1	87.1

Indicator	ECD/PPC			G1			G2			G3			G4			G5		
	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total
Total students	810	946	1756	1371	1213	2584	918	907	1825	768	831	1599	781	784	1565	769	709	1480
Drop out	47	47	94	54	49	103	17	35	52	20	36	56	41	40	81	18	31	49
Repeater	353	438	791	477	345	822	157	152	309	108	114	222	111	104	215	70	69	139

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

Passed	410	461	871	840	819	1659	744	720	1464	640	681	1321	629	640	1269	681	609	1292
Droup out rate	5.8	४	5.35	४	4	४	1.85	3.85	2.84	2.6	4.33	3.5	5.25	5	5.17	2.34	4.37	3.31
Repeater rate	43.58	46.3	45	34.79	28.44	31.81	17.1	16.76	16.93	14.06	13.72	13.88	14.21	13.27	13.74	9.1	9.73	9.39
Passed rate	50.62	48.73	49.6	61.27	67.52	64.2	81	79.38	80.22	83.33	81.95	82.61	80.54	81.63	81.09	88.56	85.9	87.3

Indicator	G6			G7			G8			G9			G10		
	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total	Girls	Boys	Total
Total students	603	578	1181	588	590	1178	544	517	1061	381	359	740	331	279	611
Droup out	19	17	36	49	69	118	37	42	79	27	41	68	0	0	0
Repeater	63	50	113	72	93	165	314	322	636	20	17	37	0	1	1
Passed	521	511	1032	467	428	895	193	153	346	334	301	635	331	278	610
Droup out rate	3.15	2.94	3	8.33	11.69	10	6.8	8.12	7.44	7	11.42	9.18	0	0	0
Repeater rate	10.45	8.65	9.56	12.24	15.76	14	57.72	62.28	59.94	5.24	4.73	5	0	0.35	0.16

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

[redacted]	86.4	88.41	87.38	79.42	72.54	75.98	35.48	29.59	32.61	87.66	83.84	85.81	100	99.64	99.84

१.४ शिक्षा क्षेत्र मुख्य समस्याहरू

समग्र देशकै शैक्षिक सूचाङ्कलाई हेर्दा मधेश प्रदेश शिक्षा क्षेत्रमा पछाडि परेको देखिन्छ। त्यसमा पनि महोत्तरी जिल्ला त झनै पछाडि रहेको सन्दर्भमा महोत्तरी भित्रकै स्थानीय तह भंगाहा न. पा. को शैक्षिक अवस्था कमजोर नै रहेको देखिन्छ । भंगहा न. पा. भित्रका शैक्षिक समस्याहरू बुँदागत रुपमा यस प्रकारका रहेका छन् :

१. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा देखिएका समस्याहरु

क) पाठ्यक्रम केन्द्रित सहजीकरण गर्न नसक्नु
ख) पर्याप्त भौतिक पूर्वाधार विकास नहुँदा कक्षाकोठामा मुख्य सिकाईका ६ क्षेत्र निर्धारण गर्न नसक्नु
ग) प्रारम्भिक बाल उमेर समूहका सम्पूर्ण बालबालिकालाई १ बर्षे प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा भर्ना गर्न नसक्नु ।
घ) कम उमेर तथा बढी उमेर समुहका बालबालिका भर्ना हुँदा कक्षा कोठा तथा सिकाई व्यवस्थापन गर्न कठिन हुनु ।
ङ) अभिभावकहरुको अवधारण परिवर्तन गर्न नसक्नु ।

२. आधारभूत तह (१-५) मा देखिएका समस्याहरू

क) विद्यार्थीको नियमित उपस्थिति ज्यादै कम हुनु ।
ख) आधारभूत तह उमेर समूहका सम्पूर्ण बालबालिकालाई भर्ना गरी नियमित गर्न नसक्नु ।
ग) कापी, पेन्सिल जस्ता न्युनतम आवश्यक वस्तुको अभाव हुनु ।
घ) व्यक्तिगत सरसफाई र विद्यालको पोशाक, झोला जुत्ताको समेत अभाव देखिनु ।
ङ) अभिभावकहरुको विद्यालय शिक्षाप्रतिको न्यूनतम् अपेक्षालाई समेत सम्बोधन गर्न नसक्नु ।
च) शिक्षक विद्यार्थीको अनुपात मिलाउन कठिन हुनु ।
छ) पाठ्यक्रमले तोकेको न्यूनतम सक्षमता प्राप्त गराउन नसक्नु ।
ज) परीक्षा प्रणालीलाई मार्यादित, विश्वसनीय र उपलब्धिमूलक बनाउन नसक्नु ।
झ) कक्षा छाड्ने र कक्षा दोहोर्याउने दरलाई न्यून गर्न नसक्नु ।
ञ) आधारभूत तह (१-५) पूरा गर्ने दर न्यून हुनु ।
ट) बालमैत्री कक्षाकोठा र शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप वातारण निर्माण गर्न नसक्नु ।
ठ) स्थानीय पाठ्यक्रम लागु नहुनु ।
ड) सामुदायिक विद्यालय प्रति अभिभावकको विश्वास बढाउन नसक्नु ।

३. आधारभूत तह (६-८) मा देखिएका समस्याहरु ।

क) नियमित उपस्थितिको अभाव हुनु ।
ख) आधारभूत तह (१-५) पूरा गरेका सम्पूर्ण बालबालिकालाई यस तहमा भर्ना गर्न र तह पूरा गराउन नसक्नु ।
ग) मुख्य तथा अनिवार्य विषयको कमजोर सिकाई उपलब्धि हुनु ।
घ) कक्षा दोहोर्याउने र छोड्ने दर ठुलै देखिनु ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

ङ) अन्य संस्थागत विद्यालयमा अध्ययन गर्ने र सामुदायिक विद्यालयमा भर्ना भई परीक्षा दिने गलत परिपाटी रोक्न नसक्नु ।
च) परीक्षा प्रणालीलाई मार्यादित, विश्वसनीय र उपलब्धिमूलक बनाउन नसक्नु ।
छ) बालमैत्री, अपांगमैत्री र छात्रामैत्रै विद्यालय वातावरण र शिक्षण सिकाई नहुनु ।
ज) विद्यालय उमेर समूहका केहि बालबालिका अझै विद्यालय बाहिर रहनु ।
झ) शिक्षक विद्यार्थी अनुपातमा धेरै देखिनु ।

४. माध्यमिक तहमा देखिएका समस्याहरु

क) विद्यार्थीहरुको न्यून उपस्थिति हुनु ।
ख) न्यूनतम सिकाई उपलब्धि तथा सिकाई सक्षमता प्राप्त गर्न नसक्नु ।
ग) विद्यार्थीको सङ्ख्या र चापअनुसार सेक्सन विभाजन गरी पठन पाठन कार्य गर्न नसक्नु ।
घ) विषयगत सक्षम शिक्षक पर्याप्त व्यवस्थापन गर्न नसकिनु ।
ङ) लागु लागूपदार्थ दुर्व्यसन तथा कुलतमा फस्नु ।
च) उमेर नपुगी बाल विवाह गर्नु ।
छ) तह पूरा नगरी रोजगारीको लागि अन्यत्र जानु ।
ज) लैङ्गिकमैत्री वातावरण नहुनु ।
झ) बालबालिकाको शिक्षण सिकाई प्रति अभिभावकको चासो कम हुनु ।
ञ) परीक्षा प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउन नसकिनु ।
ट) अनौपचारिक र बैकल्पिक सिकाईको व्यवस्था गर्न नसक्नु ।

५. कक्षा ११/१२ तथा प्राविधिक धारतर्फका समस्याहरू

क) विद्यार्थीको रुची, आवश्यकता अनुसारको विविध सङ्काय र विषयको पठनपाठन नहुनु ।
ख) पर्याप्त विषयगत दक्ष शिक्षकको अभाव हुनु ।
ग) शिक्षालाई पूर्ण नि:शुल्क बनाउन नसक्नु ।
घ) तुलनात्मक रुपमा बालिकाहरुको उपस्थिति न्यून हुनु ।
ङ) पालिकाभरिमा एक मात्र प्राविधिक धारको विद्यालय हुनु ।
च) Science Faculty अन्तर्गतको कक्षा ११/१२ को पठनपाठन नहुनाले विद्यार्थीहरु अन्यत्र जान बाध्य हुनु ।
छ) सबै बालबालिकाको लागि पहुँच योग्य बनाउन नसक्नु ।
ज) लागुपदार्थ दुर्व्यसनी, कुलत र अपराधिक क्रियाकपालमा बालबालिकाहरु संगलग्न हुनु र रोक्न नसक्नु ।

५.उच्च शिक्षा तर्फ

सिङ्गो भंगहा नगरपालिकाभित्र नै कक्षा-१२ पछिको उच्च तहको अध्ययन गर्नका लागि एउटा पनि क्याम्पस हुन नसक्नु र शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसरबाट बन्चित हुनु ।

६.शिक्षक तथा कर्मचारीहरुको समस्याहरू

क) विद्यार्थीको सङ्ख्या र चाप अनुसारको विषयगत र तहगत दरबन्दीको अभाव रहनु ।
ख) प्रविधिमैत्री शिक्षक तथा कर्मचारीको सङ्ख्या न्युन हुनु ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

ग) शिक्षकलाई तालिम, प्रशिक्षणको अभाव रहनु ।
घ) शिक्षक तथा कर्मचारीलाई बेला बेलामा उत्कृष्ट र सिक्न लायक विद्यालयको अवलोकन भ्रमण गराउने कार्य हुन नसक्नु ।

१.५ शैक्षिक चुनौतीहरू यस प्रकार रहेका छ:-

१. वालमैत्री वातातरणमा शिक्षणं सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चान गर्नु।
२. गुणस्तरीय शिक्षा सहित सामुदायिक विद्यालय प्रतिको आकर्षण अभिवृद्धि गर्नु ।
३. विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुर्नवितरण गर्नु ।
४. भौतिक पूर्वधारसहितको आकर्षक सिकाई वातावरण निर्माण गर्नु ।
५. शिक्षण सिकाई पद्धतिलाई व्यवहारिक वालमैत्री एवंम प्रविधिमैत्री बनाउनु ।
६. विद्यालय वाहिर रहेका विधालय उमेर समुहका १२५४ जना लाई विद्यालयमा भर्ना गराउनु ।
७. पालिका भित्र ९३१ दलित वालवालिका विद्यालयको पहुंच बाहिर रहेका छन जस मध्ये ४१७ जना वडा नम्वर ९ मै रहेका वालवालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षाको पहुंचमा ल्याउनु ।
८. दलित र विपन्न परिवारको बालबालिकाहरु समक्ष शिक्षाको पहुँच पुर्याउनु ।
९. वालवालिकाहरुको कक्षा छाडने दर, कक्षा दोहराउने दर र विद्यार्थी टिकाउ दर शून्यमा झारी आपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्नु ।
१०. विद्यालय उमेर समूह भन्दा वाहिरको वालवालिकाहरुलाई अनौपचारिक शिक्षा प्रदान गर्नु ।
११. समावेशी शिक्षा प्रदान गर्नु ।
१२. लैंगिकमैत्री वातावरणमा शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप संचालन गर्नु ।
१३. शिक्षकले पाएको तालिमललाई कक्षा कोठामा उतार्नु ।
१४. पालिका भित्र कक्षा १२ पछिको उच्चतहको अध्ययनका लागि विभिन्न सङ्काय सहितको क्याम्पस सञ्चालन गर्नु ।
१५. प्राविधिक धारका विभिन्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु ।
१६. सामुदायिक विद्यालयले गुमाएको अभिभावकहरुको विश्वाश फिर्ता गर्नु ।
१७. बालबालिकाहरुलाई लागुपदार्थ दुर्व्यसनी, कुलत र अपराधिक क्रियाकलापबाट बचाउन ।
१८. बाल विवाह न्यूनीकरण गरि बालिकाहरुको शिक्षामा पहुँच अभिवृद्धि गर्नु ।
१९. अभिभावक सचेतना तथा शिक्षा प्रदान प्रदान गर्न ।
२०. प्रविधिमैत्री विद्यालयहरूको निर्माण गर्नु ।

१.६ अवसरहरू:-

"कालो बादलभित्र पनि चाँदीका घेराहरू हुन्छन् भने झैं जति नै समस्या र चुनौतीहरू देखिए तापनि यस भंगहा न.पा. भित्र विशेष गरी, शिक्षा क्षेत्रमा केही आशालाग्दा र दुरगामी महत्वका कार्यहरु भइसकेका, भइरहेका र हुने वाला छन् ।

१. संबैधानिक र कानुनीरुपमा नै आधारभूत तहको व्यवस्थापन र संचालनको जिम्मा स्थानीय तहलाई प्राप्त हुनु ।
२. विद्यालय शिक्षा संचालन, अनुमति र स्वीकृतिको अधिकार स्थानीय तहमा रहनु ।
३. विद्यालय शिक्षा तीनै तहको साझा अधिकारको सूचीमा पर्नु र तीनै तहबाट लागानीको वातावरण हुनु ।
४. अनौपचारिक तथा बैकल्पिक शिक्षा संचालन र व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय तहमा रहनु ।
५. सबल, सक्षम र आत्मनिर्भर स्थानीय तह (सरकार) रहनु ।
६. सम्पूर्ण नागरिकको चासो शिक्षामा हुनु ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७. स्थानीय तहबाट प्रशस्त लागानीको वातावरण सिर्जना हुनु ।
८. स्थानीय तहबाट नगर शिक्षक भर्ना तथा व्यवस्थापन गर्न सक्नु ।
९. अनुगमन, निरीक्षण र सुपरिवेक्षण संयन्त्रहरु निर्माण हुनु र नियमित कार्यान्वयनमा रहनु ।
१०. पालिका स्तरीय शिक्षा समूह (Education Cluster) रहेको ।
११. समता, समावेशी जस्ता विषयलाई सम्बोधन गर्ने गरी कार्यविधि निर्माण हुनु ।
१२. शिक्षकको पेशागत विकासको लागि तालिमको वासरहरु प्रदान गरिनु ।
१३. पालिकाद्वारा बार्षिक शैक्षिक पात्रो निर्माण गरी विद्यालय शिक्षालाई व्यवस्थित गर्न खोज्नु ।
१४. विकास साझेदारहरु पालिका केन्द्रित भई शैक्षिक गुणस्तर सुधारको पक्षमा आवश्यक समन्वय र सहकार्य गर्नु ।
१५. प्रभावकारी ढङ्गले शिक्षण गर्नमा शिक्षकलाई सहयोग पुगोस् भन्ने हेतुले न.पा.कै पहल कदमीमा दैनिक पाठ्योजना निर्माणका लागी भंगहा शैक्षिक डायरीको व्यवस्थापन गरी कार्यान्वयनमा ल्याउनु ।
१६. न. पा. द्वारा वार्षिक शैक्षिक क्यालेन्डर र कार्यतालिकाको निर्माण गरी कार्यान्वयनमा रहेको ।
१७. नियमित प्र.अ. बैठक गरी अत्यावश्यक कदमहरु चालिनु ।
१८. बाल क्लब, छात्रा क्लब, बाल सञ्जालहरू प्रभावकारी ढङ्गले क्रियाशील हुनु ।
१९. गुनासो सुनुवाई समिति निर्माण गरी बालबालिकाको गुनासोहरुलाई व्यवस्थापन तथा सम्बोधन गर्ने अवसर रहनु ।
२०. विद्यालयहरुमा छात्रा क्लव निर्माण गरी लैंगिकमैत्री वातावरण निर्माणको अवसर प्रदान गरिएको ।
२१. उच्च शिक्षा सम्मको पहुँच पुर्याउन स्थानीय सरकार तल्लिन रहनु ।
२२. ४ वटा सामुदायिक सिकाई केन्द्र सक्रिय रहनु ।
२३. प्रभावकारी नगर शिक्षा समिति हुनु ।
२४. पालिका स्तरीय अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गरी बालबालिकाहरुलाई प्रतिस्पर्धाको अवसर प्रदान गर्नु ।
२५. पालिका भित्र कार्यरत शिक्षकहरुलाई प्रोत्साहन गर्न हरेक वर्ष तहगत रूपमा उत्कृष्ट शिक्षक घोषणा गरी पुरस्कृत गरिनु ।
२६. दिवाखाजा, छात्रवृत्ति जस्ता कार्यक्रमहरु प्रभावकारी कार्यान्वयनमा रहनु ।
२७. कार्य सम्पादन मूल्याङ्कन र समग्र पक्षलाई हेरेर पालिका भित्र हरेक वर्ष उत्कृष्ट विद्यालय घोषणा गरी पुरस्कृत गर्ने गरिएको ।
२८. एकीकृत पाठ्यक्रम कार्यान्वयनको प्रयास गरिनु र सो सम्बन्धमा शिक्षकहरुलाई तालिमको अवसर प्रदान गर्नु ।
२९. आधारभूत तह १-३ मा कक्षा शिक्षण लागु भएको ।
३०. सम्पूर्ण विद्यालयहरुमा विघुत तथा इन्टरनेट सेवाको पहुँच पुग्नु ।
३१. विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षामा ल्याउन पहल र कदम चालिनु ।
३२. स्थानीय शिक्षा योजना बानाई शिक्षालाई व्यवस्थित र गतिशील बनाउने प्रयास रहनु ।

१.७ योजना निर्माण प्रक्रिया

कुनै पनि कार्य सम्पन्न गर्न गरिने परिकल्पनाको स्वरूपलाई कार्यान्वयन तहसम्म पुर्याउन प्रतिफल दिने प्रक्रियाहरुको सम्मिश्रण नै योजना हो । योजना आफैमा निर्मित हुने होइन र यो एउटा जटिल र चुनौतीपूर्ण कार्य पनि हो । यस कार्यलाई व्यवस्थित रुपमा अगाडि बढाउनको लागि तपसिलका चरण र प्रक्रियाहरूलाई गम्भीरतापूर्वक अवलम्वन र अनुसरण गरिएको छः

- शैक्षिक योजना निर्माण सम्बन्धमा नगर शिक्षा समितिमा पटक पटक बहस र अन्तरक्रिया संचालन गरिएको ।
- योजना निर्माण सम्बन्धमा विभिन्न निकायबाट (शिक्षा विकास तथा समन्वय समित, शिक्षा तथा संस्कृति मन्त्रालय, शिक्षा तथा मानव स्रोत किअसा केन्द्र लगाएको विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय गैर सरकारी संघसंस्था) तालिम संचालन भएको ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- पी. पी.सी. नेपाल जनकपुरधामको आयोजनमा सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि, कर्मचारी, शिक्षा समितिका पदाधिकारी र प्र.अ. ज्यूहरुको लागि १ दिने स्थानीय शैक्षिक योजना निर्माण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम संचालन भएको ।
- शिक्षा समितिबाट नगरपालिकाको शिक्षा योजना निमार्णका लागि कार्यदिश सहितको १५ सदस्यीय निर्माण कार्यदलको गठन भएको ।
- शैक्षिक योजना निर्माणको लागि ७ सदस्यीय लेखन समिति गठन गरेको ।
- योजनालाई मूर्तरूप दिन आन्तरिक छलफल तथा कार्ययोजना निर्माण गरिएको ।
- योजनाको लागि आवश्यक तथ्याङ्क तथा आवश्यक दस्तावेजहरुको अध्ययन टिपोट, संकलन,व्यवस्थापन तय गरिएको ।
- युनिसेफ नेपालको प्राविधिक तथा आर्थिक सहयोगमा पी.पी.सी. नेपाल जनकपुरको आयोजनामा योजना लेखन समितको लागि बर्दिबासमा २ दिने कार्याशाला संचालन गरेको र लेखन समितिबाट औपचारिक रुपमा लेखन कार्य सुरु गरेको ।
- पी.पी.सी. नेपाल जनकपुरधामको आयोजना पुनः २ दिने कार्याशाल आयोजना गरी लेखन कार्यलाई व्यवस्थित र निश्चित ढाँचा प्रदान गरेको ।
- यस पालिकाको शिक्षा क्षेत्रमा विभिन्न विषय क्षेत्रमा कार्य गरी रहेका GNI नेपाल, DSWCN, PAC NEPAL, आसमान नेपाल लगायत अन्य गैर सरकारी संघसंस्थाहरुसँग १ दिने छलफल तथा अन्तरक्रिया कार्यक्रम संचालन गरेको ।
- योजनाको ड्राफ्ट तयार गरी सम्पूर्ण सरोकारित निकाय, व्यक्ति, कर्मचारी, नागरिक समाजबाट सुझाव संकलन गर्ने कार्य गरेको ।
- सुझावको आधारमा कार्यदलबाट योजनाको ड्राफ्ट तयार गरिएको ।
- ड्राफ्टमा पुनःसुझावको लागि सुझाव संकलन तथा छलफल गरिएको ।
- योजनाको अन्तिम रुप तयार गरी पुनःअन्तिम पटक सम्पूर्ण जनप्रतिनिधी, प्र.अ., वि.व्य.स.का पदाधिकारी, शिक्षा समितिका पदाधिकारी, विकास साझेदारी संघसंस्थाहरुसंग छलफल तथा योजनाको स्वीकृतिको लागि कार्यपालिका सिफारिस गर्ने निर्णय गरियो ।

यो योजना तय गर्दा मुख्य रुपमा संङ्घीय तथा सरकारका नीति, कार्यक्रम, योजनाको साथै अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा राष्ट्रले प्रतिबद्धता गरेका कुरालाई समेत मुख्य आधार बनाइएको छ । साथै पालिकाले तय गरेको दूरदृष्टि,लक्ष्य,उद्देश्यको आधारमा यो योजना निर्माण गरिएको छ ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद २: दूरदृष्टि, ध्येय, उद्देश्य, रणनीति तथा लक्ष्य निर्धारण

२.१ दूरदृष्टि
"सबल, सक्षम र सीपयुक्त शैक्षिक नागरिक निर्माणः समृद्ध भंगहा सुखी भंगहा बासी तयारको अधार"

२.२ ध्येय (Mission)
"सक्षम, प्रविधियुक्त, बालमैत्री विद्यालय तथा वैकल्पिक शिक्षालयको माध्यमबाट भंगहा बासीको शिक्षा प्राप्त गर्ने संवैधानिक अधिकार सुनिश्चित गर्दै एक्काइसौं शताब्दी सुहाउँदो सक्षम र सिपमूलक नागरिक तयार गर्ने ।

२.३ उद्देश्य (Objectives)
१. विद्यालय जाने उमेर समूहका सबै बालबालिकालाई विद्यालय शिक्षा र अनौपचारिक/वैकल्पिक शिक्षाको पहुच वृद्धि गरी शैक्षिक अवसर सुनेश्चित गर्नु ।
२. अनिवार्य तथा निःशुल्क आधारभूत शिक्षा र निःशुल्क माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्दै गुणस्तर अभिवृद्धि गर्नु ।
३. विपद तथा आपतकालीन अवस्थामा बालबालिकाहरुलाई शिक्षण सिकाइको अवसर सुनिश्चित गर्नु ।
४. समतामूलक तथा समावेशी वातावरणमा शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर सुनिश्चित गर्नु ।
५. सबै नागरिकका लागि साक्षरता, निरन्तर शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर सुनिश्चित गर्नु ।
६. शिक्षित र सीपयुक्त जनशक्ति हुने अवसर प्रदान गर्नु ।"

२.४ रणनीतिहरू
माथि २.३ मा उल्लेखित उदेश्यहरू प्रासिका लागि निम्नलिखित रणनितिहरू अपनाइनेछन् ।

२.४.१. आधरभूत तहसम्मको शिक्षालाई अनिवार्य गर्ने ।
२.४.२. दिवाखाजा र छात्रवृत्तिलाई विस्तार गरी शिक्षण सिकाइमा विद्यार्थीको सहभागी वृद्धि गर्ने ।
२.४.३. विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीलाई व्यवस्थित, व्यवहारिक, वैज्ञानिक बनाउने ।
२.४.४. विद्यालयमा सबै प्रकारको हिंसा र शोषण अन्त्य गरी विद्यालय शान्तिक्षेत्र घोषणा गर्ने ।
२.४.५. सम्पूर्ण बालबालिकाहरूको पहुँच योग्य आधुनिक प्रविधि सहितको कक्षाकोठाको व्यवस्थापन गर्ने ।
२.४.६. बालमैत्री, अपाङमैत्री र छात्रामैत्री पूर्वाधारहरू निर्माण सहितको शिक्षण सिकाइको अवसर प्रदान गर्ने ।
२.४.७. शिक्षकको पेशागत विकासका लागि क्षमता अभिवृद्धि तथा तालिम कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
२.४.८. एक विद्यालय एक उत्पादन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
२.४.९. सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
२.४.१०. आयमूलक छोटो अवधिको सिप विकास तालिम कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
२.४.११. सामुदायिक पुस्तकालय कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
२.४.१२. स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
२.४.१३. विद्यालय सुशासनमा अभिभावकको सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।
२.४.१४. प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षालाई अनिवार्य गर्ने ।
२.४.१५. विपत प्रतिकार्य योजना निर्माण गरी कार्यन्वयन गर्ने ।
२.४.१६. अनौपचारिक तथा वैकल्पिक शिक्षा कार्यक्रमहरुलाई सघन रुपमा संचालन र व्यवस्थित गर्ने ।
२.४.१७ साक्षरता, निरन्तर र जीवनपर्यन्त सिकाइको अवसर सर्वसुलभ गर्न सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको कार्यक्षमतामा सबलीकरण गर्ने ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२.४.१८. विभिन्न गैर सरकारी तथा नागरिक समाजबाट संचालित विभिन्न आयोजना तथा कार्यक्रमहरुलाई एकीकृत गरी पालिकाको शैक्षिक अवस्था उकास्न महत्तम उपयोग/परिचालन गर्ने ।

२.४.१९. विद्यालय शिक्षामा सुशासन प्रवर्द्धन गर्न विद्यालयको नेतृत्व प्रणालीमा सुधार, सूचना प्रविधिमा आधारित व्यवस्थापन, नतिजामा आधारित उत्तरदायित्व प्रणाली सिकास र अनुगमन तथा मूल्यांकन संयन्त्रको विकास गर्ने ।

२.४.२०. सुधारोन्मुख सुपरीवेक्षण प्रणाली कार्यान्विन र नियमति गर्ने ।

२.५ कार्यनीतिहरु :

भंगहा नगरपालिकाको शैक्षिक कार्य योजना कार्यन्वयन गर्नका लागि निम्नानुसारको कार्यनीति अवलम्बन गरिनेछ ।

१. अनिवार्य तथा निशुल्क आधारभूत शिक्षा पूर्ण कार्यान्वियनको लागि सघनरुप्मा प्रभावकारी कार्ययोजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।

२. दिवाखाजा कार्यक्रमलाई नियमित र व्यवस्थित रुपमा सञ्चालन गर्दै आधारभूत तह सम्म विस्तार गर्न नगरपालिकाले थप अनुदान उपलब्ध गराइनेछ ।

३. छात्रवृत्ति कार्यक्रमलाई उपलब्धिमूलक र व्यावहारिक बनाउन सम्पूर्ण निकायहरुलाई एकद्वार प्रणालीबाट अगाडी बढाइनेछ ।

४. PMT (विपन्न लक्षित छात्रवृत्ति) कार्यक्रमलाई विद्यालय तहबाट नियमित र विस्तार गर्दै लगिनेछ ।

५. पालिका स्तरीय छात्रवृत्ति कोष स्थापना गरी नियमित कार्यान्वियन गरिनेछ ।

६. विद्यालय नक्साङ्कनको आधारमा विद्यालय विस्तार र मर्ज गरिनेछ ।

८. नगर शिक्षक थप गर्दै क्रमशः शिक्षक विद्यार्थी अनुपात व्यवस्थित गरिनेछ ।

९. तालिम, कार्याशाला, गोष्ठी तथा अभिमुखीकरण कार्यक्रम मार्फत विद्यालय व्यवस्थापन तथा शिक्षक अभिभावक संघको क्षमता अभिवृद्धि गरिनेछ ।

१०. वडागत अनुगमन तथा नियमन संरचना निर्माण गरी सक्षम अनुगन प्रवृत्तिको विकास गरिनेछ ।

११. सबै किसिमको हिंसा अन्त्य गरी विद्यालयलाई बालमैत्री, लैंगिकमैत्री र सिकाइमैत्री बनाइनेछ ।

१२. मूल्याङ्कन प्रणालीलाई व्यवस्थित बनाउन स्थानीय तहमै प्रश्नपत्र निर्माण गरी कक्षा ५ र ८ मा पालिकास्तरीय परीक्षा सञ्चालन र व्यवस्थापन गरीनेछ ।

१३. विद्यार्थी निरन्तरताका लागि अभिभावक र आमा समूह परिचालन गरिनेछ ।

१४. सबै विद्यालय/धार्मिक विद्यालयका खेलमैदान र स्वच्छ खानेपानी, अपाङ्गमैत्री र छात्रामैत्री शौचालय निर्माण गर्ने ।

१५. सामाजिक, आर्थिक र शारीरिक रूपले पछाडि परेका वालवालिकाहरुलाई शैक्षिक अवसर प्रदान गर्न अभिमुखीकारण, प्रचांरप्रसार र विभिन्न स्किमहरु प्रदान गरिनेछ ।

१६. स्मार्ट बोर्डसहितको कक्षाकोठा सञ्चालन गर्ने ।

१७. बिद्युतीय पुस्तकालय र विज्ञान प्रयोगशाला स्थापना गर्ने ।

१८. अतीरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नका लागि प्रत्येक मा.वि./नि.मा.वि. मा ICT को सूबिधा सहितको स्तरीय सभाहल निर्माण गर्ने ।

१९. शिक्षहरुकको पेशागत विकासका लागि नवप्रवेशी सेवाकालीन, पुनर्ताजगी, TPD र ICT तालिमको नियमित संचालन गरिनेछ ।

२०. विद्यालय/धार्मिक विद्यालयको कार्यरत शिक्षक तथा अन्य सबै प्रकारका विद्यालय कर्मचारीहरुलाई पालिकाबाट थप सेवा सुविधा विस्तार गरी शिक्षण पेशालाई आकर्षित बनाइनेछ ।

२१. एक विद्यालय एक उत्पादन कार्यक्रम सञ्चालनका लागि आवश्यक सम्भावनाहरुको खोजी गर्ने ।

२२. SEE तथा १२ कक्षाका परीक्षा दिएर बसेका विद्यार्थीहरुको लागि आवश्यक छोटो अवधिको सिप विकास कार्यक्रम सञ्चालनका गरी आत्मनिर्भर बनाइनेछ ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२३. प्रत्येक वडामा सामुदायिक पुस्तकालयको स्थापना गर्ने ।
२४. पालिकाभरिका शिक्षकहरुलाई क्रमिक रुपमा मा.वि., नि.मा.वि. र प्रा.वि. तहका प्रत्येक शिक्षकहरुलाई Laptop सहितको तालिम सञ्चालन गर्ने ।
२५. स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माणका लागि विज्ञ सहितको पाठयक्रम निर्माण समिति मार्फत पाठ्यक्रम निर्माण, पाठ्यक्रम प्रवोधीकरण, पाठ्यपुस्तक निर्माण गरी कार्यन्वयन गरिनेछ ।
२६. नियमित रूपमा विद्यालय भ्रमण गरी विद्यालय/धार्मिक विद्यालय विकासका लागि सुझाव सल्लाह दिने अभिभावकलाई सम्मान गर्ने ।
२७. प्रारम्भिक वालविकासको अनुभव नलिइ आएको वालवालिकालाई कक्षा १ मा भर्ना नलिने ।
२८. वैकल्पिक शिक्षाका लागि अनलाइन र घुम्ती सिकाइ शिक्षाको व्यवस्थापन गर्ने ।
२९. धार्मिक विद्यालयमा वालविकास केन्द्र स्थापना गर्ने ।
३०. धार्मिक विद्यालयहरुलाई थप व्यवस्थित र सुधार गर्दै लगिने छ ।
३१. अनौपचारिक/बैकल्पिक सिकाइको अवसर प्रदान गर्न प्रदेश सरकार, संघ सरकार र अन्य सिकास साझेदारहरुसँग आवश्यक समन्वय र सहकार्य गरिनेछ ।
३२. राष्ट्रिय योग्यता प्रारुप सघन रुपमा संचालन गरी प्रत्येक नागरिकलाई प्रमाणपत्र सहितको सीपयुक्त तथा शैक्षिक जनशक्ति बनाइनेछ ।
३३. विपद् तथा संकटमा उद्दार र शिक्षण सिकाइलाई निरन्तर दिन शिक्षा समूहद्धारा विपद् प्रतिकार्य योजना निर्माण गरी कार्यन्वयन गरिनेछ ।

<u>२.७ उपलब्धी :</u>

१. सबै वालवालिकाको विद्यालय/धार्मिक विद्यालय शिक्षामा पहुँच सुनिश्चित हुनेछ ।
२. भौतिक पूर्वाधार सहित वालमैत्री, लैंगिकमैत्री र छात्रमैत्री विद्यालय/धार्मिक विद्यालयको वातावरण सृजना हुनेछ ।
३. दक्ष प्राविधिक जनशक्ति सहितको शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप प्रविधिमैत्री हुनेछ ।
४. सक्षम र आत्मनिर्भर विद्यालय/धार्मिक विद्यालय निर्माण हुनेछ ।
५. विद्यार्थीको नियमितता र अतिरिक्त क्रिपाकलापमा सहभागिता सुनिश्चित हुनेछ ।
६. जीवनपर्यन्त शिक्षाले गर्दा सम्पूर्ण नागरिकमा आधारभूत शिक्षाको पहुँच हुनेछ ।
७. सरोकारित निकायहरु विद्यालयप्रती जवाफदेही र उत्तरदायी हुनेछ ।
८. स्थानीय पाठ्यक्रम लागु भएको हुनेछ ।
९. साक्षर पालिका हुनेछ ।
१०. प्रारम्भित वालशिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा विद्यार्थी भर्ना हुनेछ ।
११. अनौपचारिक/वैकल्पिक शिक्षा सञ्चालन हुनेछ ।
१३. अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यान्वयन हुनेछ ।
१४. सम्पूर्ण नागरिक प्रमाणपत्र सहित सीपयुक्त शैक्षिक जनशक्ति हुनेछन ।
१६. समृद्ध भंगहा र सुखी भंगहाबासी हुनेछ

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१.८ अपेक्षित मुख्य कार्य सम्पादन सूचक (परिणात्मक नतिजा)

यस योजना अपेक्षित मुख्य कार्य सम्पादन सूचक (परिणात्मक नतिजा) निम्नबमोजिम हुने छ :

क्र.सं.	सूचक	सूचकहरु को तहको	आधार वर्ष २०८१	२०८३	२०८५	२०८७	२०८९	२०९१	सूचकको स्रोत	तथ्यांक को स्रोत
१.	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा									
१.१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना दर• (%)	स्थानीय	८१.१	८५.५४	९०	९५	९८	९९		
		राष्ट्रिय	८६.2	८९.५	९४.०	९९.०				
१.२	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिका• (%)	स्थानीय	५१.२	५९.६९	६९.६२	८१.२१	९४.७२	९९		
		राष्ट्रिय	६८.६	७३.०	८५.०	९५.0				
२.	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १ - ८)									
२.१	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको खुदप्रवेश दर (%)	स्थानीय	९६.२	९७	९८	९९	९९.५	१००		
		राष्ट्रिय	९६.९	९७.५	९९.०	१००				
२.२	कक्षा १ मा नयाँ भर्ना भएका बालबालिकाको कूल प्रवेश दर (%)	स्थानीय	१३०.३	१२०	११०	१०५	१०३	१०१		
		राष्ट्रिय	१२१.९	११५.०	१०७.०	१०५.०				
२.३	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर• (%)	स्थानीय	९५.३	९६	९७.५	९८.५	९९	९९.५		
		राष्ट्रिय	९७.१	९९.०	९९.५	१००				
२.४	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) मा कूल भर्ना दर• (%)	स्थानीय	१३५.८	१२०	११५	११०	१०५	१०१		
		राष्ट्रिय	११९.२	११५.०						
२.५	आधारभूत तहको कक्षा ५ को खुदप्रवेश दर (%)	स्थानीय	७३.१३	७८.५	८०.५	८५	९५	९८		
		राष्ट्रिय	९८.३							
२.६	आधारभूत तहको कक्षा	स्थानीय	१५५	१४०	१३	११५	१०५	१०		

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	५ को कूलप्रवेश दर• (%)				०			२		
		राष्ट्रिय	११३	११०	१०७	१०५.७				
२.७	आधारभूत तहको कक्षा ५ सम्म टिकाउ दर• (%)	स्थानीय	८६.७	८९.८५	९३.११	९५.५०	९८	९९		
		राष्ट्रिय	९३.०							
२.८	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा ५) पूरा गर्ने दर• (%)	स्थानीय	८८.०	९०.८४	९३.७७	९६.७९	९९.९३	१००		
		राष्ट्रिय	८५.८	९३.१	९५.५	९९.५				
२.९	आधारभूत तहमा (कक्षा १-५)मा भर्ना भएका ५-९ वर्ष उमेर भन्दा माथिका बालबालिका• (%)	स्थानीय	५६.२१	४५.०	३०.०	१५.०	८.०	२.०		
		राष्ट्रिय	२२.२	२०.०	१५.०	१०.०				
२.१०	आधारभूत तह (प्राथमिक कक्षा १-५) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचाङ्क•	स्थानीय	०.९०	०.९२	०.९५	०.९८	०.९९	१.००		
		राष्ट्रिय	१.०६			१.०१				
२.११	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर• (%)	स्थानीय	९४.९	९६	९७	९८	९९	१००		
		राष्ट्रिय	९३.४	९९.०		१००				
२.१२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कूल भर्ना दर (%)	स्थानीय	१२२.४	११०.८६	१०९.७०	१०८.५६	१०५	१००		
		राष्ट्रिय	११०.४							
२.१३	आधारभूत तहको कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर• (%)	स्थानीय	८७.१	८९.३	९१.५	९३.७	९५.९	१००		
		राष्ट्रिय	७९.३			९५.०				
२.१४	आधारभूत तहको कक्षा १ मा भर्ना भई कक्षा ८ पूरा गर्ने दर•(%)	स्थानीय	७६.४	८१.७२	८७.४०	९३.४९	९९.९९	१००		
		राष्ट्रिय	७२.७			९५.०				
२.१५	आधारभूत तह(कक्षा १-८) कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक•	स्थानीय								
		राष्ट्रिय	१.०१	१.०१						

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२.१६	कक्षा ३ मा न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ३ को आधारभूत वा तह २ हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	स्थानीय	४७.७	५०	५५	६५	७५	८०		
			राष्ट्रिय								
		गणित	स्थानीय	६१.३	७०	७५	८०	८५	९०		
			राष्ट्रिय								
२.१७	कक्षा ५ मा न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ५ को आधारभूत तह हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	स्थानीय	५६	६०	६५	७०	७५	८०		
			राष्ट्रिय	४५.०	५२.०	६०.०	७०.०				
		गणित	स्थानीय	६७.५	७०	७५	८०	८५	९०		
			राष्ट्रिय	२८.३	४०.०	६०.०	७०.०				
२.१८	कक्षा ८ मा न्युनतम सिकाइ उपलब्धि हासिल गरेका (कक्षा ८ को तह ३ हासिल भएका) बालबालिकाको सङ्ख्या (%)	नेपाली भाषा	स्थानीय	५६.६	६०	६५	७०	७५	८०		
			राष्ट्रिय	६८.५	७०	७२	७५				
		गणित	स्थानीय	४२.९	५०	६०	६५	७०	८०		
			राष्ट्रिय	५३.५	६०.०	६५.०	७०.०				
२.१९	विद्यालय वाहिर रहेका बालबालिका (%)	आधारभूत (कक्षा १-५)	स्थानीय	०.०६	०.०५	०.०३			०		
			राष्ट्रिय	२.९	१.०	०.५	०				
		आधारभूत (क	स्थानीय	०.२	०.१५	०.१	०.०५		०		
			राष्ट्रिय	६.६		१.०	०				

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	क्षा १-८)									
२.२०	आधारभूत तह (कक्षा १-८) अध्यापनरत कूल शिक्षक मध्ये महिला शिक्षकको सङ्ख्या•(%)	स्थानीय	४२.४	४३	४४	४४	४५	४६		
		राष्ट्रिय	४३.७	४५.०	५०.०	५०.०				
३.	**माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१२)**									
३.१	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा खुद भर्ना दर• (%)	स्थानीय	४६.१	५०	५५	६०	६५	७०		
		राष्ट्रिय	४७.६		६५.०					
३.२	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कूल भर्ना दर• (%)	स्थानीय	६१.१	६२	६५	६८	७०	७५		
		राष्ट्रिय	७१.४			९९.०				
३.३	माध्यमिक तहमा कूल भर्ना दरमा लैङ्गिक समता सूचक• (कक्षा ९-१२)	स्थानीय	०.८४	०.९०	०.९५	१.००		१.००		
		राष्ट्रिय	१.०२	१.००	१.००	१.००				
३.५	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १० मा पुग्ने दर (%)	स्थानीय	४१.१	५१.५६	६४.६७	८१.१२	९०.८६			
		राष्ट्रिय	६०.३							
३.६	कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका मध्ये कक्षा १२ मा पुग्ने दर (%)	स्थानीय								
		राष्ट्रिय	२४.०							
३.७	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा कार्यरत महिला शिक्षक सङ्ख्या• (%)	स्थानीय	३.७	४	५	७	८	१०		
		राष्ट्रिय	२०.६	२२.०	२७.०	३३.०				
३.८	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) मा अध्ययनरत विद्यार्थी मध्ये विज्ञान र प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा विषयमा भर्ना भएका	स्थानीय	विज्ञान	० ०	१	२		५		
			प्रा.व्या.	०.०८ ०.१	१	१.५	३	५		
		राष्ट्रिय	विज्ञान		१५.०					
			प्रा.व्या.	१० १७	३०.					

	विद्यार्थी सङ्ख्या•(%)			.०	.०	०					
३.९	कक्षा १० का विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि• (अङ्कमा)	नेपाली भाषा	स्थानीय	६३	६५	६८	७०	७५	८०		
			राष्ट्रिय								
		गणित	स्थानीय	५४	६०	६५	७०	७५	८०		
			राष्ट्रिय								
		विज्ञान	स्थानीय	३७	४५	५५	६०	६५	७५		
			राष्ट्रिय								
		अङ्ग्रेजी	स्थानीय	४९	५५	६०	६५	७०	७५		
			राष्ट्रिय								
४.	जीवन-पर्यन्त शिक्षा तथा सिकाइ र अनौपचारिक शिक्षा										
४.१	साक्षरता दर (१५ वर्ष भन्दा माथि) (%)	स्थानीय	४६.६	८०		९०	९५		९५.५		
		राष्ट्रिय	५८.०			९५.०					
४.२	साक्षरता दर (६ वर्ष भन्दा माथि) (%)	स्थानीय	५५.४	८०		९०	९५		९८		
		राष्ट्रिय	८२.०	८९.०		९५.०	१००				
४.३	साक्षरता दर (१५-२४ उमेर समूह) (%)	स्थानीय	७३.४	९०		९५	९८		९९		
		राष्ट्रिय	९२.०			९९.०					
५.	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकास तालिम										
५.१	प्राविधिक तथा व्यावसायिक सीप विकास तथा तालिम प्राप्त आर्थिक रूपले सक्रिय जनशक्ति•(%)	स्थानीय									
		राष्ट्रिय	३१.०	४०.०		५०.०	७५.०				
५.२	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा(कक्षा ९-१२ वा डिप्लोमा वा प्रि-डिप्लोमा वा सो सरह)उत्तीर्णजनशक्ति• (वार्षिक सङ्ख्या)	स्थानीय	३०	५०		६०	१००	१३०	१५०		
		राष्ट्रिय									
६.	सुशासन तथा व्यवस्थापन										
६.१	आधारभूत तह (कक्षा१-	स्थानीय	५०:१	५०:१		४५:	४०:१				

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	५) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)				१					
		राष्ट्रिय	२४:१		३०:१	३०:१				
६.२	आधारभूत तह (कक्षा६-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	९६:१	९०:१	८०:१	७०:१	६०:१	४५:१		
		राष्ट्रिय	३०:१		३०:१	३०:१				
६.३	आधारभूत तह (कक्षा१-८) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	६१:१	५८:१	५२:१	५०:१	४५:१	४०:१		
		राष्ट्रिय	३३:१	३१:१	३०:१	३०:१				
६.४	माध्यमिक तह (कक्षा ९-१०) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात(सामुदायिक विद्यालय)	स्थानीय	३४:१	३५:१	३७:१	४०:१	४०:१	४०:१		
		राष्ट्रिय	४०:१		३०:१	३०:१				
६.५	माध्यमिक तह (कक्षा९-१२) मा विद्यार्थी:शिक्षक अनुपात	स्थानीय	३७:१	३७:१	३७:१	३५:१	३५:१	३५:१		
		राष्ट्रिय	४१:१	३५:१	३०:१	३०:१				
७.	**शिक्षामा लगानी**									
७.१	कूल बजेटको शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजित बजेट*(%)	स्थानीय	६२	१५	१५	२०	२०	२५		
		राष्ट्रिय	१०.६८	१५.०	१७.०	२०.०				
७.२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रू. हजारमा)	स्थानीय	१८	२२	२५	२६	२८	३०		
		राष्ट्रिय	१८	२१	२४					
७.३	माध्यमिक तह (कक्षा९-१२) मा प्रति विद्यार्थी सरकारी खर्च (रू. हजारमा)	स्थानीय	११	१५	१७	१८	२०	२३		
		राष्ट्रिय	११	१५	१७					

परीच्छेद-३ शिक्षाको मुख्य उपक्षेत्र

३.१ प्रारम्भिक बाल विकास र शिक्षाः

३.१.१ वर्तमान अवस्था

भंगहा नगरपालिका अन्तर्गत सामुदायिक वालविकास केन्द्र ४१ वटा, धार्मिक १ वटा संस्थागत ६ वटा गरी जम्मा ४८ वटा वालविकास केन्द्र रहेका छन् । जसमा अध्ययनरत विधार्थी संख्या १७२० रहेको छ । ECD उमेर समुहका बालवालिकाहरुको जनसंख्या १८०० रहेका हुदाँ जम्मा वालविकासको शिक्षक ४८ वटा जसमध्य ४१ जना तालिम प्राप्त छन् ।

३.१.२. उद्देश्यः

प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्न निम्नलिखित उदेश्यहरु राखिएको छः-

- ४ वर्ष उमेर समूहका सवै वालवालिकाहरुलाई प्रारम्भिक वालविकास र शिक्षामा सहभागितामूलक पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।
- सवै वालवालिकालाई वालविकास र शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गराउनु,
- प्रारम्भिक वालविकास र शिक्षाको गुण्स्तर सुनिश्चित गर्नु,

३.१.३. रणनीति

उल्लेखित उद्देश्यहरु हासिल गर्नका लागि देहायवमोजिमका रणनीतिहरु तय गरिएका छनः-

- ४ वर्ष उमेर समुहका सवै वालवालिकाहरुलाई प्रारम्भिक विलविकास शिक्षामा पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित गर्नका लागि निर्धारित न्यूनतम मापदण्ड, पाठयक्रम, नम्रस र ढाचाँअनुसार प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन गर्ने ।
- नमुना वालविकास केन्द्र स्थापना गर्ने,
- प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षामा लगत सहभागिता अभिवृद्धि गर्ने ।
- वालकक्षा व्यवस्थापन कक्षा सजावट प्रविधिमा आधारित शैक्षिक सामग्री बाल अधयनको व्यवस्थापन गर्ने ।
- राष्ट्रिय पाठयक्रम रुपमा आधारित भई प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षाका लागि न्यूनतम सिकाइ कार्यघण्टा सुनिश्चित गर्ने ।
- ECD सिकाइ क्षेत्र अनुसारको कक्षाकोठा निर्माण गर्ने,
- ECD शिक्षकहरुको तलवभत्ता वृद्धि गर्ने ।

३.१.४. उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि

- प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षा उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरुलाई एक वर्षको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षामा सहज पँहुच हुनेछ
- निर्धारित मापदण्ड, पाठयक्रम र दायरा अनुसार प्रारम्भिक वालविकास तथा शिक्षा सञ्चालन हुनेछ ।

- सबै प्रारम्भिक बालविकास केन्द्रहरुमा न्यूनतम योग्यता र तालिम प्राप्त शिक्षक तथा बालबालिकाको हेरचाहको तथा सहयोगका लागि सहायक कर्मचारी सहित केन्द्रले न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरेको हुनेछ ।
- एक वडा १ नमुना बालविकास केन्द्र स्थापना हुनेछ ।
- ४ वर्ष उमेर भएका सबै बालबालिकाहरुको बालविकास र शिक्षामा सहभागिता सुनिश्चित हुनेछ ।
- सबै बालबालिकालाई प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा प्रवेश गराइनेछ ।
- प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको गुणस्तर सुनिश्चित हुनेछ ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कूल भर्ना दर	१३६.४	१२५	१२०	११५	११०	१०५
२	तोकिएको न्यूनतम योग्यता र तालिम प्राप्त गरेका शिक्षक संख्या	१५	३०		४५		सबै
३	नमूना प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्र	०	१	२	३	४	५
४	न्यूनतम मापदण्ड पुरा गरेको प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्र	५	१०	१५	२०	२५	३०

३.१.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क.सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा	हजारमा (000)		
१	प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा केन्द्रहरूको नक्साङ्कन तथा पुनर्वितरण	पटक	१				१	२	३००	४	संघ, नगरपालिका
२	शिक्षक/सहयोगी कार्यकर्ताहरुको योग्यता र क्षमता विकास तथा पुनर्ताजकी	पटक	१		१		१	३	३००	६	संघ, नगरपालिका, गैसस,

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३	प्रारम्भिक बालविकास तथा कक्षाको सञ्चालन तथा व्यवस्थापन गर्नका लागि नगरपालिका स्तरको न्यूनतम मापदण्डहरू विकास, प्रविधीकरण तथा कार्यान्वयन गरिन	पटक	१				१	२	५०	४ पटक	नगरपालिका
४	सुरक्षित तथा अपांगमैत्री शौचालय सहितको कम्तिमा एउट छुटै कक्षाकोठाको व्यवस्था गरिने	केन्द्र	५	५	५	५	५	२५	२०००	सबै	नगरपालिका, गैससहरु, विद्यालय
५	मापदण्डले तोके अनुसारको पूर्वाधार सिकाइ क्षेत्र, केन्द्रको भित्री र बाहिरी सिकाई तथा खेल सामाग्री आदिको व्यवस्थापन गरिने	पटक	१		१		१	३	१२००	६	नगरपालिका, गैससहरु, विद्यालय तथा प्रदेश
६	बालबालिकाको मानसिक रूपमा स्वास्थ्य जाँच, खोप तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी अभिलेख व्यवस्थापन, बृद्धि अनुगमन गरी कुपोषण भएका बालबालिकाको लागि आवश्यक प्रबन्ध गरिने	पटक	१	१	१	१	१	५	२००	१०	संघ, नगरपालिका र गैसस
७	प्रत्येक वडामा कम्तिमा एक वटा नमुना प्रारम्भिक बालविकास तथा कक्षा स्थापना तथा सञ्चालन गरिने	संख्या	१	१	१	१	१	५	२५०	९	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, वडा, गैसस
८	उत्कृष्ट प्रारम्भिक बालविकास कक्षालाई प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम व्यवस्थापन गरिने	पटक	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	नगरपालिका, वडा

३.२. आधारभुत शिक्षा

३.२.१. वर्तमान अवस्था

भंगहा नगरपालिका अन्तर्गत आधारभूत विद्यालय ३६ वटा रहेका छन जस मध्ये १-५ सञ्चालन भएको २८ वटा, १-८ सञ्चालन भएको ८ वटा रहेका छन् । यी मध्ये ६ वटा संस्थागत र ९ वटा धार्मीक विद्यालय रहेका छन् ।

आधारभूत शिक्षा उमेर समूहको जनसंख्या १०८६३ रहेको छ १७ विद्यालयमा १२३६४ विधार्थी भर्ना भएका छन् । आधारभूत तहमा कक्षा दोहर्याउने दर २४.४७%dropout ४.०६, कक्षा उर्तीण दर ६१.८०% शिक्षक विधार्थी अनुपात १-५ को १.५६ र ६.८ को १.९७ रहेको छ। यस पालिकाले कक्षा १-८ का शिक्षण सिकाइ सुधारका लागि गरिएका प्रयासहरु:-

- नगर शिक्षक भर्ना,
- शिक्षक डायरीको व्यवस्थापन,
- एकीकृत पाठ्यक्रम लागु,
- ग्रेड शिक्षण लागु,
- शैक्षिक क्यालेन्डर अनुसार नगरस्तरीय अतीरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन ।
- शिक्षकहरुका लागि मागमा आधारित तालिम ।
- वालक्लव, छात्राक्लव, गुनासो सुनवाइ समिति सक्रिय रहेको,
- विभिन्न संघ संस्था जस्तै GNI, Pac-DSWCN र PPC द्वारा आर्थिक र शैक्षिक सामग्री सहयोग,

<u>समस्या:</u>

- कक्षा दोहर्याउने दर बढी भएको ।
- शिक्षक विधार्थी अनुपात नमिलेको ।
- विद्यार्थी उपस्थिति न्यून रहेको ।
- स्थानीय पाठयक्रम लागु नभएको ।
- अभिभावकको रुचि अनुसार English Medium मा कक्षाकोठा सञ्चालन नहुनु ।
- मुख्य तथा अनिवार्य विषयको सिकाई उपलब्धि कमजोर हुनु।

३.२.२. उद्देश्य:

- अनिर्वाय तथा निशुल्क आधारभूत शिक्षा कार्यान्वयन गर्ने,
- विधार्थीको उपस्थितिमा नियमितता ल्याइ सिकाइ उपलब्धी वृद्धि गर्ने,
- शिक्षक विधार्थी अनुपात मिलाउने ।
- आधारभूत तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण वालमैत्री, सिकाइमैत्री समावेशी, भयरहित र सुरक्षित बनाउने ।

३.२.३. रणनीति:

माथि उल्लेखित उद्देश्यहरु प्राप्त गर्नका लागि देहायबमोजिमका रणनितीहरु तय गरिएका छन:-

- कक्षा ३ सम्म एकीकृत पाठयक्रमका आधारमा कक्षा शिक्षण कार्यान्वयन गर्ने,
- स्तरअनुसारको शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ।
- विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेरका वालवालिकाको विवरण सङ्कलन गरी पहुँच सुनिश्चित गर्नका लागि विभिन्न प्रोत्शाहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- आपेक्षित सिकाइ उपलब्धि हासिल गराउन आवधिक रुपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गर्ने ।
- उत्कृष्ट शिक्षक र उत्कृष्ट विद्यालय घोषणा गर्ने ।

- विद्यालय शिक्षालाई विविधताअनुकुल, समावेशी र समतामूलक बनाउन स्थानीय परिवेश अनुकुल सिकाइ क्रियाकलाप सञ्चालन; भाषिक विविधता अनुकुलको माध्यम भाषाको उपयोग तथा सामाजिक सँस्कृतिक विविधताको सम्मान र समावेश हुनेगरी सिकाइ सामग्री, विधि तथा प्रकृयाको प्रयोग गर्ने ।
- विद्यालयमा बालउद्यान, फूलबारी करेसाबारी, वृक्षारोपण सडक नाटक आदि जस्ता कार्यक्रम समावेश गर्ने ।
- शिक्षक तालिम तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।
- विद्यालय शिक्षालाई प्राकृतिक प्रकोप, सङ्कट तथा महामारी र जलवायु परिवर्तन जस्ता परिस्थितिप्रति अध्ययनशील बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- विद्यालयमा बालमैत्री, समावेशी र सुरक्षित सिकाइ वातवरण तयार गर्ने ।

.२.४. प्रमुख उपलब्धि र नतिजा

उपलब्धि

- अनिवार्य तथा निशुल्क आधारभूत शिक्षामा सवैको पहुँच र सहभागिता सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
- आधारभूत तहको शिक्षाको गुण्स्तर वृद्धि भएको हुनेछ ।
- शिक्षक विद्यार्थी अनुपात मिलेको हुनेछ ।
- आधारभूत तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातारण वालमैत्री सिकाइमैत्री, समावेशी, भयरहित र सुरक्षित हुनेछ ।
- स्थानीय पाठयक्रम लागु भएको हुनेछ ।
- शिक्षकहरु तालिमप्राप्त हुनेछन् ।

तिजा

कस	सूचक (उदाहरण)	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
	आधारभूत तह(प्राथमिक कक्षा १-५)मा विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको सँख्या	४५०	२५०	१५०	१००	५०	०
	आधारभूत तह(प्राथमिक कक्षा १-५)मा विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको सँख्या	८०५	३००	२००	१००	५०	०
	आधारभूत तह(कक्षा १-५) मा तालिम प्राप्त शिक्षकको सँख्या (एकीकृत पाठ्यक्रम तथा ५ दिन सम्मको तालिम)	८०	१००	१२०	१४०	१६०	१६०
	वृहत विद्यालय सुरक्षा	०	२	५	१०	१५	२४

	कार्यक्रम लागु भएका विद्यालय संख्या						
४	बालमैत्री तथा अपाङ्गमैत्री विद्यालय संख्या	०	१०	१५	२०	२५	सबै
५ .	विद्यार्थी संख्याको आधारमा शिक्षक दरबन्दी पुगेको विद्यालय संख्या	५	७	९	११	१२	१५

३.२.५ प्रमुख क्रियाकलाप तथा लक्ष्य

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा	हजारमा (000)		
१	विद्यालय नक्शाङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन	पटक	१			१		२	५०		संघ, प्रदेश र नगरपालिका
२	शिक्षक र विद्यार्थी अनुपातको आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन र दरबन्दी पुनर्मिलान	पटक	१				१	२	५०	३	संघ, नगरपालिका
३	आधारभूत तह उमेर समूहका सबै बालबालिकाहरुलाई विद्यालय भर्ना गर्ने	प्रतिशत	९९	९९.५				९९.८	५००	१००	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, वडा, CLC, गैसस
४	विद्यालयमा न्यूनतम भौतिक विकास (भवन तथा कक्षा कोठा, फर्निचर, खानेपानी, शौचालय, घेरावेरा, खेलमैदान, खाजा घार आदि)	विद्यालय संख्या	१०	१३	१५	१७	२०		७००००	सबै	संघ, प्रदेश नगरपालिका, गैसस
५	उत्कृष्ट विद्यालय अनुदान कार्यक्रम	विद्यालय संख्या (पटक)	२	२	२	२	२	१०	७५०	सबै	नगरपालिका

६	विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थिति प्रति उत्थानशिल बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन	योजना तयारि पटक	१				१			निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
७	सिकाईका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा वृद्धि गरि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास गरिने	पटक	१		१		१	३	४७५०	५	संघ, नगरपालिका, गैसस
८	पढ्नका लागि सिक्ने तथा सिक्नका लागि पढ्ने प्रक्रियालाई प्रोत्साहित गर्न विद्यालयमा उचित प्रयोगशाला र पुस्तकालय तथा सिकाई कुनाको व्यवस्था गरिन	संख्या	५	३	२	२	२	१४	३५००	सबै	संघ, नगरपालिका, गैसस
९	आधारभूत तहमा सञ्चालन गरिने परीक्षालाई थप व्यवस्थित बनाइने	पटक (वार्षिक)	निरन्तर						५००	निरन्तर	नगरपालिका
१०	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघको कार्यकारी समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखीकरण गरिन	पटक	१		१		१	३	५००	६	संघ, नगरपालिका, गैसस
	प्रधानाध्यापकसँग नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन करार गर्ने र निर्धारित लक्ष्य हाँसिल गर्न व्यवस्थापनमा स्वायत्तता दिँदै अनुगमनलाई नतिजामुलक बनाउदै लगिने	पटक	१		१		१	३	५०	६	नगरपालिका
	विद्यार्थी प्रतिभा पहिचानको लागि सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	५००	१०.	नगरपालिका, गैसस

३. माध्यमिक शिक्षाः

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

६	विद्यालय शिक्षालाई प्रकोप, संकट तथा महामारी लगायतका परिस्थिति प्रति उत्थानशिल बनाउने योजना तयार गरी कार्यान्वयन	योजना तयारि पटक	१				१	[illegible]	[illegible]	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
७	सिकाईका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधि लगायतका प्रविधिको प्रयोगमा वृद्धि गरि आवश्यक संरचना, सामग्री तथा क्षमता विकास गरिने	पटक	१		१		१	३	४७५०	५	संघ, नगरपालिका, गैसस
८	पढ्नका लागि सिक्ने तथा सिक्नका लागि पढ्ने प्रक्रियालाई प्रोत्साहित गर्न विद्यालयमा उचित प्रयोगशाला र पुस्तकालय तथा सिकाई कुनाको व्यवस्था गरिन	संख्या	५	३	२	२	२	१४	३५००	सबै	संघ, नगरपालिका, गैसस
	आधारभूत तहमा सञ्चालन गरिने परीक्षालाई थप व्यवस्थित बनाइने	पटक (वार्षिक)	निरन्तर						५००	निरन्तर	नगरपालिका
	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघको कार्यकारी समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखीकरण गरिन	पटक	१		१		१	३	५००	६	संघ, नगरपालिका, गैसस
	प्रधानाध्यापकसँग नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन करार गर्ने र निर्धारित लक्ष्य हाँसिल गर्न व्यवस्थापनमा स्वायत्तता दिंदै अनुगमनलाई नतिजामुलक बनाउदै लगिने	पटक	१		१		१	३	५०	६	नगरपालिका
	विद्यार्थी प्रतिभा पहिचानको लागि सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन तथा व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	५००	१०	नगरपालिका, गैसस

माध्यमिक शिक्षाः

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३.३.१. वर्तमान अवस्था:

भंगाहा नगरपालिका अन्तर्गत जम्मा ७ वटा माध्यमिक विधालयहरु रहेका छन् । जसमध्ये एउटा प्रविधिक धार संचालन भएको छ । तीन वटा (११ र १२) संचालन भएको छ । यसमा अध्ययनरत विधार्थी संख्या १२२७ रहेका छन् । माध्यमिक शिक्षा उमेरसमूहका वालवालिकाहरुको जम्मा जनसंख्या ४६४५ जना रहेको छ । जम्मा माध्यमिक तह शिक्षक दरवन्दी २१ जना छन् । माध्यमिक तहको कक्षा दोहर्याउने दर २.६ कक्षा छाडने ९.२ दर र उर्तीण विधार्थी ९६.४३ रहेको छ ।

माध्यमिक शिक्षा सुधारका लागि नगरपालिकाद्वारा गरिएका सुधारका प्रयासहरु:-

- शिक्षकहरुका लागि मागमा आधारित तालिम,
- सक्रिय वालक्लव, छात्रक्लव र गुनासो सुनवाइ समिति,
- नगरपालिका स्तरीय अतीरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन,
- दैनिक पाठयोजना निर्माणका लगि शिक्षक डायरी लागु,
- पुस्तकालय-विज्ञान ल्याव र कम्प्युटर लयावको स्थापना
- प्रत्येक वर्ष राष्ट्रिपति रनिङ्ग सिल्ड प्रतियोगिता सञ्चालन
- नगर शिक्षक भर्ना,
- नियमित प्रअ वैठक,
- विधालयहरुको गुनासो सम्बोधनका लागि नगर शिक्षा समितिमा छलफल ।

समस्याहरु:

- तहगत विषयगत दरवन्दीको अभाव,
- अन्य संस्थागत विधालयमा अध्ययन गर्ने र सामुदायिक विधालयमा भर्ना भई परीक्षा दिने गलत परिपाटी,
- अभिभावकको लगानी र सहभागिता नहुनु ।
- अतीरित्त क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नका लागि सभाहल नहुनु ।
- सम्बन्धित निकायवाट नियमित रुपमा अनुगमन नहुनु ।
- प्रविधिमैत्री शिक्षक तथा कर्मचारी संख्या न्यून हुनु ।
- विधार्थी संख्या वढी भएको विधालयमा सेक्सनको व्यवस्था नहुनु ।

३.२. उद्देश्य:

- माध्यमिक शिक्षालाई निःशुल्क बनाई समतामूलक पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित गर्नु ।
- गुणस्तरयुक्त माध्यमिक शिक्षा प्रदान गर्नु ।
- माध्यमिक तहको भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण-वालमैत्री, सिकाइमैत्री, समावेशी र सुरक्षित बनाउनु,
- खुद भर्नादर वढाउनु,
- विषयगत शिक्षक दरवन्दी व्यवस्था र वृति विकासमा जोड दिनु,
- आवासीय विधालयका साथै यातायातको सुविधा विस्तार गर्नु,

३.३.३. रणनीतिः

माथि उल्लेखित उद्देश्यहरु हासिल गर्न देहाय बमोजिमको रणनितिहरु अपनाइने छ-

- विधार्थीलाई विद्यालयमा पहुँच अभिवृद्धि गर्न विभिन्न प्रोत्साहनमूलक कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- सबै विद्यालयमा न्यूनतम सिकाइ वातावरण सुनिश्चित गर्ने ।
- प्राविधिमैत्री, दक्ष तथा तालिम प्राप्त विषयगत शिक्षकको व्यवस्था गर्ने,
- शिक्षक पेशागत विकास तथा सहयोगको व्यवस्था गर्ने,
- सक्षम र नेतृत्वदायी प्रधानध्यापकको व्यवस्था गर्ने,
- आवधिक रुपमा सिकाइको मूल्याङ्कन गरी विधार्थीको सिकाइमा जवाफदेही हुने प्रणाली विकास गर्ने,
- प्राकृतिक प्रकोप, संकट तथा महामारी र जलवायु परिवर्तन जस्ता परिस्थितिप्रति अध्ययनशील बनाउने,
- जीवनोपयोगी सिकाइसंग जोडेर विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीको व्यवस्थापन गर्ने,
- अतीरिक्त क्रयाकलाप संचालनका लागि ICT को सुविधा सहित सभाहल निर्माण गर्ने,
- आपतकालीन परोस्थितिमा शिक्षणकार्य सञ्चालनका लागि विद्यर्थी शिक्षक र अभिभावकको क्षमता विकास गर्ने ।

३.३.४. उपलब्धि र नतिजाः

उपलब्धि

- माध्यमिक शिक्षा निशुल्क र समतामूलक पहुँच तथा सहभागिता सुनिश्चित हुनेछ ।
- गुणस्तरयुक्त माध्यमिक शिक्षा प्रदान गरिनेछ,
- भौतिक तथा शैक्षिक वातावरण वालमैत्री, सिकाइमैत्री, समावेशी र सुरक्षित हुनेछ ।
- खुद भर्नादर शत प्रतिशत हुनेछ,
- प्रविधिमैत्री, दक्ष तथा तालिम प्राप्त विषयगत शिक्षकको व्यवस्था हुनेछ ।
- आवासीय विद्यालयका साथै यातायातको सुविधा विस्तार हुनेछ ।

नतिजा

क्रस	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	माध्यमिक तह(कक्षा ९-१०) मा भर्ना भएका विद्यार्थी सँख्या	८९२	१०७०	१२८४	१५४१	१८४९	२२१९
२	माध्यमिक तह(कक्षा ११-१२) माभर्ना	२०८	२०४	२४४	३००	५००	८००

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	भएका विद्यार्थी सँख्या						
३	विज्ञान विषयमा अध्ययनरत विद्यार्थी सँख्या	0	0	५०	६०	८०	१००
४	न्यूनतम सिकाइ सवलीकरण मापदण्ड (Minimum Enabling Conditions)पूरा गरेका माध्यमिक विद्यालय सँख्या	३	४	५	६		७
५	प्राविधिमैत्री, दक्ष तथा तालिम प्राप्त विषयगत शिक्षक प्राप्त विद्यालय संख्या	३	४	५	६		७
६	विज्ञान विषय संचालन भएको माध्यमिक (११-१२) संचालित विद्यालय संख्या	०		१		२	
	विद्यार्थी संख्या अनुसार शिक्षक दरबन्दी पुगेको विद्यालय संख्या	२	३	४	५	६	७

.३.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
	विद्यालय नक्शाङ्कन, पुनर्वितरण तथा समायोजन		१	०	०	०	१	२	५०	३	संघ, नगरपालिका
	मापदण्ड अनुसार शिक्षक र विद्यार्थी अनुपातको आधारमा शिक्षक व्यवस्थापन (नगर शिक्षक) र	प	१					१		३	संघ, प्रदेश र नगरपालिका

५८

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	दरबन्दी पुनार्मिलान										
३	विद्यालयको न्यूनतम भौतिक पुर्वाधार विकास (भवन तथा कक्षाकोठा, फर्निचर, शौचालय, खानेपानी, खेलमैदान, घेराबार, खाजा घर आदि) गरिने	स	१	१	१	१	१	५	३००००	९	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
४	शिक्षक क्षमता विकास	प	१		१		१	३	२२५	६	संघ, नगरपालिका, शिक्षा तालिम केन्द्र, गैसस
५	माध्यमिक विद्यालय उमेर समुहका बालबालिकालाई विद्यालय भर्ना गर्ने	प्रतिशत	६०	६५	७०	७५	८०	८०	५००	९८	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
६	उत्कृष्ट माध्यमिक विद्यालय प्रोत्साहन अनुदान कार्यक्रम संचालन	पटक	१	१	१	१	१	५	७५०	१०	संघ, नगरपालिका
७	माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्न आवश्यकता अनुसार कार्यक्रम संचालन गर्ने	पटक	१					१	१००	१	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
८	विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघको कार्यकारी समितिका पदाधिकारीहरुको क्षमता विकास र अभिभावक अभिमुखीकरण गरिन	पटक	१		१		१	३	१५०	६	संघ, नगरपालिका, गैसस
	सबै माध्यमिक विद्यालयहरुमा पुस्तकालय, विज्ञान प्रयोगिला र सूचना प्रविधि प्रयोगशिला स्थापना गरिन	पटक	१				१	२	५०००	४	संघ, प्रदेश, नगरपालिका
१०	प्रधानाध्यापकसँग नतिजामा आधारित कार्यसम्पादन करार गर्ने र निर्धारित लक्ष्य हाँसिल गर्न व्यवस्थापनमा स्वायत्तता दिंदै अनुगमनलाई नतिजामुलक बनाउदै लगिने	पटक	१		१		१	३	५०	६	नगरपालिका
	उत्कृष्ट नतिजा हाँसिल गराउने शिक्षक प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गरिने ।	पटक	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	नगरपालिका

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१२	माध्यमिक विद्यालयहरूमा गणित ल्याब स्थापना गरिने ।	विद्यालय संख्या	१	१	१	१	१	५	१२५०	सबै	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
१३	विज्ञान प्रयोगशाला सहित विज्ञान विषय संचालन हुने माध्यमिक विद्यालय (कक्षा ११-१२)	विद्यालय		१			१	२	५०००	३	संघ, प्रदेश र स्थानीय

३.४ प्रविधिक शिक्षा तथा व्यसायिक तालिमः

३.४.१.वर्तमान अवस्थाः

यस भंगहा नगरपालिकामा प्राविधिक धार अन्तर्गतका कक्षा (९-१२) संचालित विद्यालय एउटा रहेको छ । जसमा अध्ययनरत विधार्थी ९३ जना रहेका छन् । प्रविधिक धार तर्फका जनशक्ति हुनुपर्नेमा २ जना मात्र रहेका छन् ।

समस्याहरुः

- दक्ष प्रविधिक जनशक्तिको अभाव हुनु,
- पाठयपुस्तक उपलब्ध नहुनु,
- कार्यथलो (OJT) को लागि उचित स्थान नपाउनु,

३.४.२. उद्देश्यः

- माध्यमिक तहमा अध्ययन गर्न आउने विधार्थीहरुका लागि प्राविधिक शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्ने,
- प्रविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षाको क्षेत्रमा उत्पादन हुने जनशक्तिका लागि स्थानीय स्तरमा रोजगारी तथा स्वरोजगारीका लागि अवसर उपलब्ध गराउने,
- उपलब्ध स्रोत र साधनमा आधारित रोजगार व्यवसाय उद्योग मार्फत आर्थिक विकास र समृद्धिमा योगदान पुर्याउने,
- प्राविधिक धारा का साथै विज्ञान संकायको स्थापना गर्ने,

३.४.३. रणनीतिः

माथि उल्लेखित उदेश्य परिपूर्तीका लागि देहायबमोजिमको रणनीति अपनाइने छः-

- माध्यमिक तहमा अध्ययनरत विधार्थीहरु मध्य २५% लाई प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिमको कार्यक्रममा पहुँच सुनिश्चित गर्ने,
- समय सापेक्ष प्राविधिक शिक्षाका थप कार्यक्रमहरुको विस्तार गर्ने,
- प्राविधिक धार सँगसँगै विज्ञान सङ्काय संचालन गर्ने ।
- प्रयोगात्मक तर्फ प्राथमिकता दिन प्रयोगात्मक ल्याव व्यवस्थित गर्ने,
- आवासीय प्रविधिक विधालय र यातायातको व्यवस्था गरी कार्यन्वयन गर्ने
- विधार्थीहरुका लागि OJT को लागि कार्यशाला स्थापना गर्नु,
- पढदै कमाउँदै कार्यक्रम संचालनका लागि अवसरहरु सृजना गर्ने,
- प्रविधिक धारमा कार्यरत शिक्षकहरुको क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन गर्ने,

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र सीप विकासलाई गुणस्तरीय र प्रभावकारी विकास र विस्तारका लागि नगरपालिका स्तरमा नीति र योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयनमा ल्याइनेछ ।
- यस धारमा अध्ययनरत विधार्थीहरुको श्रम बजार खोजीका लागि स्वविषयसंग सम्बन्धित सरकारी गैरसरकारी संघसंस्था/उद्योग व्यापार व्यवसायमा संलग्न व्यक्तिसंग आवश्यकता अनुसार श्रम सम्झौता गर्ने ।

३.४.४. प्रमुख उपलब्धि र नतिजा

- माध्यमिक तहमा अध्ययनरत जम्मा विधार्थीमध्ये २५% ले प्राविधिक शिक्षा तथा व्यसायिक तालिम प्रप्त गरेको हुनेछ ।
- सञ्चालनमा रहेका प्राविधिक शिक्षालय तथा सामुदायिक विद्यालयमा प्राविधिक शिक्षा कार्यक्रमहरु प्रभावकारी, गुणस्तरीय र साधन स्रोत सम्पन्न भएका हुने ।
- नगरपालिकामा कम्तिमा ३ वटा विद्यालयहरुमा प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा र तालिम कार्यक्रम सञ्चालन भएको हुने ।
- प्रविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षाको क्षेत्रमा उत्पादन हुने जनशक्तिका लागि स्थानीय स्तरमा रोजगारी तथा स्वरोजगारीका लागि अवसर सुनिश्चित हुनेछ ।
- उपलब्ध स्रोत र साधनमा आधारित रोजगार व्यवसाय उद्योग मार्फत आर्थिक विकास र समृद्धिमा योगदान हुनेछ ।
- प्रविधिक धाराका साथै विज्ञान संकायको स्थापन हुनेछ ।
- छोटो अवधिका प्राविधिक तथा व्यावसायिक तालिमहरू सञ्चालनका लागि निजी साझेदारी अनुसार सञ्चालन भएका हुने ।
- स्थानीय प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा तथा तालिम नीति तथा योजना विकास र कार्यान्वयन भएको हुने ।

तिजा

सं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
	प्राविधिक धार संचालित विद्यालय संख्या	१	१	१	१	२	२
	प्रविधिक शिक्षा तथा व्यसायिक तालिम प्राप्त गरेको जनसंख्या (%)	२%	३%	५%	६%	८%	१०%
	प्राविधिक धाराका साथै विज्ञान संकायको स्थापना	०	०	०	१	१	१
	व्यावसायिक शिक्षा संचालित विद्यालय संख्या (CTVET)	०	०	०	१	१	१
	पढदै कमाउदै कार्यक्रम संचालन भएका विद्यालय संख्या	०	०	०	१	२	३

.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

क्रसं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा	हजारमा (०००)		
१	आवासीय प्रविधिक विद्यालय र यातायातको व्यवस्था गरिने	पटक	१				१	२	१००००	३	संघ, प्रदेश, नगपालिका, गैसस
२	सुविधा सम्पन्न प्रयोगशाला व्यवस्थापनमा सहयोग गरिने।	विद्यालय संख्या	१				१	२	१०००	३	संघ, प्रदेश, नगपालिका
३	प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा सम्बन्धी नगरस्तरीय नीतिको तर्जुमा गरिने।	पटक	१				१	२	५०	४	संघ, नगरपालिका
४	पढदै कमाउदै कार्यक्रम संचालन गरिने।	विद्यालय संख्या	१	१	१	२	२	७	७००	सबै मा.वि.	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
	वैदेशिक रोजगारीबाट हांसिल गरेको अनुभव र सीपलाई खोजी, प्रमाणीकरण र उपयोग गर्ने कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सहजीकरण गरिने	पटक		१	१		१	३	५००	५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
	छोटो अवधिका सीप मूलक तालिमहरू सञ्चालन गरिने।	पटक	१	१	१	१	१	५	५००	१०	संघ, नगरपालिका, गैसस
	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रदायक संस्थाहरूको अनुगमन, नियमन र व्यवस्थापन गरिने।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्त	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	संघ, नगरपालिका
	प्राविधिक शिक्षा अध्ययन गरेका यूवाहरूलाई उद्धमशीलता विकासको लागि सहयोग गरिने ।	संख्या		२	२	२	२	८	४००	२०	नगरपालिका, गैसस

अनौपचारिक शिक्षा र आजीवन सिकाइ

१ वर्तमान अवस्थामा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ ले अभिभावक शिक्षा, अनौपचारिक शिक्षा, खुल्ला तथा ...पिक शिक्षा, आजीवन शिक्षा, सामुदायिक सिकाइ केन्द्र सम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन,

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

अनुगमन मूल्यांकन र नियमन गर्ने अधिकार स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ। सबै सिकाइ केन्द्रमा यस बेंगहा नगरपालिकाले समेत अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त शिक्षा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयनमा समन्वय र सहजीकरण गर्ने जिम्मेवारी वहन गर्दै आएको छ। यस नगरपालिका अन्तर्गत अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त शिक्षा सम्बन्धी कार्य गर्न ४ वटा सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरु सञ्चालनमा रहेका छन्। यसले समुदायमा रहेका नागरिकहरुलाई सीप विकास कार्यक्रम मार्फत जीवनपर्यन्त सिकाईमा महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्दै आएको छ। संघीय सरकारको सशर्त कार्यक्रम मार्फत आर्थिक वर्ष २०७६/७७ मा साक्षरता कार्यक्रम सञ्चालनको लागि निरक्षरहरुको तथ्यांक संकलनको कार्य भएको देखिन्छ तर कोभिड-१९ को महामारीका कार्यक्रम अघि बढ्न नसकेको देखिन्छ। साथै विद्यालय बाहिरा रहेका ९ वर्ष देखि १६ वर्ष उमेर समूहका किशोरी हरुको लागि UNICEF नेपालको आर्थिक सहयोग तथा बेंगहा नगरपालिकाको समन्वयमा Life Skill सम्बन्धी तालिम कार्यक्रमको माध्यमबाट विद्यालय भर्ना तथा विद्यालय भर्ना हुन नसक्नेको लागि जीवन यापनको लागि न्यूनतम कुराहरु वितरण गरेको थियो। यसै गरी आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ तथा शैक्षिक सत्र २०८१ मा ४ वटा सामुदायिक सिकाई केन्द्रको सहयोगमा विद्यालय उमेर समूहका (५ वर्ष देखि १४ वर्ष) विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरुको तथ्यांक संकलन समेत गरेको छ।

३३.२ उद्देश्य:

- सबै नागरिकका लागि समावेशी तथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित गर्ने।
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत समुदायमा विभिन्न सीप विकास तथा आयमूलक कार्यक्रम संचलन गर्ने।

३३.३ रणनीति:

माथि उल्लेखित उद्देश्य प्राप्तीका लागि देहायबमोजिमका रणनीतिहरु अपनाइनेछ:-

- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रलाई आधारभूत सुविधासम्पन्न पुस्तकालय सामुदायिक सूचना केन्द्र एफएम सञ्चालन र सेवाप्रभाव गर्ने वहुउदेशीय संयन्त्रका रुपमा सुदृढीकरण गरी समावेशी एवम् समतामा आधारित आजीवन सिकाइको थलोका रुपमा विकास गर्ने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र, विद्यालय, स्थानीय सङ्घसंस्था, नागरिक समाज, सञ्चार माध्यम अभिभावक परिचालन गरी साक्षरता तथा साक्षरोत्तर कक्षा संचालन गर्ने,
- सिकारुका आवश्यकता अनुसार तहगत पाठयक्रम सिकाइ र भाषिक विविधता अनुरुपका सामग्रीको प्रयोग गर्ने,
- सरोकारवालासँगको समन्वय-सहकार्य र साझेदारीमा अनौपचारिक प्रौढ विद्यालय, वैकल्पीक खुला तथा किशोरी शिक्षा र प्रौढ शिक्षा संचालन गर्ने,
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्र मार्फत विभिन्न सिप विकास र आयआर्जन तथा सिपमूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने,
- आनौपचारिक माध्यमबाट सिकिएको ज्ञान सिपहरुको समय समयमा निरीक्षण गर्ने।
- सामुदायिक सिकाई केन्द्र मार्फत नागरिकहरुको सीप परिक्षण र प्रमाणपत्र विवरण कार्यक्रम संचालन गर्ने।

३३.४. प्रमुख उपलब्धि:

- विद्यालय बाहिर रहेका सवै नगरिकका लागि अनौपचारिक शिक्षा संचालन हुनेछ।
- अनौपचारिक शिक्षा अन्तर्गत सिपमूलक आयमूलक र जीवनोपयोगी सिप शिक्षा संचालन हुनेछ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सबै नागरीकका लागि समावेशी तथा समतामूलक साक्षरता र आजीवन सिकाइका अवसर सुनिश्चित हुनेछ ।
- सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारसंगको समन्वयमा सिकारुहरुको आवश्यकता अनुसार आजीवन सिकाइका नमुना मोड्युल तथा सिकाइ सामग्रीहरू विकास तथा कार्यान्वयन भएको हुने ।
- अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइबाट आर्जित ज्ञान तथा सीपको पहिचान एवम् प्रमाणीकरण गर्न नीति/ नियमावली / कार्यविधि तयार गरी राष्ट्रिय योग्यता प्रारुप अनुरुप समकक्षता प्रदान गर्न समन्वय र सहजीकरण भएको हुने ।
- अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइको व्यवस्थापनका लागि आवश्यक संरचनागत व्यवस्था तयार भई कार्यसञ्चालन भएको हुने ।
- सङ्घ र प्रदेश सरकारसँगको समन्वयमा अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइका लागि लागत साझेदारीताको प्रारूप तयार भएको हुने ।
- सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको समन्वयमा व्यवस्थित सामुदायिक पुस्तकालयको स्थापना र कार्यान्वयन भएको हुने ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	साक्षरता नागरिक (१५ वर्ष देखि ५९ वर्ष)	५७	८०	९५	९७		
२	विद्यालय बाहिर रहेका विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाहरु संख्या	१२५४	२००	१००	५०	२०	०
३	आधारभूत सुविधासम्पन्न सामूदायिक सिकाइ केन्द्रको सँख्या	०	१	२	३	४	५
४	सामूदायिक पुस्तकालयको सँख्या	०	०	१		२	३
५	सीप तथा ज्ञानको परिक्षण गरि प्रमाणपत्र प्राप्त गर्ने नागरिकको संख्या	०	१००	२००	३००	३५०	५००
	सीपमुलक तथा आयमुलक तालिम प्राप्त नागरिक	०	१००	२००	३००	३००	४००

३.५.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्रसं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरु हजारमा	भौतिक लक्ष्य (१०	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	ज			

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

								जम्मा	(१०००)	वर्ष)	
१	सङ्घीय तथा प्रदेश सरकारसंग समन्वय र सहकार्यमा लागत सहभागीको प्रारूप तयार गरिने।	पटक	१				१	२		३	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
२	निरक्षरहरूको तथ्याङ्क संकलन तथा खण्डिकृत डाटावेस तयारी	पटक	१					१	२५०	१	नगरपालिका, CLC, विद्यालय, गैसस
३	साक्षरता तथा साक्षरोत्तर शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५००	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय, CLC
४	सामुदायिक विद्यालयका बालबालिकाहरुको नियमितता तथा नतिजा वृद्धि गर्न अभिभावक शिक्षा तथा सचेतना कार्यक्रम संचालन गरिने	पटक		१		१		२	१५०	४	नगरपालिका, गैसस र CLC
५	सामूदायिक सिकाइ केन्द्रको सुदृढीकरण	पटक		१			१	२	३००	४	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
६	अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाई र यसको आगामी मार्ग सम्बन्धमा अवधारणागत स्पष्टताका लागि विज्ञ समुहबाट अवधारणा पत्र तयार गरी अभिमुखीकरण गरिने।	पटक	१				१	२	२००	४	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस र CLC
७	सामुदायिक पुस्तकालय तथा वाचनालयहरू स्थापना गरी सामुदायिक सिकाइ केन्द्रसंग आवद्ध गरिने ।	पटक		१	१		१	३	१५००	५	प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, CLC
८	सिकाइ क्रियाकलापमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग (रिडियो, टेलिभिजन, अनलाईन तथा अफलाइन डिजिटल सामग्री, डिजिटल प्लेटफर्म विकास र संचालन) गरिने।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१२५	निरन्तर	नगरपालिका, गैसस, विद्यालय
९	राष्ट्रिय योग्यता प्रारूप अनुसार योग्यता प्रमाणीकरण तथा समकक्षता सम्बन्धी कार्यविधि तयार तथा कार्यान्वयन गर्ने कार्यमा सहजीकरण गरिने।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, CLC

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

१०	नवसाक्षरहरू र विपन्न महिलाहरूलाई समावेश गरी समूहहरू निर्माण गर्ने र कायआर्जनका कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्दै बचत गर्ने बानीको विकास गर्ने संयन्त्र निर्माण र त्यसको परिचाल गर्ने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	रन्तर	५००	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगपालिका, गैसस, CLC
११	स्थानीय/रैथाने भाषा, कला, प्रविधि संस्कृतिको संरक्षण, प्रवर्द्धन र विकास गर्ने कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।	पटक	१		१		१	३	४५०	५	नगरपालिका, गैसस र CLC

३.६ अन्य उपक्षेत्र

३.६.१ वर्तमान अवस्था

- यस पालिका भित्र मन्टेस्वरी विधिमा आधारित कार्यक्रम हालसम्म पनि सञ्चालन हुन सकेको छैन,
- व्यावसायिक सिप र तालिम प्रदान गर्न सकिएको छैन ।
- सामुदायिक वा सार्वजनिक पुस्तकालय, वाचनालयको प्रबन्ध छैन ।
- मातृ भाषामा शिक्षा, समावेशीकरण, विविधता व्यवस्थापन जस्ता कार्यक्रम समेटिएका छैनन।

३.६.२. प्रमुख समस्या र समस्या र चुनौतीः

- मन्टेस्वरी विधिमा आधारित कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु ।
- विद्यालय उमेर समूह बाहेकका अन्य बेरोजगार युवा वर्गलाई व्यवसायिक सिप र तालिम दिनु ।
- सामुदायिक वा सार्वजनिक पुस्तकालय/वाचनालयको स्थापना, सञ्चालनर व्यवस्थापन गर्नु ।
- मातृभाषामा शिक्षा, समावेशीकरण, विविधता व्यवस्थापनका कार्यक्रम ल्याउनु

३.६.३ उद्देश्यः

- भंगहा नगरपालिकालाई साक्षार नगरपालिका घोषणा गर्नु ।
- सीपयुक्त जनशक्ति उत्पादन गर्नु ।
- समुदाय स्तरमा पुस्तकालय/वाचनालयको स्थापना गर्नु ।
- कक्षा३ भन्दा मुनिका बालबालिकालाई मातृभाषामा शिक्षाको प्रबन्ध गर्नु ।
- समावेशीकरण, विविधता व्यवस्थापन गर्नु ।

३.६.४ रणनीतिः

- साक्षर अभियानमा शिक्षक, विद्यार्थी, नागरिक समाज, जनप्रतिनिधि र सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको परिचालन गर्ने ।
- राष्ट्रिय योग्याता प्रारुप कार्यान्वयन गर्न नीति तथा कार्यविधि बनाई कार्यान्वयन गर्नु ।
- १ सामुदायिक सिकाई केन्द्र एक पुस्तकालय/वाचनालयको स्थापना क्रमशः गर्ने ।

परिच्छेद-४: अन्तर सम्बन्धित विषय तथा क्षेत्र

पाठ्यक्रम, पाठ्य पुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन

वर्तमान अवस्थाः परीक्षा विद्यार्थीहरूले सिकेका ज्ञान, सीपहरूको मापन गर्ने साधन हो । हामी अझै मापन परम्परागत चलिआएको Paper Pencil Test को माध्यमले विद्यार्थीहरूको सिकाइ उपलब्धी परिक्षण गर्दै आइरहेको अवस्था छौं ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

...ाको साधनहरूमा जति वैधता अपनाउन सक्यो मूल्याङ्कन त्यतिनै विश्वसनीय र वैध हुन्छ । कक्षा १ देखि ३ सम्म १०० ...शत निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, कक्षा ४ देखि ८ सम्म ५० प्रतिशत निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र ५० प्रतिशत आवधिक ...क्षाका माध्यमले मूल्याङ्कन गर्ने व्यवस्था पाठ्यक्रमले गरेको छ । आधारभूत तहको परीक्षा संचालन र व्यवस्थापनको ...िकार स्थानीय तहको कार्य क्षेत्र रहेको छ | परीक्षा व्यवस्थापनका समग्र पक्षहरूमा विश्वसनीयता र वैधता कायम गर्दै ...ाबको मूल्याङ्कनबाट सिकाइका लागि मूल्याङ्कन तर्फको सुरुवाती गर्नु आवश्यकता छ। यस नगरपालिकाले कक्षा ८ को ...धारभूत तह उत्तीर्ण परीक्षा सञ्चालन गर्नका लागि एक आधारभूत तह संचालन तथा व्यवस्थापन समिति गठन गरी केन्द्रिकृत ...ा प्रणालीलाई अवलम्बन गरेको छ |

...हा नगरपालिकाको समग्र पाठ्यक्रम र पाठ्यक्रमको उपलब्धता, पाठ्यक्रमको उपयोग र स्थानीय पाठ्यक्रमको अवस्थालाई ...ानुसार उल्लेख गरिएको छ :

- ...धो पालिकाभित्र समयमै पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तकको उपलब्धता भएको देखिन्छ
- नेपाल सरकार पा.वि.के.ले तोके अनुसारको पाठ्यक्रम लागु गराई सोही अनुसार कार्यान्वयन भइरहेको छ।
- पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका विषय र क्षेत्र अनुसारको सिकाइ गराइएको छ।
- नगरस्तरीय स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण भई शैक्षिकसत्र २०८० बाट कक्षा १ को पाठ्यपुस्त कार्यान्वयनमा ल्याइ सकिएको छ ।
- स्थानीय पाठ्यक्रममा स्थानीय कला, संस्कृति, भुगोल, जातजाति र समुदायसम्बन्धी जानकारी गराइएको छ।

१.२ प्रमुख समस्या र चुनौती

- नियमित उपस्थित नहुने विद्यार्थीलाई पाठ्यक्रमले निर्दिष्ट गरेका विषय, क्षेत्र र मूल्याङ्कन प्रणालीमा आवद्ध गराउनु ।
- पाठ्यक्रमले तोकेको पाठ्यभार र पाठ्यघण्टा पुरा गर्न र सक्षमता हाँसिल गर्नु |
- स्थानीय पाठ्यक्रमलाई सबै कक्षा सम्म लागु गउनु |

१.३ उद्देश्य

१.पाठ्यक्रमा आधारित भई समयमै ज्ञान, सिप र व्यवहार विकासमा सहजीकरण गर्नु ।

२. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री आधारभूत तहको सबै कक्षामा सविस्तार गर्नु |

३.निरन्तर आवधिक तथा स्तरीकृत मूल्याङ्कन पद्धतिलाई प्रभावकारी ढङ्गले लागू गर्नु ।

१.४ रणनीति

उल्लेखित उद्देश्य हासिल गर्नका लागि स्थानीय तहले अपनाउने रणनीति यस प्रकार छन:-

१. चैत्र मसान्त सम्म सम्पूर्ण विद्यालयहरुमा तोकिएको नयाँ पाठ्यपुस्तक र पाठ्यसामाग्रीहरु उपलब्ध गराउने |

२. पाठ्यक्रम विकासकेन्द्रद्वारा विकास गरिएका पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसाम्रागी सम्बन्धित शिक्षक तथा सरोकारवालालाई प्रविधीकरण गर्ने ।

३. पाठयक्रम कार्यान्वयनका लागि शिक्षकहरुको पेसागत क्षमता वृद्धि गर्ने।

४. बिपत, महामारी तथा सङ्कटको अवस्थामा वैकल्पिक विधिवाट शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप संञ्चालन गर्न सक्ने वैकल्पिक व्यवस्थाको पूर्व तयारी गर्ने गर्ने ।

५. शिक्षकका लागि शिक्षक निर्देशिका तथा स्रोतसाम्रगी, विद्यार्थीका लागि सिकाई सामग्री, स्वअध्ययन तथा सन्दर्भ सामाग्री सहितको पुस्तकालय तथा ई-पुस्तकालय विस्तार गर्ने |

६. स्थानीय तथा मातृभाषाको पाठमकम र पाठमसामग्रीको विकास तथा प्रयोगलाई व्यवस्थित गर्ने ।

७. विद्यालयमा आधारित विद्यार्थी सहयोग पद्धति विकास गर्ने ।

८. सहपाठी सिकाई समूह गठन गरी कमजोर सिकाई क्षमता भएका बालबालिकालाई सहयोग गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

९. विद्यार्थीको सिकाई उपलब्धिलाई शिक्षाको वृति विकाससँग आवद्ध गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने वातावरण सृजना गर्ने
१०. निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कनलाई शिक्षण सिकाईको अभिन्न अङ्गको रूपमा प्रयोग गर्ने ।

४.१.५ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

योजनाको कार्यान्वयनवाट हासिल हुने मुख्य उपलब्धि निम्न लिखित छन्:-

१. पाठ्यक्रममा आधारित शिक्षण सिकाईद्वारा सिकारुमा ज्ञान, सिप र व्यवहारमा सकारात्मक परिवर्तन भएको हुनेछ ।
२. समयमै पाठ्यपुस्तक र पाठ्यक्रम उपलब्ध भएको हुनेछ ।
३. सम्पूर्ण विद्यालयहरुमा पुस्तकालय तथा ई-पुस्तकालय निर्माण भएको हुनेछ ।
४. स्थानीय पाठ्यक्रम र पाठ्यसामग्री निर्माण तथा कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
५. एकीकृत पाठ्यक्रम पूर्ण कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
६. निरन्तर, आवधिक तथा स्तरीकृत मुल्यांकन पद्धतिको कार्यान्वन भई विद्यार्थीका सिकाई उपलब्धिमा सुधार आएको हुनेछ।

नतिजा

क्रसं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
१	एकीकृत पाठ्यक्रम लागु गरेका विद्यालय संख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
२	परीक्षामा स्तरीकृत प्रश्न प्रयोग गर्ने विद्यालय संख्या	१४	२५	सबै	सबै	सबै	सबै
३	स्थानीय भाषामा कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालय	०	१	२	३	४	५
४	निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन गर्ने विद्यालय	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
५	जलवायु परिवर्तन तथा उत्थानशीलता सम्बन्धी सामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय संख्या	०	५	१०	१५	२०	सबै
६	स्थानीय पाठ्यक्रम लागु भएको विद्यालय संख्या	०	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
७	पुस्तकालय तथा ई-पुस्तकालय निर्माण भएको विद्यालय संख्या	५	६	७	८	१०	१२

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

[illegible] प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
		१	२	३	४	५	जम्मा	हजारमा (000)		
पाठ्यक्रमको प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयनको लागी शिक्षक तालिम सञ्चालन	पटक	१		१		१	३	३००	५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, शिक्षा तालिम केन्द्र, गैसस र CLC
कक्षा कोठामा आधारित विद्यार्थी मूल्याङ्कन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५००	निरन्तर	नगरपालिका, विद्यालय
स्थानीय पाठ्यक्रम अन्तर्गत पाठ्यपुस्तक विकास गरिने।	कक्षा	२	३ र ४	५ र ६	७ र ८			१५००		नगरपालिका
परम्परागत ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई स्थानीय पाठ्यक्रममा समायोजन, परिमार्जन र विकास गरिने।	पटक			१			१	५०	२	नगपालिका
निर्देशिका, कार्यविधि तथा मार्गदर्शन अभिमुखीकरण तथा प्रबोधिकरण गरिने ।	पटक	१		१		१	३	१५०	६	नगपालिका, गैसस
अभिभावक शिक्षाको पाठ्यक्रमको विकास र कार्यान्वयन गरिने।	पटक		१				१	१५०	२	संघ, प्रदेश, नगरपालिका र CLC
स्थानीय स्तरमा उपलब्ध शैक्षिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग गरिने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	विद्यालय, वि.व्य.स. र शिक्षक
विपद्को र संकटको समयमा विद्यालय तहमा प्रयोग गर्न सकिने सामग्रीको विकास गरिने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	३००	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, विद्यालय, गैसस, CLC

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

[illegible] प्रमुख कियाकलाप र लक्ष्य

प्रमुख कियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
		१	२	३	४	५	जम्मा	हजारमा (000)		
पाठ्यक्रमको प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयनको लागी शिक्षक तालिम सञ्चालन	पटक	१		१		१	३	३००	५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, शिक्षा तालिम केन्द्र, गैसस र CLC
कक्षा कोठामा आधारित विद्यार्थी मूल्याङ्कन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५००	निरन्तर	नगरपालिका, विद्यालय
स्थानीय पाठ्यक्रम अन्तर्गत पाठ्यपुस्तक विकास गरिने।	कक्षा	२	३ र ४	५ र ६	७ र ८			१५००		नगरपालिका
परम्परागत ज्ञान, सीप र प्रविधिलाई स्थानीय पाठ्यक्रममा समायोजन, परिमार्जन र विकास गरिने।	पटक			१			१	५०	२	नगपालिका
निर्देशिका, कार्यविधि तथा मार्गदर्शन अभिमुखीकरण तथा प्रबोधिकरण गरिने ।	पटक	१		१		१	३	१५०	६	नगपालिका, गैसस
अभिभावक शिक्षाको पाठ्यक्रमको विकास र कार्यान्वयन गरिने।	पटक		१				१	१५०	२	संघ, प्रदेश, नगरपालिका र CLC
स्थानीय स्तरमा उपलब्ध शैक्षिक सामग्री निर्माण तथा प्रयोग गरिने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	विद्यालय, वि.व्य.स. र शिक्षक
विपद्को र संकटको समयमा विद्यालय तहमा प्रयोग गर्न सकिने सामग्रीको विकास गरिने ।	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	३००	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, विद्यालय, गैसस, CLC

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.२ शिक्षक व्यवस्थापन र विकास

सिकाइ प्रकियाको लाभग्राही सिकारु अर्थात् विधार्थी हुन् भने त्यसको सञ्चालनको भूमिकामा रहने व्यक्ति, अर्को शिक्षक नै हुन्। यसर्थ शिक्षक जति सशक्त दक्ष हुन सक्यो विधार्थी त्यही अनुपातमा योग्य बन्न सक्छन्।

आफ्नो पेशाप्रति इमान्दार, लगनशील र सिकाइ सहजीकरणमा कुशल सहजकर्ताका रुपमा शिक्षकलाई विकास गर्नु आजको ठूलो आवश्यकता हो। विषेश गरी पेशागत दक्षताले निपूर्ण शिक्षक शैक्षणिक योजना निर्माण, सिकाइ सहजीकरणका लागि आवश्यक शैक्षिक सामग्री सङ्कलन र प्रयोग , प्रभावकारी विधार्थी मूल्यांकन जस्ता विषयमा ध्यान पुर्याउनु पर्ने देखिन्छ।

जसरी आमाले घरनै उज्यालो पारे जस्तै योग्य शिक्षकले विधालय नै उज्यालो पार्दछन्। यसर्थ सिकाइमा शिक्षकलाई कुशल आमातुल्य बनाउनु आजको आवश्यक्ता देखिन्छ।

यस योजनामा समग्र भंगहा नगरपालिकाको शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शिक्षण पेशालाई मर्यादित रोजाइको पेशाका रुपमा स्थापित गर्ने, कक्षाकोठाको सिकाइलाई गुणस्तरीय बनाउने, शिक्षकको पेशागतविकासलाई प्रभावकारी बनाउने, विधार्थीको सिकाइ प्रति शिक्षकलाई जिम्मेवार बनाउने र पालिकाभित्र विषयगत तहगत आधारमा आवश्यकता अनुसार विधार्थी संख्या र शिक्षकको उपल्न्धतालाई हेरेर दरवन्दी मिलानको कामसमेत गरिन्छन्।

यस योजनामा भंगहा न.पा.को शिक्षक व्यवस्थापन तथा विकासको वर्तमान अवस्थाको समीक्षा गरी चुनौतीहरुको सामना गरी शिक्षक व्यवस्थापन लाई प्रभावकारी बनाउने सन्दर्भमा उदेश्य, उदेश्य पूरा गर्नका लागि अपनाइने रणनीतिहरु, कार्यक्रम कार्यान्वयन हासिल हुने आपेक्षित नतिजा तथा मुख्य मुख्य क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरु समावेश गरिएको छ।

४.२.१ वर्तमान अवस्था

शिक्षण पेशाप्रति आकर्षण र नियुक्तिः

समग्र शिक्षण पेशालाई मर्यादित रोजाइको पेशाका रुपमा विकास गर्न आवधिक १५ औ योजना (२०७६/७७ -२०८०/८१) देखि नै नेपाल सरकारले विश्व विधालयका तेजिला प्रतिभाहरुलाई आकर्षित गर्न उत्कृष्ट अङ्कधारीहरुलाई Fast Track बाट शिक्षण पेशामा ल्याउने मनसाय राखेको देखिन्छ तर त्यसको व्यवहारिक रुपान्तरण हुन सकेको देखिन्न। त्यसै गरी शिक्षक सेवा आयोग नियमावलि २०५७ अनुसार शिक्षक हुनका लागि अनिवार्य शिक्षण अनुमतिपत्र हुनै पर्ने ,स्थाइ हुनका लागि आयोगले लिने परिक्षामा उत्तिर्ण भई अब्बल सावित हुनुपर्ने त्यसैगरी बढुवाका लागि का.स.मु. खुला परीक्षा मा समावेश भई बढुवा हुन सक्ने जस्ता प्रावधानहरु राखिएका छन्। सङ्घीयता कार्यन्वयन भए संगसंगै आयोगबाट परीक्षा उत्तीर्ण गरी आएका शिक्षकलाईस्थानीय तहले पदस्थापन गरी आवश्य विधालयमा पठाउंदै आएको पाइन्छ।

संघिय सरकार ,प्रदेश सरकारले अनुदान दिई अस्थाई करार , राहत प्रकृतिका शिक्षकहरु नियुक्त हुदै बिधालयमा कार्यरत रही आएको पाइन्छ। यसका अलावा यस भंगहा नगरपालिकाको विधालयमा तहगत, विषयगत र विधार्थी सङ्ख्याका आधारमा शिक्षक अभाव देखिएकाले नगरपालिकाको आफ्नै स्रोतमा शिक्षक नियुक्ति गरी शिक्षक व्यवस्थापन गर्दै आएको छ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

...क तयार:

शैक्षिक कियाकलापको मुख्य संबाहक शिक्षक रहेकोले शिक्षकलाई एक अब्बल पेशाकर्मीको रुपमा विकास गर्न नेपाल सरकारले समय समयमा विभिन्न कार्यक्रमहरू लागु गर्दै आएको देखिन्छ। शिक्षक हुनका लागि अनिवार्य रुपमा आई.एड.,बि.एड.,एम.एड. जस्ता कोर्स पढेकै हुनु पर्ने, बालमनोविज्ञान,शिक्षण विधि जानेकै हुनु पर्ने ,शिक्षक अध्यापन अनुमतिपत्र लिनै पर्ने जस्ता बाध्यकारी नियमहरु व्यवहारमै लागु भइरहेका छ ।यसका अलावा शिक्षकलाई पुर्व सेवाकालीन, पुनर्ताजगी जस्ता विभिन्न तालिम तथा पेशागत सक्षमताका अवसरहरु दिँदै आएको देखिन्छन्।हाम्रो भंगहा नगरपालिकाले पनि समय समयमा शिक्षकको पेंशागत सक्षमता अभिवृदि का लागि आफ्नै साधन स्रोतबाट विभिन्न शैक्षिक तालिम, गोष्टी,सेमिनार सञ्चालन गर्दै सक्षम शिक्षक तयारीका लागि कार्य गर्दै आएको पाइन्छ।

...ण सिकाइ क्रियाकलापः

सिकाइका लागि प्रभावकारी शिक्षण क्रियाकलाप हुनु पर्छ नै । कुनै पनि शिक्षण विधि शिक्षकले प्रयोग गर्ने तौरतरिका र विषयवस्तुमा भर पर्छ। शिक्षकले शिक्षण विधि छनौट गर्दा सकेसम्म विधार्थी केन्द्रीत विधि अपनाउनु प्रभावकारी देखिन्छ। सिकाइमा समावेसिता र प्रजातान्त्रिक पद्धति अवलम्बन गर्नु राम्रो मानिन्छ।कमजोर सिकाइ भएकालाई उच्च प्राथमिकतामा राख्नु, फरक क्षमता भएका सिकारुलाई उनीहरुको अनुकुलता अनुसार सिकाई प्रक्रियामा सहभागि गराउनु शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापको महत्वपूर्ण पाटो हो।

यस भंगहा नगरपालिकाले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलाई कक्षाकोठासम्म प्रभावकारी ढंगले लैजान सिङ्गो न.पा.का लागि वार्षिक शैक्षिक क्यालेन्डर , वार्षिक कार्यपात्रो व्यस्थापन गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्दै आएको छ। त्यसै गरी शिक्षकले दैनिक पाठयोजना निर्माण गर्न भंगहा शिक्षक डायरी नाम दिइ दैनिक पाठयोजना निर्माणका लागि वाध्यकारी योजना कार्यान्वयनमा रहदै आएको छ।शिक्षण सिकाइ प्रभावकारी बनाउनकै लागि एकिकृत पाठ्यक्रम लागु हुनु र नपाकै आयोजनामा शिक्षकको पेशागत सक्षमता अभिवृद्धिका लागि विविध तालिम तथा अन्तरक्रियाहरु सम्पन्न भएका छन्।

शिक्षक पेशागत सहयोग र पद्धतिः नेपाल सरकारले शिक्षकको पेशागत सक्षमता अभिवृद्धिका लागि समयानुकूल कार्यक्रम निर्माण गरी लागु गर्दै आएको त सर्वविदितै छ। विशेष गरी देश गणतन्त्रमा गएसंगै सङघियता कार्यन्वयन पश्चात लागु भएको तिन तहको सरकारले आ-आफ्नो ठाउँबाट शिक्षकको पेशागत क्षमता अभिबृद्धिका लागि अझ सशक्त ढङ्गले काम गर्नुपर्ने देखिन्छ । केन्द्र र प्रदेश सरकारको नियमित रुपमा सञ्चालन गरेको शिक्षकको पेशागत सहयोगका अलावा यस भंगहा नपाले आफ्नै पह कदमीमा शिक्षकलाई विभिन्न सेवाकालीन,पुनर्ताजगी तालिम र कार्यशालाहरु सञ्चालन गर्दै आएको छ।

यस भंगहा नपाकै अग्रसरतामा पूर्व सेवाकालीन तालिमको केन्द्रको रुपमा विकसित हुने मनसायका साथ सिद्धनाथ क्याम्पस भंगहाको सम्बन्धन प्राप्त गरी सञ्चालन प्रक्रियामा गइसकेको छ।

शिक्षक क्षमता विकास कार्यक्रमः संघीय र प्रादेशिक सरकारले आ-आफ्नै ढङगले विधालयमा कार्यरत शिक्षकहरुका लागि वि क्षमता विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आईरहेको परिपेक्षमा स्थानीय तहको पनि आफ्नै दायित्व रहेकोले यस भंगहा नपाएर आफ्नो दायरा र सिमिततालाई मध्यनजर गर्दै निम्नानुसारका कार्य गरेका छन्:-विषयगत रोस्टर शिक्षकहरुको व्यवस्थापन,

६२

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- सेवाकालीन र पुनर्ताजगी तालिम सञ्चालन,
- विभिन्न NGO ,INGOर दातृ निकायहरुको सहयोगमा विपद व्यवस्थापनमा र कोभिडले क्षति पुर्याएको शैक्षिक आपुरण कार्यक्रम सञ्चालन,
- बालविकास सहजकर्तालाई तालिम, एकिकृत पाठ्यक्रम कार्यन्वयन तालिम,
- CAS कार्यन्वयन तालिम,
- शिक्षकहरुविच खेलकुद प्रतिस्पर्धा,
- अपाङ्गमैत्री शिक्षण सम्बन्धी तालिम,
- महिला फोकल शिक्षकलाई CSE तालिम,

शिक्षक उत्तरदायित्वः

उत्तरदायित्वविहिन शिक्षक गैर जिम्मेवार र लापरवाही भई समग्र शैक्षिक प्रणालीलाई धराशायी बनाउने हुदाँ सबैभन्दा पहिले त शिक्षकलाई जिम्मेवार र उत्तरदायित्वपूर्ण बनाउनु पर्ने हुन्छ।

आजको समयमा उत्तरदायित्व नैतिक प्रश्नमात्र नभई पेशागत मर्यादा पनि हो। दायित्व विहिन शिक्षक भएमा उसले कक्षाकोठा मात्र होइन समग्र विधालय र समुदायलाई नै लथालिङ्ग पार्ने हुँदा यसतर्फ सरोकारवालाहरु सचेत हुनुपर्ने देखिन्छ। जिम्मेवार भई पठनपाठन क्रियाकलाप सञ्चालन गर्नु , आवधिक परीक्षा र मूल्याङ्कनमा दत्तचित भई लाग्नु , समयमै नतिजा प्रकाशन र नतिजाको समीक्षा गरी सिकाइ प्रकियामा आगामी योजना निर्माण गरी प्रभावकारी कार्यान्वियन गर्नु शिक्षकको प्रमुख उत्तर दायित्व हो।

वर्तमानमा भंगहा नपा आफ्नो पालिका भित्रका सम्पूर्ण शिक्षकहरुलाई उत्तरदायित्व पूर्ण बनाउन प्रयत्नरत छ। यसका लागि समय समयमा विधालयको अनुगमन, शिक्षकको कक्षाकोठाको निरीक्षण, आवधिक परीक्षा र मूल्याङ्कन प्रणालीको सुपरीवेक्षण गर्दै शिक्षकलाई पेशागत दायित्वप्रति इमान्दार र जिम्मेवार बनाउने कार्यहरु भइरहेको छ।

- समस्या र चुनौतीहरु
- तहगत , विषयगत र विधार्थी सङ्ख्याका आधारमा भंगहा नपा भित्र शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु,
- कमजोर सिकाइ भएका विद्यार्थीलाई सक्षम बनाउनु,
- शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा प्रविधिको प्रयोग नहुनु
- अपाङगता र लैङ्गिकता सम्बन्धी तालिमप्राप्त शिक्षकको अभाव भएको
- शिक्षण सिकाइलाई विधार्थी केन्द्रीत बनाउनु,

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- शिक्षण विधि र क्रियाकलापमा विविधता ल्याउनु ,
- अभिभावकको माग र समयानुकूल अङ्ग्रेजी माध्यममा पठनपाठन गराउने शिक्षकको व्यवस्थापन गर्नु,
- समानुपातिक रूपमा, तथा आवश्यकताका आधारमा विषयगत र तहगतको हिसावले नगर शिक्षक भर्ना नभएको।
- शिक्षकको व्यवस्थापन अन्तर्गत स्थायी र शिक्षण सहयोग अनुदान, राहत अनुदान शिक्षकहरूबाट अपुग भएका ।

४.२.२ उद्देश्य :-

- भंगहा न.पा.ले शिक्षा क्षेत्रको योजनामा " शिक्षक व्यवस्थापन र विकास "का लागि देहाय बमोजिम उद्देश्य निर्धारण गरेको छ।
- पालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयहरुमा तहगत विषयगत र सङ्ख्यागत आधारमा उपलब्ध भएका शिक्षक र थप नयाँ नियुक्ति र (पालिकाको तर्फबाट) गरी शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु,
- शिक्षकलाई प्रविधिमैत्री बनाउन आवश्यक तालिम र प्रोत्साहनको व्यवस्था गर्नु,
- कक्षाकोठामा गुणस्तरीय सिकाई प्रवर्द्धनका लागि शिक्षकलाई थप तालिम र क्षमता अभिवृद्धि तालिम सञ्चालन गर्नु,
- समयानुकूल अङ्ग्रेजी माध्यमबाट पठनपाठनका लागि आवश्यक जनशक्ति तयार गर्नु,
- समानुपातिकरूपमा, तथा आवश्यकताका आधारमा विषयगत र तहगतको हिसावले नगर शिक्षक भर्ना गर्नु

४.२.३ रणनीतिहरु :-

- शिक्षक क्षमता अभिवृद्धिका लागि शिक्षक तालिमको व्यवस्थापन गर्ने ।
- विषयगत/तहगत/सङ्ख्यागत आधारमा दरबन्दी मिलान र थप नयाँ शिक्षकको व्यवस्थापन गर्ने।
- शिक्षकलाई प्रविधिमैत्री बनाउन कम्प्युटर तालिम दिइनेछ।
- शिक्षक तालिमलाई विषयवस्तुको ज्ञानशिक्षण सीपमा केन्द्रित बनाइने छ ।
- विषयगत रूपमा शिक्षक दरबन्दी मिलान परिमार्जन गरिनेछ ।
- शिक्षकको निरन्तर पेशागत विकासका लागि शिक्षण सीप विकास सम्बन्धी तालिम सञ्चालन गरिने छ।
- शिक्षक सरुवा अनुमान योग्य र चक्रीय प्रणालीमा आधारित गर्ने |
- पेशागत दक्षताका आधारमा मूल्यांकन गरी हरेक वर्ष प्राथमिक निम्नमाध्यमिक र माध्यमिक गरी जम्मा तिनवटा उत्कृष्ट शिक्षक घोषणा गर्दै पुरस्कृत गर्ने।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

ब्धि

- प्रविधिमैत्री, क्षमतावान र सक्षम शिक्षकको वयवस्थापन भई विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार हुनेछ ।
- नगरपालिका स्तरमा शिक्षक सक्षमता प्रारूपको विकास भई कार्यान्वयन भएको हुने छ ।
- शिक्षक पेसा थप प्रतिस्पर्धी र सम्मानित भएको हुनेछ ।
- नगरपालिका स्तरमा पारदर्शी, वस्तुनिष्ठ र न्यायोचित आधारमा शिक्षकको प्रोत्साहन र पुरस्कार पद्दति स्थापित भई कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।
- विद्यार्थी अनुपातको आधारमा विषयगत, तहगत र संख्यागत नगरपालिका भित्र शिक्षकको दरबन्दी मिलान हुनेछ ।
- अपुग शिक्षक भएका विद्यालयमा न.पाद्वारा नियुक्ति गरेका शिक्षक परिपूर्ति भई पालिका भित्रका सम्पूर्ण विद्यालयमा पर्याप्त शिक्षक हुनेछन ।
- ५०% भन्दा माथि शिक्षकहरुले प्रविधिमैत्री वातावरणमा शिक्षण सिकाई गर्न सक्ने हुनेछन ।
- शिक्षकहरुलाई निरन्तर पेसागत विकासका अवसरहरू प्राप्त भएको हुनेछ ।

जा

ं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक तथा सहजकर्ताको सँख्या	१५	२५	३५	४५		सबै
	आधारभूत तहमा कार्यरत तोकिएको योग्यता प्राप्त शिक्षक	१६१	१६१	१७०	१८२	१९०	१९८
३	माध्यमिक तह(कक्षा ९-१२) मा कार्यरत न्यूनतम योग्यता तथा तालिम प्राप्त शिक्षक(%)	२७	२७	३०	३५	४१	४८
४	सूचना तथा प्रविधिसम्बन्धी नूनतम सक्षमता भएका शिक्षक (%)	१०	१५	२०	३०	४०	५०
५	शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली लागु भएका विद्यालय	०	०	२	४	७	९

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						अनुमानित लागत (000)	औसत समय (५ वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
	शिक्षक विद्यार्थी अनुपातका आधारमा शिक्षक दरबन्दी मिलान तथा पुनर्वितरण	पटक	१		१		१	३	५.०	६	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
	शिक्षक अभाव पूर्तिको लागि स्वयंसेवक शिक्षक नियुक्ति र परिचालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	६,५५,००	निरन्तर	नगरपालिका
	नयाँ नियुक्ति भएका शिक्षकहरुलाई सेवा प्रवेश तालिम	पटक	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	संघ र नगरपालिका
	विद्यालयमा आधारित अनुगमन र सहयोग प्रणाली अन्तर्गत प्र.अ.हरुका लागि Teachers, Mentors सम्बन्धी ३ दिने तालिम दिने	पटक	१		१		१	३	३००	६	संघ र नगरपालिका
५	शिक्षकले शिक्षण सिकाइमा विताउने समयको कार्यविधि तर्जुमा तथा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर	नगरपालिका र विद्यार्थी

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

[illegible]	कार्यसम्पादनमा सुधार गर्न नियमित अनुगमन तथा पृष्ठपोषण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	निरन्तर	नगरपालिका, वडा
[illegible]	शिक्षक पेसागत सहयोग कार्यविधिका आधारमा सिकाइका लागि शिक्षकको संजाल बनाउने	पटक	१					१	५०	२	नगरपालिका र वडा
[illegible]	मागमा आधारित शिक्षक पेशागत तालिम कार्यक्रम संचालन	पट्क	१		१		१	३	३००	६	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, शिक्षा तालिम केन्द्र, गैसस
[illegible]	शिक्षकलाई प्रविधिमैत्री बनाउन कम्प्युटर तालिम प्रदान गर्ने	पटक	१		१		१	३	२५०	६	संघ, नगरपालिका, गैसस
१०	विषयगत शिक्षक समूह गठन र परिचालन तथा अनुभवी शिक्षक वा समकक्षी शिक्षकबाट सुपरिवेक्षण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
११	नियमित मासिक प्र.अ. बैठक	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका
१२	शिक्षकको अंग्रेजी दक्षता अभिवृद्धिका	पटक	१			१		२	१००	४	नगरपालिका

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	[illegible] अंग्रेजी भाषा तालिम सञ्चालन गर्ने									
[illegible]	नियमित मूल्याङ्कन तथा अनुगमन योजना निर्माण र कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
[illegible]	योग्यता र क्षमताका आधारित उत्कृष्ट शिक्षक प्रोत्साहन र पुरस्कृत गर्ने	पटक	१	१	१	१	१	५		१०	नगरपालिका

३ लैंगिक समता र समावेशीकरण

३.१ वर्तमान अवस्था

भंगहा नगरपालिका एउटा विविधताले भरिपूर्ण नगरपालिका हो । यस नगरपालिकामा थारु, दनुवार, यादव, कोइरी धानुक, तेली, सूडी, नुनिया, बिन, मल्लाह, हलुवाई, मारवाडी, सोनार, कायस्थ, ब्राह्मण, भुमिहार, सन्यासी, केवट कलवार,भेडिहर, माली, दलित जातिहरु (डोम,हलखोर,चमार, दुसाध, मुसहर,खत्वे,धोवी,पासी, तत्मा,बाँतर) र मुस्लिम जातिहरुको बसोबास पाइन्छ |यस नगरपालिका अन्तर्गत सामुदायिक, धार्मिक तथा संस्थागत गरी जम्मा ६१ वटा विद्यालयहरु संचालनमा रहेका छन् र जसमध्ये ८ वटा विद्याहरुमा महिला शिक्षक प्रधानाध्यापक समेत रहेका छन् । उक्त विद्यालयहरुमा विभिन्न जातजाति, धर्म र आर्थिक अवस्थाका बालबालिकाहरु अध्ययनरत छन् | सामुदायिक विद्यालयहरुमा विपन्न र न्यून आर्थिक अवस्था भएका विशेष गरी दलित समुदायका बालबालिकाको आकर्षण बढी रहेका छन् भने संस्थागत विद्यालयहरुमा मध्यम आयस्तर भएका अन्य जातजातिको आकर्षण बढी देखिन्छ | धार्मिक विद्यालयहरुमा यस पालिका अन्तर्गत मदर्शा विद्यालयहरु संचालन छन जँहा मुस्लिम समुदायका बालबालिकाहरु अध्ययनरत रहेका छन् | अझै पनि यस पालिकाको १२५४ (६२८ बालक र ६२६ बालिका) जना बालबालिकाहरु विद्यालय बहिरा रहेका छन जस मध्ये ९३१ जना (४४५ बालक र ४८५ बालिका) दलित जातिहरु (डोम,हलखोर,चमार, दुसाध, मुसहर,खत्वे,धोवी,पासी, तत्मा,बाँतर) विद्यालय बहिरा रहेका छन | केही विद्यालयहरुमा अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरु पनि अध्ययनरत रहेको पाईन्छ | तर उनीहरुको लागि उपयुक्त विद्यालय वातावरण नभएको कारण भर्ना भएका केही अपाङ्ग बालबालिकाहरु पनि बिचैमा कक्षा छाड्ने गरेको देखिन्छ | सम्पूर्ण माध्यमिक विद्यालयहारुमा र आधारभूत विद्यालय (६-८) लैंगिकमैत्री शौचालय निर्माण गरिका छन भने केही आधारभूत तह १-५ मा समेत विस्तार गरिएको लैंगीगमैत्रै शौचालयको सुरुवात गरेको छ | अपाङ्गहरुको लागि विशेष शिक्षा र शिक्षालयहरु निर्माण गरी संचालन गर्न सकिएको छैन | सामुदायिक तथा धार्मिक विद्यालयहरूमा अध्ययनरत कक्षा १-५ सम्मका सम्पूर्ण बालिका तथा दलित बालकहरुलाई नेपाल सरकारबाट नियमित प्रदान गर्दै आएको छात्रवृत्ति वितरण हुँदै आएको छ | केही अपाङ्ग विद्यार्थीहरुलाई समेत अपाङ्ग छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आएको छ | संस्थागत विद्यालयहरुबाट पनि विपन्न

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

...वर्गका बालबालिकाहरुलाई नियमानुसार निःशुल्क छात्रवृत्ति प्रदान गर्दै आएको छ । आधारभूत तह ६-८ र ...मिक तह ९-१२ विद्यालहरुमा बाल क्लब गठन गरि विद्यार्थी सक्रियता र बाल अधिकार संरक्षण जस्ता विषयमा ...न र अन्तरक्रिया हुने गरको छ । गुनासो सुनुवाई समिति गठन, गुनासो बक्स, र गुनासो सम्बोधन र व्यवस्थापन ...र्य हुने गरेको प्र=गरेको छ । साथै ८ वटा विद्यालयहरुमा छात्रा क्लब गठन र बृहत यौनिकता शिक्षा समेत ...लनमा रहेको छ ।

...उद्देश्य

- ...लक्षित समूहका व्यक्तिहरूको शिक्षामा समावेशी रूपमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्नु।
- ...लक्षित समूहका बालबालिकाहरूको सिकाइ संहभागिता वृद्धि तथा सिकाइ उपलब्धि सुधार गर्नु
- विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद तथा दुर्व्यवहार नहुने सुनिश्चितता गरी बालबालिकाको नियमित उपस्थिति, सहभागिता र सिकाइ सहज हुने वातावरण सिर्जना गर्नु ।
- विद्यालयमा मनोसामाजिक परामर्श तथा विद्यालयलाई बालमैत्री बनाउनु ।

...३ रणनीति

१. विद्यालयमा सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक तथा शैक्षिक अवस्थाहरू पुरा गरी अपाङ्गमैत्री तथा लैङ्गिकमैत्री बनाउने । यसका लागि बालमैत्री विद्यालय प्रारूप(CFSF) तथा निर्धारित सिकाइका लागि आवश्यक पूर्वाधार पुरा गर्ने ।
२. अपाङ्गताको प्रारम्भिक लेखाजोखा (Disability Screening) गर्दै अपाङ्गताका किसिम तथा स्वरूप पहिचान गरी विशेष कार्यक्रमको माध्यमबाट उपयुक्त समावेशी शिक्षाको व्यवस्थाका साथै आवश्यकतानुसार विशेष विद्यालयको प्रबन्ध गर्ने ।
३. छात्रवृत्तिका लागि विपन्न लक्षित गरी आर्थिक रूपले विपन्न, सुविधाविहिन, कठिन परिस्थतिमा रहेका र अपाङ्गता भएका बालबालिकाहरू सहभागी हुने व्यवस्था गर्ने ।
४. कार्यविधि तयार गरी आवश्यकता अनुसार थप विद्यार्थीलाई छात्रवृत्ति प्रदान गर्न सक्ने व्यवस्था गर्ने ।
५. विद्यालयमा सरसफाई तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा शिक्षाको प्रबन्ध तथा किशोरिहरू लक्षित महिनावारी स्वच्छतासम्बन्धी सेवा तथा शिक्षा प्रदान गर्ने ।
६. आाधारभूत तहमा मातृभाषा स्थानीय भाषा वा बहुभाषा प्रयोग गरी सिकाईको अवसर प्रदान गर्न प्राथमिकता दिने ।
७. पाठ्यक्रममा स्थानीय भाषा, संस्कृति, भूगोल, वातावरण ,इतिहास तथा नागरिक ज्ञान तथा सिपका साथै बृहत यौनिकता शिक्षा तथा प्रजनन् स्वास्थ्यसम्बन्धी विषयवस्तु समावेश गरी सिकाइलाई जीवनोपयोगी सिपसँग आबद्ध गर्ने ।
८. सिकाइ क्रियाकलापलाई सहभागितामूलक बनाई विद्यार्थीका आवश्यकता सम्बोधन गर्ने गरी विविधता कायम तथा विद्यालयमा कुनै पनि प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार, वहिष्करण र हेपाई नहुने सुनिश्चिततासहित बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने ।
९. विद्यालयमा अभिभावकको संलग्नता सहितको लक्षित कार्यक्रम संचालन गर्ने ।

...३.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

- नगरपालिकास्तरमा विद्यालय उमेर समुहका सबै बालबालिकाहरु विद्यालय भर्ना भई शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर पाउनेछन ।
- विविधता, समता एवम् समावेशी शिक्षाका मूल्य, मान्यता अनुकुल शैक्षिक सुशासन कायम गर्न सबै संरचनाहरु जवाफदेही हुनेछन ।
- लक्षित समूहका बालबालिकाको शिक्षामा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित भै सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुनेछ ।

…मा सबै प्रकारको हिंसा, विभेद र दुर्व्यवहार समाप्त भई बालमैत्री वातावरण सिर्जना हुनेछ ।

शिक्षामा समता र समावेशीकरण	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाको संख्या	१२५४	३००	२००	१००	५०	२५
आधारभूत तहमा लैङ्गिक समता सूचक	०.९८	०.९८	०.९८	०.९८	०.९७	०.९७
माध्यमिक तहमा लैङ्गिक समता सूचक	०.९६	०.९६	०.९७	०.९९	१	
दलित समुदायको बालबालिका विद्यालय बाहिरा रहेका संख्या	९३१	२००	१५०	८०	३०	१५
महिला शिक्षक प्रधानाध्यापक संख्या	९	९	१०	११	१२	१३
हिंसा, विभेद र दुर्व्यवहार रहित बालमैत्री विद्यालय संख्या	०	१५	२०	२५	सबै	

३.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं.	प्रमुखक्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५ वर्ष)						बजेटहरू	भौतिक	जिम्मेवार
			१	२	३	४	५	जम्मा	हजारमा (000)	लक्ष्य (१० वर्ष)	निकाय
	विद्यालय उमेर समूहका बालबालिकाहरुको पहुँच र विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकाहरु सम्बन्धमा घरधुरी सर्वेक्षण गर्ने	पटक	१		१		१	३	३००	४	
२	विद्यालय उमेर समूहका विद्यालय बाहिर रहेका बालबालिकालाई विद्यालय भित्र ल्याउन सुनिश्चित गर्नका लागि	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	

सचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन गर्ने										
नगरपालिका स्तरमा शैक्षिक समता र समावेशीकरण कार्यान्वयनका लागि संयन्त्र विकास गर्ने	पटक	१					१	५,०	२	
समता र समावेशिताका विषयवस्तु समावेश गरी प्रधानाध्यापक तथा विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीलाई अभिमुखीकरण गर्ने	पटक	१		१		१	३	१५,०	६	
आजीवन सिकाई तथा निरन्तर शिक्षाका सहभागीहरुको आवश्यकता अनुसारको सिकाइ सहजीकरण सामग्रीको व्यवस्था गर्ने तथा कार्यान्वयनका लागि नगरपालिकाका शैक्षिक व्यवस्थापक तथा सहजकर्ताहरुको क्षमता विकास गर्ने	पटका		१		१		२	५00	४	

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

बालमैत्री तथा लैंगिकमैत्री वातावरण सिर्जनाको लागि वि.व्य.स., प्र.अ., शिक्षक/कर्मचारी तथा सरोकारवालाहरुको बैठक संचालन गरिने	पटक (वार्षिक)	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	
बालबालिकाहरूको सिकाइ आवश्यकता अनुरूपका सिकाइ सामग्री तथा अन्य आवश्यक सामग्री विकास तथा पेसागत विकासका कार्यक्रममा समता तथा समावेशीकरणका विषयवस्तुहरूलाई समावेश	पटक	१		१		१	३	३००	६	संघ, नगरपालिका, गैसस
शिक्षामा समता र समावेशीकरणका क्षेत्रमा कार्यरत सरकारी तथा गैर सरकारी संघ संस्थाहरूबीच जवाफदेहिता सहितको कार्यगत समन्वय	निरन्तर	निरन्तर					निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका
विद्यालयमा सबै प्रकारको विभेद, दुर्व्यवहार र हिंसा अन्त्य गर्ने सचेतनामुलक	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२००	निरन्तर	नगरपालिका, गैसस, वडा, विद्यालय

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	कार्यक्रम र घोषणा गर्ने										
१७	विद्यालयमा मनोसामाजिक परामर्श सजकर्ताको व्यवस्थापन गर्ने	संख्या (भएका शिक्षक हरु मध्ये थप जिम्मेवारी दिने)	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	१५०	सबै	नगरपालिका, गैसस

४ दिवा खाजासहित पोषण तथा स्वास्थ्य कार्यक्रम

४.१ बर्तमान अवस्था

ाल सरकारको विद्यालय स्वास्थ्य पोषण कार्यक्रम अन्तर्गत निःशुल्क दिवा खाजा कार्यक्रम संचालनमा रहेका छन् । विद्यालयमा ार्थीको उपस्थिति दर र दिकाउ दर अभिवृद्धि गर्न यो कार्यक्रम प्रभाकारी सावित भएको छ । यस पालिका अन्तर्गत संचालित ६ वटा सामुदायिक र धार्मिक विद्यालयहरुमा संचालनमा रहेको छ । हाल निःशुल्क दिवा खाजा कार्यक्रम अन्तर्गत यस लिकामा करिव ८ हजार बालबालिकाले यसको लाभ प्रत्यक्ष रुपमा लिएरहेका छन । नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड ोजिम दिवाखाजा व्यवस्थापना समितिले कार्यतालिका बानाई नियमित दिवा खाजा संचालन गर्न खोजिएता पनि त्यति प्रभावकारी सकिएको छैन । यो कार्यक्रमको लागि नेपाल सरकारबाट सशर्त अनुदान तर्फ प्रति विद्यार्थी १५ का दरले वार्षिक १८० नको प्रास हुन्छ । बढ्दो महंगीले तत्कालीन अवस्थामा गुणस्तरीय र व्यवस्थित दिवा खाजा कार्यक्रम चुनौतिको रुपमा रहेको । पालिकाबाट यस सन्दर्भमा बजेटको थप व्यवस्थापन गर्न सकेको खण्डमा विद्यालय शिक्षामा विपन्न वर्गको बालबालिकाहरुको ुच बढी शैक्षिक अवसरमा बढोत्तरी हुने देखिन्छ । पालिकाबाट नियमित रुपमा खोप कार्यक्रमहरु व्यवस्थित रुपमा संचालन हुँदै एको छ । यसका अतिरिक्त नियमित भिटामिन A, जुकाको औषधी जस्ता विभिन्न स्वास्थ्य सेवाहरु उपलब्ध गराएका छन् । NI नेपाल तथा DSWCN को सहयोगमा करिव १२ सय दलित विपन्न परिवारका बालबालिकाले स्वास्थ्य सेवा प्रास गर्दै एका छन । साथै भिन्न समयमा निःशुल्क स्वास्थ्य सेवा सिविरहरु समेत संचालन हुँदै आएको छ ।

४.२ उद्देश्य

१. बालबालिकालाई स्वस्थ्य एवम् पोषणयुक्त पौष्टिक खाना प्राप्तिको सुनिश्चितता गर्नु ।
२. स्वास्थ्य, पोषण र सरसफाइ तथा स्वच्छतासम्बन्धी सेवाको गुणस्तर वृद्धि गरी बालबालिकाको पोषण, स्वास्थ्य र सिकाइ उपलब्धिमा सुधार गर्नु ।
३. दिवा खाजा कार्यक्रमबाट विद्यार्थीको नियमितता, शिक्षण क्रियाकलापमा सक्रियता वृद्धि गर्नु ।
४. विपन्न परिवारका बालबालिकाहरुलाई विद्यालय शिक्षाप्रति आकर्षण बढाउनु ।

४.३ रणनीति

१. दिवा खाजा कार्यक्रमलाई क्रमशः विस्तार गर्दै आधारभूत तहसम्मका सम्पूर्ण बालाबालिकालाई विद्यालयमा खाजा उपलब्ध गराउने र अभिभावकको संलग्नतामा माध्यमिक तहसम्मका विद्यार्थीका लागि खाजाको प्रबन्ध गर्ने ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२. दिवा खाजाको लागि विद्यालयमा आवश्यक पर्ने विभिन्न सुविधाहरु विस्तार गर्ने ।
३. विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्रीसहित आवश्यक सङ्ख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलगअलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरूका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परिसर सरसफाइको प्रबन्ध र घेराबारको व्यवस्था गर्ने ।
४. विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किट, बालबालिकाहरूको आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि तथा शुक्ष्मपोषक तत्त्व प्रदायक भिटामिन ए तथा आइरन फोलिक एसिड आदिको वितरण र छात्राहरूका लागि महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानेटरी प्याड वितरणलाई स्वास्थ्य क्षेत्रको सहकार्यमा नियमित र प्रभावकारी बनाउने ।
५. दिवा खाजाको लागि स्थानीय उत्पादनमा आधारित बस्तुहरुलाई प्राथमिकता दिने ।
६. दिवा खाजा सहितको स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रमको स्थायित्व र दिगोपनको लागि तीनै तहका सरकारहरुसँग साझेदारी विकास, निजी सार्वजनिक साझेदारी, अभिभावकहरूको सहभागिता, विकास साझेदारहरूको सहयोगका लागि आवश्यक सहयोगी वातावरण तथा संयन्त्रको विकास गर्ने ।
७. दिवा खाजालगायत स्वास्थ्य, पोषण तथा सरसफाइ र स्वच्छतासम्बन्धी कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन साधन, संयन्त्र र प्रक्रियामा पुनरावलोकन गरी थप प्रभावकारी बनाउने ।
८. दिवा खाजा व्यवस्थापन समिति गठन गरि नियमित,गुणस्तरीय दिवा खाजा संचालन गर्ने ।

५.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

लब्धि

- विद्यालयमा अध्ययन गर्ने सबै बालबालिकाको स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्थामा सुधार, मनोसामाजिक कुशलता (well-being) मा अभिवृद्धि तथा सिकाइमा सुधारसहित सुरक्षित तथा रमाइलो (joyful) सिकाइ वातावरणमा पूर्ण पहुँच तथा सहभागिता हुनेछ ।
- विद्यालय दिवा खाजा विद्यार्थीको अधिकारको रूपमा स्थापित भएको हुनेछ ।
- प्रारम्भिक बालविकास तथा शिक्षा देखि आधारभूत तह कक्षा ५ सम्मका सामुदायिक विद्यालय दिवा खाजा विस्तार गरी कक्षा ८ सम्म पुर्याउने र सबै बालबालिकाहरूले स्वास्थ्य, पोष्टिक स्थानीय उत्पादनमा आधारित दिवा खाजा स्थानीय तहमार्फत विद्यालयबाट प्राप्त भएको हुनेछ ।
- विद्यालयमा विद्यार्थी संख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ सामग्री सहित आवश्यक संख्या छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय तथा युरिनल, किशोरीहरूका लागि चेन्ज रुम, प्रयोग भइसकेका सामग्री व्यवस्थापन, हात धुने ठाउँ, स्वच्छ खानेपानी, कक्षाकोठा तथा विद्यालय परिसर सरफाइको प्रबन्ध र घेरावेराको व्यवस्था भएको हुनेछ ।
- विद्यालयहरूमा प्राथमिक उपचार किट वितरण तथा प्रतिस्थापन, बालबालिकाहरूको स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधी तथा सूक्ष्म पोषक तत्व प्रदायक ट्यावलेटहरू, किशोरीहरूको मानसिक महिनावारीमा स्यानेटरी प्याड वितरण भएको हुनेछ ।
- विद्यालयमा विद्यार्थीलाई स्वास्थ्य, खाद्य सुरक्षा, सफाइ तथा स्वच्छता, किशोरीहरूका लागि महिनावारी स्वच्छता र पोषणसम्बन्धी आधारभतू शिक्षा प्राप्त भएको हुनेछ ।

तिजा

सं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा भर्ना	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

भएका बालबालिकामध्ये आवश्यक खोप प्राप्त गरेका बालबालिका॰ (%)						
कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिकामध्ये आवश्यक खोप प्राप्त गरेका बालबालिका॰ (%)	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%
दिवा खाजा प्राप्त गर्ने कक्षा	०-५	०-५	०-५	०-६	०-७	०-८
वार्षिक रूपमा विद्यार्थीको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने विद्यालयको सँख्या	१	५	१०	१५	२०	सबै
खानेपानी, शौचालय र प्राथमिक स्वास्थ्य सेवाको पहुँच पुगेका विद्यालय सँख्या	१४	२०	सबै			
नर्सिङ् सेवा तथा सुविधा पुगेका विद्यालय सँख्या	०	०	१	१	५	१४
सम्पुण खोप पुरा गरेको विद्यार्थी (%)	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%	१००%
भिटामिन A र जुकाको औषधि प्राप्त गरेको विद्यार्थी संख्या (%)						
महिनावारी स्वाच्छता कार्यक्रम लागु भएको विद्यालय संख्या	८	१२	१६			

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू	भौतिक	जिम्मेवार
			१	२	३	४	५	जम्मा	हजारमा (000)	लक्ष्य (१० वर्ष)	निकाय
१	दिवा खानाका लागि भान्सा तथा भण्डार, भाँडावर्तन तथा आवश्यक सामग्रीको प्रबन्ध	पटक	१				१	२	५००	२	
२	स्वस्थकर तथा पौष्टिक दिवा खाजाको प्रबन्ध	पटक	पटक	पटक	पटक	पटक	पटक	पटक	१२५०००	पटक	संघ, नगरपालिका
३	दिवा खाजाको लागि चाहिने खाद्य सामाग्री आपूर्तिमा भाग लिने स्थानीय कृषि सहकारी, किसान समूहलाई तालिम तथा सहयोग	संख्या		५			५	१०	१५०	२५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
४	विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्याको अनुपातमा पर्याप्त पानी, साबुन तथा सफाइ	संख्या	२	२	२	२	२	१०		२०	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस र विद्यालय

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	सामग्रीसहित आवश्यक सङ्ख्यामा छात्र र छात्राका लागि अलग अलग शौचालय										
९	कक्षा ६ देखि १२ सम्मका छात्राहरूलाई महिनावारी स्वच्छताको लागि स्यानीटरी प्याडको व्यवस्था,	निरन्तर	निरन्तर					निरन्तर	७५००	निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
०	आवधिक स्वास्थ्य जाँच, जुकाको औषधि र शुक्ष्मपोषक तत्त्व प्रदायक ट्यावलेटहरू (भिटामिन ए र आइरन, फोलिक एसिड आदि प्रदान)	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
१	विद्यालयलाई प्राथमिक उपचारको किट प्रदान तथा प्रतिस्थापन	पटक	१		१		१	३	५००	६	संघ, नगरपालिका र गैसस

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

५ आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा

५.१ वर्तमान अवस्था

[…]ान नीतिगत व्यवस्था

- बिपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४ र विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन नियमावली २०७६ अनुसार प्रदेश र स्थानीय तहमा विपद उत्थानशीलताको संयन्त्रको व्यवस्था
- बिद्यालय भौतिक पूर्वाधार निर्माणसम्बन्धी मापदण्ड २०८० अनुसार केन्द्रमा सहजीकरण समिति र स्थानीय तहमा स्थानीय तह स्तरीय विद्यालय पूर्वाधार विकास समितिको व्यवस्था
- भयरहित शिक्षण सिकाइ निर्देशिका २०६७ (बालबालिकालाई शारीरिक तथा मानसिक सजाय र उत्पीडन, यौन दुराचारबाट मुक्त सिकाइ व्यवस्था भएको)
- विद्यालय शान्तिक्षेत्र राष्ट्रिय कार्यढाँचा र कार्यान्वयन निर्देशिका २०६८ (विद्यालयमा सशस्त्र गतिविधि, हिंसा, राजनैतिक प्रभाव, भेदभाव, शोषण तथा दुर्व्यवहारबाट मुक्त राखी शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने व्यवस्था भएको)
- बालमैत्री विद्यालय राष्ट्रिय प्रारूप २०६७ (विद्यालयको प्रभावकारिता, समावेशीकरण, लैंगिक समता, स्वास्थ्य, सुरक्षा र बनावट, विद्यालय व्यवस्थापन आदिले विपद्‌कालीन शिक्षाको आधार तयार गरेको)
- विद्यालय शिक्षाका लागि एकीकृत समता रणनीति २०७१
- वृहत विद्यालय सुरक्षा न्यूनतम प्याकेज २०१८ (सिकाइ पूर्वाधार विपद् जोखिम व्यवस्थापन, विद्यालय विपद् जोखिमको सुदृढीकरण तथा समुदायको सहभागिता, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलताको लागि शिक्षाका न्यूनतम मापदण्डमा आधारित कार्यान्वयन)
- वृहत विद्यालय सुरक्षा गुरुयोजना २०१७ तथा वृहत विद्यालय सुरक्षा कार्यान्वयन कार्यविधि २०१८ (विद्यालयको न्यूनतम सुरक्षाका उपायहरूसम्बन्धि क्रियाकलापहरू, शिक्षक र विद्यार्थीहरूलाई मृत्यु र घाइते हुनबाट बचाउने, विपद्पछि विद्यालयलाई निरन्तरता दिन सक्ने वातावरण तयार गर्ने, शिक्षाका माध्यमबाट विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा उत्थानशीलता विकास गर्ने)
- दिगो विकास लक्ष्य, पन्ध्रौं योजना, विद्यालय क्षेत्र विकास योजना, राष्ट्रिय शिक्षा नीति २०७६ ले सुरक्षित विद्यालय, विपद् जोखिमको न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन, समुदायबीच उत्थानशीलता शिक्षा, विपद्को समयमा विद्यालय शिक्षाको निरन्तरतालाई जोड दिएको

[…]य तहको विद्यमान अवस्थाः जलवायु परिवर्तनको असरबाट यस पालिका समेत अछुतो हुन सकेको छैन |यस पालिका […]िक प्रकोपको उच्च जोखिमा रहेको छ | यस क्षेत्रमा विशेष गरि आगलागी, महामारी, डढेलो, बाढी, डुवान, लु-लाग्ने, आंधी […]हुण्डरी) र पहिरो जस्ता प्रकोपहरु रहेका छन् | जसका कारण वर्षेनी कुनै न कुनै रुपमा विपद निम्त्याएको देखिन्छ | यस […]को विपदबाट विद्यालय उमेर समुहका बालबालिकाहरु बढी प्रभावित हुने गरेको छ | कोभिड-१९ को महामारीबाट लगभग […] विद्यालय संचालन हुन नसकी बालबालिकाको सिकाइमा ठुलो क्षति भोग्नु परेको थियो | तत्कालिन अवस्थामा उक्त […]को समयमा विद्यार्थीहरुलाई सिकाईमा जोड्न विभिन्न वैकल्पिक सिकाईको व्यवस्था गरिएको थियो | यसै गरि बाढी र पहिरो […]ानबाट समेत विद्यालय प्रभावित भएको पाइन्छ | यस पालिकामा पालिका स्तरमा विपद व्यवस्थापन समिति गठन भएको छ […]क्षा समूह गठन गरि विपद प्रतिकार्य योजना समेत निर्माणको चरणमा रहेको छ | जलवायु परिवर्तनको असर र प्रभावलाई […]कर्ण गर्न बालबालिकाहरुलाई समय समयमा भिन्न अभिमुखीकरण कार्यक्रमहरु समेत संचालन भएको छ | यसका अतिरिक्त […] सरकारी तथा गैर सरकारी निकायहरु समेत यस पालिकामा विपद व्यवस्थापन सम्बन्धी कार्यमा अग्रसर रहेको छ |

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२ उद्देश्य

१. विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास गर्नु ।
२. सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन गर्नु ।
३. आपतकालिन अवस्थामा वैकल्पिक सिकाइका विधिहरु प्रयोग गरी बालबालिकाहरुको सिकाइ बढ्ने अवसरको सुनिश्चित गर्नु ।

३ रणनीति

१. विपद्को समयमा शिक्षा निरन्तरता गर्न पूर्वतयारी, व्यवस्थापन, प्रतिकार्य र पुनर्स्थापनासम्बन्धि आवश्यक नीति, मार्गदर्शन तथा कार्यविधिहरु तयार गर्ने ।
२. शिक्षा समूह गठन गरी विपद सम्बन्धी नियमित योजना र तयारि अवस्थामा रहने ।
३. विपद प्रतिकार्य योजना निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने ।
४. वृहत विद्यालय सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरु संचालन गर्ने ।
५. सम्भावित प्रकोप तथा विपद्सम्बन्धि पूर्वसावधानी, प्रकोपबाट बच्ने उपायहरुको बारेमा जानकारी गराउने
६. कोभिड-१९ लगायतका महामारीबाट बच्न पूर्वसावधानी, रोकथाम तथा उपचारको आवश्यक तयारी गर्ने ।
७. महामारीका समयमा शिक्षण सिकाइलाई निरन्तरता दिने वैकल्पिक उपायहरुको तयारी गर्ने ।
८. शिक्षा क्षेत्रमा प्रभाव पार्न सक्ने विपद् वा संकटहरूको पूर्वानुमान तथा त्यसको प्रभावको मूल्याङ्कन तथा विश्लेषण गर्ने ।
९. विद्यालयस्तरीय प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने ।
१०. शैक्षिक सेवा निरन्तरताको लागि आवश्यक हुने यन्त्र उपकरण, खाद्यान्न, पोशाक तथा अन्य राहत सामग्रीको प्रबन्ध गर्ने ।
११. विपद् व्यवस्थापनको लागि स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास गर्ने ।
१२. विद्यालय भौतिक पूर्वाधार निर्माण सम्बन्धी मापदण्ड, २०८० अनुसार केन्द्रमा सहजिकरण समिति र स्थानीय तहमा स्थानीय तह स्तरीय विद्यालय पूर्वाधार विकास समिति जसले विद्यालय निर्माण, लैङ्गिक समता एवम् समावेशीकरण, विद्यालय विपद् व्यवस्थापन तथा विपद् जोखिम न्युनीकरण र उत्थानशील शिक्षा तथा सेफगार्ड पक्ष सम्बन्धी काम, अनुगमान तथा निरिक्षण गर्ने
१३. विपद् तथा प्रकोप र शान्ति सुरक्षा र अधिकारको क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी तथा गैरसरकारी निकायहरूबीच वडा तहसम्म समन्वय र जिम्मेवारीको संयन्त्र बनाउने।
१४. हरित विद्यालय अभियान, जलवायु परिवर्तन, शिक्षा तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने ।

४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

नतिजा

१. विपद् व्यवस्थापन प्रतिकार्यको संयन्त्र र कार्यढाँचा विकास भएको हुनेछ।
२. विद्यालय तथा समग्र शिक्षा प्रणालीमा प्राकृतिक प्रकोप व्यवस्थापनका लागि पूर्वतयारी, प्रतिकार्य तथा पुनरुत्थानको योजना तथा क्षमता विकास भएको हुनेछ ।
३. सम्भावित विपद्को व्यवस्थापन तथा उत्थानशीलता प्रणाली विकासको लागि भौतिक, मानवीय तथा आर्थिक स्रोतको व्यवस्थापन भएको हुनेछ ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

४. आपतकालिन अवस्थामा बैकल्पिक सिकाइका विधिहरु प्रयोग गरी बालबालिकाहरुको सिक्न पाउने अधिकारको सुनिश्चित भएको हुनेछ ।
५. डिजिटल सिकाई सामग्रीहरुको प्रयोग सबै बालबालिकाहरुको पहुँचमा पुगेको हुनेछ ।

आ

सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
बालबालिकालाई आधारभूत जीवन-सीपसहित कोभिड जस्ता महामारी तथा विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने माध्यमिक विद्यालय सँख्या	२	५	७			
हरितविद्यालय सँख्या	२	२	२	२	३	३
जलवायु परिवर्तन तथा दिगो विकास निम्ति शिक्षा जस्ता कार्यक्रमहरु कार्यान्वयन गर्ने विद्यालय सँख्या	१	१	१	१	१	१
विपद प्रतिरोधी विद्यालय सँख्या	७	१२	१३	१५	१७	२०
विपद् तथा प्रकोप प्रतिकार्य व्यवस्थापन तथा पुनरुत्थान योजना बनाउने विद्यालय संख्या	०	१	३	५	७	१४
डिजिटल सिकाई सामग्रीहरुको पहुँचमा पुगेको बालबालिकाहरुको संख्या (%)	५०	६०	६५	७०	७५	८०

प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेटहरू	भौतिक	जिम्मेवार
		१	२	३	४	५	जम्मा	हजारमा (000)	लक्ष्य (१० वर्ष)	निकाय
नगरपालिका स्तरीय भूकम्प प्रतिरोध विद्यालय भवन निर्माण निर्देशिका स्वीकृति र कार्यान्वयन गरिने	पटक	१					१	१००	२	नगरपालिका, गैसस
विपद् तथा प्रकोप प्रतिकार्य व्यवस्थापन तथा पुनरुत्थान नीति, योजना तथा कार्यविधि निर्माण तथा पुनरावलोकन	पटक	१				१	२	१५०	३	संघ, नगरपालिका, गैसस

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

स्थानीय तह र विद्यालयको क्षमता विकास	पटक	निरन्तर						५००		संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
शिक्षक तथा वि.व्य.स. तालिम संचालन	पटक	१		१		१	३	२२५	५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
विपद् पूर्व तयारी, प्रतिकार्य,पुनर्स्थापना तथा उत्थानशीलताको लागि सचेतनां कार्यक्रम	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
हरित, सफा, शान्त र सुरक्षित विद्यालय निर्माण तथा प्रवर्द्धन गरिने	विद्यालय	२				१	३	५०००	७	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस र विद्यालय
विपद प्रतिकार्य सामाग्रीहरु उपलब्ध गराउने	पटक(आवश्यकता अनुसार)	१		१		१	३	६००	५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस

विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास

बालिका विद्यालयमा भर्ना हुनका लागि सुरक्षित विद्यालय, पढ्नका लागि कक्षाकोठा, खेल्नका लागि खेलमैदान, शौचका लागि लय, सफाइ र पिउनका लागि खानेपानी जस्ता भौतिक पूर्वाधार विद्यालयका आधारभूत संरचना हुन् ।

विद्यार्थीका लागि सुविधाजनक रूपमा पठनपाठनमा सहभागी हुनको निमित्त प्रारम्भिक बालविकास तथा आधारभूत तहका म्भिक कक्षाका लागि प्रति विद्यार्थी ०.७५ वर्ग मिटर र उच्च आधारभूत तह तथा माध्यमिक तहका लागि प्रति विद्यार्थी १.०० मिटर बराबरको क्षेत्रफलको मापदण्ड शिक्षा नियमावली २०५९ को नियममा तोकिएको छ ।

य शिक्षा नीति २०७६ ले विद्यालयहरूमा भवन, कक्षाकोठा, फर्निचर, प्रयोगशाला, शौचालय, पानी, पुस्तकालय, बुक कर्नर ता भौतिक पूर्वाधार तयार गर्ने, विद्यालय भवनलगायत सम्पूर्ण भौतिक पूर्वाधार विपद जोखिममुक्त बनाउदै सबै विद्यालयलाई क्षित एवं बालमैत्री, हरित विद्यालयको रूपमा विकास गर्ने लगायतका नीतिगत व्यवस्थापन गरिएको छ ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

…व शिक्षा नीतिले आत्मसात गरेको सबैका लागि सुरक्षित भौतिक पूर्वाधार विकास एवं विस्तारको नीति र हालसम्मको …नका आधारमा भएको सिकाइ अनुभवका आधारमा शिक्षा क्षेत्रको यय योजनामा भौतिक पूर्वाधार विकासको कार्यक्रम तर्जुमा …को छ ।

…१ वर्तमान

…लय भौतिक संरचना विद्यालय शिक्षाको महत्व पूर्ण आधार हो। विभिन्न प्राकृतिक प्रकोपबाट सुरक्षित हुने गरि विद्यालयहरु …भएको हुनु पर्छ। यस पालिकामा संचालित ४१ बटा विद्यालयहरुमा पक्की भवन र केहीमा च्यादरको छाना रहेको छ। …सामुदायिक मा.वि. तथा आधारभूत तह ६-८ मा सुविधा सम्पन्न पक्की भवन निर्माण भएका छन भने केहि विद्यालयहरुमा …को चरणमा रहेका छन। अधिकांश सामुदायिक विधलाहरुमा छात्र र छात्रा छुट्टा छुट्टै शौचालयको प्रबन्ध रहेको छ भने …निर्माणको चरणमा रहेको छ। शिक्षाको बजेटको अधिकांश बजेट आ.वा. २०८१/८२ मा भौतिक निर्माणमा खर्चिएको छ …वर्ष मात्र ६ वटा विद्यालयहरुमा ८ कोठे पक्की भवनको लागि बजेट बिनियोजन भएको छ भने केहि रकम मर्मत सम्भारमा …जन भएको देखिन्छ। सम्पूर्ण मा.वि. र आधारभूत तह ६-८ मा फाइवर डेस्क/बेन्चको प्रबन्ध रहेका छन्। १२ …यिक विद्यालयहरुमा CCTV जडान भएको छन। १२ वटा सामुदायिक विद्यालयहरुमा ICT तथा कम्प्यूटर ल्याब, ११ …मा विज्ञान प्रयोगशाला र ६ वटा मा पुस्तकालय रहेको छ। भौतिक पूर्वाधारमा अधिकांश विद्यालयहरु सम्पन्न भएता पनि …पनि बालमैत्री कक्षाकोठा, अपाङ्गमैत्री विद्यालय संरचना र लैंगीकमैत्री शौचालय हुन सकिएको छैन। साथै केही संरचनाहरु …अवस्थामा रहेको छ जुन जोखिमपूर्ण समेत रहेको छ। त्यसलाई मर्मत सम्भार तथा सबलीकरण र हटाउन सकिएको छैन।

…२ उद्देश्य

विद्यालय शिक्षाका लागि आवश्यक मापदण्ड विकास तथा कार्यान्वयन गरी सुरक्षित विद्यालय पूर्वाधार विकास गर्नु,

सबै विद्यालयमा सिकाइका लागि आवश्यक भौतिक सुविधा सुनिश्चित गर्न पूर्वाधार विकास ,मर्मत संभार तथा सबलीकरण गर्नु ।

जलवायु परिवर्तनका असरहरूबाट सुरक्षित हुन Climate Smart Infrastructure बनाउन परामर्श गर्नु ।

कक्षा कोठा बालमैत्री र अपांगमैत्री तथा लैंगिकमैत्र शौचालयको निर्माण तथा सबलीकरण गर्नु।

…३ रणनीति

१. भौतिक पूर्वाधार विकासका लागि सञ्चालित विद्यालयको तह, विद्यार्थी सङ्ख्याको प्रक्षेपण र भौगोलिक क्षेत्रको आधारमा मापदण्ड विकास गर्ने ।

२. एक विद्यालयमा पूर्वाधार विकासका सबै कार्य एकै पटक गर्ने गरी पूर्ण विद्यालय निर्माणको अवधारणा कार्यान्वयन गर्ने ।

३. विद्यालय पूर्वाधार विकासका लागि संघ प्रदेश र स्थानीय तहको लागत साझेदारीका आधारमा स्रोत व्यवस्थापन गरी सरोकारवालाको सहभागितामा कार्यान्वयन हुने प्रबन्ध गर्ने ।

४. विद्यालयलाई सुरक्षित बनाउन आवश्यकतानुसार सबलीकरण तथा पुनर्निर्माण एवम् मर्मत संभार गर्ने ।

५. पूर्वाधार निर्माणसँगै सुरक्षित विद्यालय एवम् वातावरणीय पक्षलाई एकीकृत प्रणालीको विकास गरी संस्थागत क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।

६. छुट्टै प्रारम्भिक बालविकास कक्षाकोठा तथा संरचना क्रमशः निर्माण गर्दै जाने।

…४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

…धि

…यालय पूर्वाधार विकासको लागि आवश्यक विधि, मापदण्ड र स्तरीकरणको सूचक सहितको निर्देशिका तयार भएको हुनेछ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विद्यालयहरूमा पर्याप्त भौतिक संरचना निर्माण हुने।
ालयका भौतिक संरचना बाल मैत्री, अपाङ्गता मैत्री, लैंगीकमैत्री र सुरक्षित हुने ।
प्रारम्भिक बालविकास कक्षाकोठा र संरचना हुने ।

सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
भूकम्प प्रतिरोधी विद्यालय	१५	१६	१७	१९	२१	सबै
नयाँ निर्माण गर्नु पर्ने कक्षाकोठा सँख्या	३०	२०	१५	१०	५	०
सबलीकरण गर्नु पर्ने कक्षाकोठा सँख्या	५०	४०	३०	२०	१०	५
नयाँ निर्माण गर्नु पर्ने शौचालय सँख्या	१०	८	७	५	३	२
बाढी, पहिरो र डुवान लगायतका प्रकोप न्यूनीकरणका लागि कार्य गर्नु पर्ने विद्यालय सँख्या	७	६	५	४	३	२
बालमैत्री र अपांगमैत्री विद्यालय संख्या	३	५	७	१०	११	१२
छुटै बालविकास कक्षाकोठा संख्या	१४	१७	२०	२२	सबै	

५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

प्रमुखक्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य(५वर्ष)						रकम हजारमा (000)	भौतिक लक्ष्य(१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
		१	२	३	४	५	जम्मा			
विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकासको प्रक्रिया र मापदण्ड तर्जुमा	पटक	१					१	१००	२	नगरपालिका
भौतिक पूर्वाधार विकासको लागि आवश्यकताको पहिचान	पटक	१				१	२	५०	३	नगरपालिका

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३	संघीय र प्रदेश तथा गैरसरकारी संघसंस्थाहरुसंग लागत साझेदारी कार्यक्रम संचालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका
४	विद्यालयहरूमा बनेका संरचनाको सम्बर्धन तथा मर्मत सम्भार र फर्निचर व्यवस्थापनसमेत	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५००	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय
५	छात्रा र छात्रलाई अलग्गै शौचालय तथा पानी तथा सरसफाइको प्रबन्ध	विद्यालय सङ्ख्या	२	१	२	२	२	९		सबै	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय
६	प्रारम्भिक बालविकासका लागि पानी तथा सरसफाइका साथै अलग्गै शौचालय र कक्षाकोठा	विद्यालय सङ्ख्या	५	२	२	२	२	१३		सबै	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय
७	अपाङ्गता मैत्री तथा बालमैत्री संरचना सबलीकरण कार्यक्रम	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस, विद्यालय
८	नमूना विद्यालय विस्तार कार्यक्रम	पटक		१				१	१५००००	२	प्रदेश, नगरपालिका र गैसस

५.७ विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको कुशल र प्रभावकारी प्रयोगले सिकाइ सुधार गर्न, सिकाइलाई सान्दर्भिक बनाउन, सिकाइप्रति विद्यार्थीलाई अभिप्रेरित गर्न र शैक्षिक व्यवस्थापन सुधार गरी सुशासन कायम गर्न सहयोग पुग्दछ । शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास तथा प्रयोगले सबै विद्यार्थीका लागि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको आधारभूत पहुँच पुऱ्याई डिजिटल भिन्नता कम गर्ने, सूचना तथा सञ्चार प्रविधिलाई शिक्षण सिकाइको साधनका रूपमा प्रयोग गरी सिकाइ सुधार गर्ने, सबैका लागि शिक्षामा समतामूलक पहुँच पुऱ्याउने र शिक्षाको व्यवस्थापकीय तथा शासकीय पद्धतिलाई कुशल र प्रभावकारी बनाई सुशासनको

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

…भूतिका लागि सहयोग पुऱ्याउँद छ । यी चारओटा मार्गदर्शक सिद्धान्तका आधारमा शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको …योजना सन् २०१३-२०१७ निर्माण गरिएकोमा यी सिद्धान्तहरू अहिलेको सन्दर्भमा पनि उत्तिकै सान्दर्भिक देखिन्छन् ।

…क गुरुयोजनाले पहिचान गरेका चारओटा प्राथमिकताका क्षेत्रहरूमा सूचना तथा सञ्चारका लागि संरचना (कनेक्टिभिटी, सामग्री, …डउ) तयार गर्ने; मानवीय स्रोत विकास गर्ने; डिजिटल सामग्री विकास गर्ने र शैक्षिक पद्धति तथा व्यवस्थापन सुधार गर्ने रहेका … । यी चारओटा क्षेत्रमा गुरुयोजनाले रणनीति, क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू निर्धारण गरेको थियो । यी क्षेत्रहरू हालको …स्थितिमा पनि सान्दर्भिक रहेकोले तदनुकुल रणनीति, क्रियाकलाप तथा लक्ष्यहरू अद्यावधिक तथा परिमार्जन गरी यस …नामा समावेश गरिएको छ ।

…विड-१९ को महामारीले शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोगको आवश्यकतालाई थप पुष्टि गरेको छ । …स प्रकारका विपत तथा महामारीमा पनि शिक्षणसिकाइलाई निरन्तरता दिने कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिले महत्वपूर्ण …ोग गर्न सक्दछ । यस सन्दर्भमा विद्यमान क्षमताका आधारमा अनलाइन तथा अफलाइन लगायतका भर्चुअल माध्यम प्रयोग … सिकाइलाई निरन्तरता दिन खोजिए पनि पर्याप्त क्षमता तथा संरचनाको अभावले सबैलाई समेट्न सकिएको छैन (Poudel, …le, 2020) । यस्तो अवस्थामा सबैका लागि सहज पहुँच पुग्ने गरी शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास गर्नु …श्यक भएको छ ।

… सरकारले २०७६ सालमा स्वीकृत गरेको राष्ट्रिय शिक्षा नीति र विज्ञान तथा प्रविधि प्रवर्धन नीतिमा पनि शिक्षामा सूचना … सञ्चार प्रविधिको प्रयोगसम्बन्धी नीतिहरू उल्लेख गरिएको छ । उक्त शिक्षा नीतिमा सबै विद्यालय तथा शिक्षणसंस्थाहरूमा … तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी संरचना तयार गर्ने, कनेक्टिभिटी पुऱ्याउने, तालिम, शिक्षणसिकाइ तथा व्यवस्थापनमा सूचना … सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नका लागि आवश्यक सामग्रीको व्यवस्थापन र जनशक्ति संरचना तयार पार्ने जस्ता विषय उल्लेख …को छ। शिक्षामा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका लागि उल्लिखित दस्तावेजहरूले नीतिगत आधार तयार गरेका छन् भने …मा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी गुरु योजना, २०१३-२०१७ ले यससम्बन्धी रणनीति, कार्यक्रम तथा लक्ष्यहरू …ण गरेको थियो ।

…लय क्षेत्र विकास कार्यक्रममा पनि सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका क्रियाकलाप समावेश गरिएको छ । विद्यालय क्षेत्र विकास …मा समावेश गरिएका मुख्य क्रियाकलापहरूमा सिकाइमा सूचना प्रविधिको प्रयोगका लागि आवश्यक सामग्री विद्यालयलाई …ध गराउने; विज्ञान, गणित र अङ्ग्रेजी विषयमा आधारित विद्युतीय सामग्री निर्माण गर्ने; पूर्वाधार विकास र शिक्षण सिकाइ … प्रदान गर्ने; नमुना विद्यालयहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सिकाइ केन्द्र स्थापना गर्ने; एकीकृत लेखा सफ्टवेयर …चयन गर्ने र एकीकृत शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (IEMIS) विकास गर्ने रहेका थिए ।

…यहरूमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको संरचना विकासका लागि वार्षिक रूपमा लगानी गरिएको हुँदा धेरैजसो माध्यमिक …यहरूमा कम्प्युटर लगायतका सामग्री उपलब्ध गराउने र इन्टरनेट कनेक्टिभिटीका केही काम भए पनि यी सुविधाहरू …छैनन् । उपलब्ध भए तापनि शिक्षण सिकाइमा यी स्रोतहरूको प्रयोग गर्ने विद्यालयहरूको सङ्ख्या ज्यादै कम रहेको छ । … विद्यालयहरूले विभिन्न व्यक्ति तथा संघसंस्थामार्फत पनि यस्ता सूचना तथा सञ्चार प्रविधिसम्बन्धी सामग्री प्राप्त गर्ने गरेका … यसका लागि साधन तथा संरचना बढाउनुका साथै यसको प्रभावकारी प्रयोगका लागि शिक्षकको क्षमता वृद्धि अनिवार्य … गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विद्यालय क्षेत्र विकास कार्यक्रमअन्तर्गत पाठ्यक्रम विकास केन्द्रले कक्षा ६, ७ र ८ का लागि गणित, विज्ञान र अङ्ग्रेजी विषयमा केही डिजिटल सामग्री तयार गरेको छ । त्यसैगरी केही निजी क्षेत्रका संस्थाहरूबाट पनि विभिन्न विषयमा डिजिटल सामग्री तयार गर्ने कार्य भइरहेको छ । दृष्टि विहिनका लागि पनि केही पाठ्यपुस्तकहरू डिजिटलाइज गर्ने कार्य भएको छ । कोभिड-१९ को महामारीको समयमा यस्ता डिजिटल सामग्रीलाई बेग्लै वेबपोर्टल बनाई सबैको पहुँच हुने गरी राखिएको छ । पाठ्यक्रम विकास केन्द्रद्वारा विकास गरिएका सामग्रीका विद्युतीयप्रति पनि वेभसाइटमा राख्ने गरिएको छ । त्यसै गरी शिक्षा तथा मानव स्रोत विकास केन्द्रद्वारा तयार गरिएका श्रव्य तथा श्रव्यदृश्य पाठ्यसामाग्रीहरु शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रको Learning Portal मा राखिएको छ । डिजिटल सामग्री निर्माण केही मात्रामा भए पनि पर्याप्त मात्रामा सामग्री उपलब्ध नहुनु, भएका सामग्रीहरू पनि अन्तरक्रियात्मक नहुनु र सहज प्राप्त हुन सक्नु जस्ता समस्याहरू रहेका छन् । त्यसैगरी सबै विद्यालयमा इन्टरनेट कनेक्टिभिटीलगायत सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको संरचना पुऱ्याउने, क्षमता विकास गर्न विभिन्न किसमका अपाङ्गता भएकाहरूको लागि पनि उपयोगी हुने गरी सामग्री विकास गर्ने कार्यमा चुनौतीहरू देखिएका छन् ।

४.७.१ वर्तमान अवस्था

सूचना प्रविधिले आजको विश्वलाई साँघुरो बनाएको छ | घरमै बसी बसी विश्वबजारको विभिन्न घटनाक्रम तथा ज्ञानको विकासबारे जानकारी पाउन सकिन्छ | यसको प्रयोगबाट कोहि पनि अछुतो रहन सक्दैन किनकि यो आजको माग हो | विद्यालय क्षेत्रमा यसको प्रयोग अपरिहार्य नै बनि सकेको छ | तर पर्याप्त मात्रामा स्रोत-साधनको अभाव तथा चलाउन सक्ने र सिकाउन सक्ने दक्ष जनशक्तिको अभावको कारण अझै पनि यसको महत्व झल्किन सकेको छैन | भंगहा नगरपालिका अन्तर्गत रहेको सम्पूर्ण संस्थागत विद्यालयहरुमा इन्टरनेट पहुँच पुगिसकेको अवस्था रहेको छ भने १८ वटा विद्यालयहरुमा यसको पहुँच पुगेको छ | यसका साथै १२ वटा विद्याहरुमा ICT तथा कम्प्युटर सहितको सूचना प्रविधि पुगी सकेको अवस्था छ | तर यसको प्रयोग र कार्यान्वयन अपेक्षित हुन सकेको छैन | यसको प्रयोग शिक्षा तथा ज्ञान प्राप्तिको लागि भन्दा व्यक्तिगत प्रयोगको लागि भएको बढी देखिन्छ | यस क्षेत्र संग परिचित र प्रयोग गर्न सक्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन र पर्याप्त स्रोत साधान सम्पन्न सूचना प्रविधि ल्यावको व्यवस्थापन गर्न नसक्नुका साथै भएको र उपलब्ध स्रोत साधनको पनि उपयोगी प्रयोग गर्न नसक्नु नै यस पालिकाको प्रमुख चुनौती रहेको छ |

४.७.२ उद्देश्य

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको पहुँच पुऱ्याउनु ।
२. सूचना प्रविधिमा सबै शिक्षकलाई परिचित तथा दक्ष बनाउनु |
३. सिकाइलाई प्रभावकारी, गुणस्तरीय र सान्दर्भिक बनाउन सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्नु ।

४.७.३ रणनीति

१. सबै विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिका आधारभूत संरचना तथा उपकरणको प्रबन्ध गर्ने ।
२. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगको सम्वन्धमा सबै शिक्षकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ।
३. विभिन्न कक्षा र विषयका लागि तयार गरिएका अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको प्रयोगमा जोड दिने ।
४. IEMIS लाई थप व्यवस्थित गरी विद्यालयको लेखा प्रणाली (SAS), शिक्षकको तलवी प्रतिवेदन पारित गर्ने जस्ता कार्यसमेत यस प्रणालीबाट एकीकृत गरिने छ |
५. विद्यालय सुपरिवेक्षण, बैठक, गोष्ठी, कार्यशाला, तालिम, शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा संचार प्रबिधिको अत्याधिक प्रयोग गरिने छ |
६. विद्यालयमा शिक्षक तथा कर्मचारीहरुलाई प्रविधिको प्रयोगमा प्रोत्साहित गरिनेछ |

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

७. विपद्को तथा संकटको समयमा समेत विद्यार्थीको सिकाइलाई निरन्तर दिन सक्ने गरी सिकाइका वैकल्पिक विधिको रुपमा प्रविधिलाई प्रयोग गर्न सक्ने गरि कार्यक्रम संचालन तथा विस्तार गरिनेछ ।
८. शिक्षक सहायता र पृष्ठपोषण प्रणालीमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने ।
९. शैक्षिक स्रोत सामग्रीहरूमा इन्टरनेटको सुविधामार्फत विद्यालय, शिक्षक र विद्यार्थीहरूको पहुँच विस्तार गर्ने ।
१०. कम्प्युटर लाइब्रेरी तथा डिजीटल पुस्तकालयको माध्यमबाट दृष्टिविहीन तथा सुनाइ क्षमता कमजोर भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी दृष्य तथा श्रव्य सामग्रीहरूको उचित प्रबन्ध र प्रयोग गर्ने ।
११. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुलाई सूचना तथा संचार प्रविधिको क्षेत्रमा सेवा प्रदान गर्न परिचालन गरिनेछ ।
१२. सबै माध्यमिक विद्याहरुमा विद्युतीय हाजिरी र सी.सी. क्यामेराको व्यवस्था गरिनेछ ।

४.७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा

उपलब्धि

१. नगरपालिकामा सूचना तथा संचार प्रविधिको प्रभावकारी डिजिटल सिकाइ केन्द्र स्थानपना र संचालन भएको हुनेछ ।
२. विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास र विस्तारले प्रभावकारी ढंगबाट सिकाइमा सहजीकरण भएको हुनेछ ।
३. विभिन्न कक्षा र विषयका लागि आवश्यक पर्ने अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्री विकास भई ती सामग्रीमा विद्यार्थीको पहुँच भएको हुनेछ ।
४. सबै माध्यमिक विद्यालयहरुले सिकाइ तथा व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना र संचार प्रविधिको प्रयोग गरेको हुनेछ ।
५. सामुदयिका सिकाई केन्द्रमा सूचना प्रविधिको प्रयोग विस्तार भएका हुनेछ ।
६. अनुगमन, मूल्यांकन तथा प्रतिवेदन प्रविधिमैत्री भई लागत, जनशक्ति र समयको बचत भएको हुनेछ ।
७. विद्यालयमा शिक्षक तथा कर्मचारीहरुले प्रविधिको प्रयोग बढी भन्दा बढी गरेको हुनेछ ।
८. विपद तथा संकटको समयमा विद्यार्थीको सिकाइ सहजीकरण गर्ने कार्यमा सुचना तथा संचार प्रविधिको प्रयोग निरन्तर भएको हुनेछ ।
९. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोगबाट विद्यार्थीहरुको सिकाइ उपलब्धिमा सुधार आएको हुनेछ ।

नतिजा

सं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६
	Internet connectivity भएका विद्यालयको सँख्या	१८	१८	२०	२२	२४	२६
	शिक्षण-सिकाइ क्रियाकलापमा कम्प्युटर लगायतको प्रविधिको उपयोग भएका विद्यालयसँख्या	१०	१०	१३	१६	१९	२२
	मुख्य विषयहरूमा डिजिटल पाठ्यसामग्री प्रयोग गर्ने विद्यालय	१०	१०	१३	१६	१९	२२

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	सङ्ख्या						
	व्यवस्थापकीय कार्यमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको प्रयोग गर्ने विद्यालय सङ्ख्या	१२	१६	२०	२४	२८	३२
	विद्युतको पहुँच पुगेका विद्यालय सँख्या	४१	४१	४१	४१	४१	४१
	दृष्टिविहीन तथा सुनाइ क्षमता कमजोर भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी दृष्य तथा श्रव्य सामग्रीहरू पुगेको विद्यालय संख्या	०			१	१	१

७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेट हजारमा (000)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	विद्यालयमा ICT संरचना विस्तार गरी ईलाइब्रेरी स्थापना	संख्या	१	२	२	२	२	९		१५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
२	प्रत्येक विद्यालयमा Internet Connectivity को व्यवस्था	संख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	१०००	सबै	संघ, नगरपालिका
३	शिक्षकहरूको क्षमता विकास तालिम	पटक	१		१		१	३		५	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
४	प्रत्येक विद्यालमा अन्तरक्रियात्मक डिजिटल सामग्रीको उपलब्धता र विस्तार	विद्यालय	१२	१	१	१	१	१६	२४००	सबै	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
५	IEMIS व्यवस्थापन	पटक	१	१	१	१	१	५	२५०	१०	संघ, नगरपालिका र गैसस
६	दृष्टिविहीन तथा सुनाइ क्षमता कमजोर भएका बालबालिकालाई लक्षित गरी दृष्य तथा श्रव्य सामग्रीहरू विकास र वितरण	पटक	निरन्तर	निरन्त	निरन्त	निरन्त	निरन्त	निरन्तर	२५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

				१	१	१	१				
७	पाठ्यक्रम तथा पाठ्यसामग्रीका डिजिटल कपि सबैलाई सहजै उपलब्ध गराउने	पटक	१				१	२		५म	संघ, नगरपालिका र गैसस
८	सञ्चालनमा रहेका सबै सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुमा डिजिटल सिकाइ केन्द्रको स्थापन गरिने	पटक					१	१	१०००	२	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस
९	सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुको ICT सम्बन्धी क्षमता वृद्धि गर्ने	पटक		१		१		२	१५०	४	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, गैसस

परिच्छेद-५ सुशासन तथा व्यवस्थापन

सुशासन भनेको असल वा राम्रो ढङ्गले गर्ने शासन व्यवस्था हो । शिक्षाप्रति निर्णय तथा कार्यान्वयनको समग्र प्रक्रियाले शासकीय प्रबन्धलाई बुझाउँछ । विद्यालयमा योजनाको प्रभावकारी ढङ्गले कुशलतापूर्वक कार्यान्वयन गरी वालवालिकाहरुको सहभागिता र सिकाइमा सुधार गर्न आवश्यक संरचनाले भुमिका तथा कार्यप्रकृयाले सहभागिता तथा सहमतिमा निर्णय गर्न वा निर्णय कार्यान्वयन गर्दै विधिको सर्वोच्ता तथा समतालाई प्रोत्साहन गरी विद्यार्थीलाई सिकाइ प्रति जवाफदेहि बनाई सुशासनको प्रत्याभुति दिनाउन सकिन्छ ।

यस परिच्छेदमा सुशासन प्रवन्धहरु गरी शिक्षा क्षेत्रको यस योजनाको कार्यान्वयनवाट आपेक्षित नतिजा हासिल गर्न आवश्यक पर्ने संस्थागत संरचनाका क्षमता विकास योजना कार्यान्वयन अनुगम मूल्याङ्न तथा प्रतिवेदन प्रणालीको बारेमा योजना निर्माण गरिएको छ ।

५.१ संस्थागत क्षमता विकास :

नेपालको शिक्षा क्षेत्रको वर्तमान परिप्रेक्षमा तिर्ने तहका सरकारमा कर्मचारी व्यवस्थापन र संगठनात्मक स्वरुपमा केही परिर्वतन गरी व्यवस्थापन गरिएको छ । आजको सूचना तथा प्रविधिको युगमा शैक्षिक गतिविधिलाई प्रभावकारी बनाउन शासकिय संरचना, प्रकृया र क्षमतामा सुधार गर्नै सुशासनको प्रत्याभुति प्रदान गर्नुका साथै संस्थागत संरचना र क्षमता विकास गर्न आवश्यक छ ।

यस योजनामा नगर भित्रका प्ररम्भिक वाल विकास शिक्षा आधारभूत शिक्षा र साहयमिक शिक्षामा सवै नगरवासी विद्यालय उमेर समुहका वालवालिकाहरु पहुँच र सहभागितामा सुनिश्चित गरी गुण्स्तरमा सुधार अनौपचारिक तथा जीवनपर्यन्त शिक्षाको अवसरहरुको विस्तार समता तथा समावेशिताको प्रवद्धन गरी जवाफदेही शैक्षिक शुसासन कायम गर्ने उदेश्यले आवश्यक संस्थागत संस्थान र प्रकृया स्थापित गर्न खोजिएको छ। शिक्षामा सुधार ल्याउन त्यस सँग सरोकारवाला सवैको क्षमता विकास गर्ने आवश्यक रहेकाले यस परिच्छेदमा नगर भित्र संचालित शिक्षा विकास कार्यक्रमहरुको कार्यान्वयनका लागि भएका प्रयासहरुको समीक्षा गर्नै विद्यालय क्षेत्रको योजना प्रभावकारी र कुशल कार्यान्वयनका लागि संस्थागत संरचना क्षमता विकास तथा प्रकृयामा देखिएका चुनौतिहरु पहिचान गर्दै तिनिहरुको समाधानका लागि सुशासन प्रवर्द्धन गरी आवश्यक परिर्वतनको प्रस्ताव सहित संरचना गरी आवश्यक परिर्वतनको प्रस्ताव सहित संरचना क्षमता र प्रकृयाको विकासका बारेमा चर्चा गरिएको छ ।

५.१.१ वर्तमान अवस्था:

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

यस स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकासको व्यवस्था देहायबमोजिम रहेको छः-

- यस स्थानीय तह अन्तर्गत शिक्षा शाखा, नगर शिक्षा समिति, रोस्टर शिक्षक टिम, विपद प्रतिकार्यको लागि शिक्षा समुह आदि रहेका छ ।
- स्थानीय तह ऐन, कार्यविधि तथा मापदण्डको विकास गरिएको छ ।
- वार्षिक बजेट निर्माण, स्वीकृत र कार्यान्वयन ।
- यस स्थानिय तहका विद्यालयमा आधारभुत तहमा नगर शिक्षकको व्यवस्थापन गरिएता पनि शिक्षक विद्यार्थीको अनुपातमा विषयगत दरवन्दीको अभाव रहेको देखिन्छ ।
- सम्पूर्ण विद्यालयहरुले विद्यालयको लेखा प्रणाली व्यवस्थित ढङ्गले सम्पन्त भएको अवस्था छ ।
- विद्यालयहरुले निर्धारित समयमा सामाजिक लेखा परीक्षण गरेको अवस्था छ ।
- सूचनाको हरक सम्बन्धि व्यवस्थाको लागि विद्यालयहरुले वडापत्र वनाउन लागेको अवस्था छ साथै विद्यालयकहरुमा गुनासो सुनवाई समितिद्वारा गोप्य सूचाहरु सामाधान गरिएको छ ।

.१.२ समस्या तथा चुनौतिहरुः

- भंगहा नगरपालिकाको शिक्षा शाखामा कर्मचारी अभावको कारण विद्यायहरुमा नियमित अनुगमन तथा सुपरीवेहक्षण हुन नसकेको अवस्था ।
- अनुगमन तथा सूपरीवेक्षणका लागि आवश्यक सूचकाङ्क तय हुन नसक्नु ।
- शैक्षिक विकासमा जनप्रतिनिधिको कम चासो हुनु ।
- शिक्षा क्षेत्रमा कम बजेट विनियोजन हुनु ।

.१.३ उद्देश्यः

शिक्षाको व्यवस्थापन तथा संस्थागत क्षमता विकास का लागि निम्नलिखित उद्देश्य राखिएको छ।

- योजनाको अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रणालीको विकास गर्नु ।
- नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली लागु गरी योजना कार्यान्वयनमा उपयुक्त समन्वय र सहजीकरण विकास गर्नु ।
- स्थानीय तहमा आवश्यक पर्ने जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्नु ।
- जनशक्तिको लागि संस्थागत क्षमता अविवृद्धि गर्नु ।
- आवश्यक स्रोत साधनको व्यवस्थापन गर्नु ।

१.४ रणनितिहरुः

यस नगरपालिकाले माथि उल्लेखित उद्देश्य हासिल गर्नका लागि देहायबमोजिमको रणनितिहरु अपनाइने छनः-

- स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने ।
- संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत सहयोग प्रणाली स्थापना गर्ने ।
- प्रधानाध्यापक थप जिम्मेबार बनाई क्षमता विकास गर्ने ।
- कार्यक्रमको प्रभावकारी ढङ्गबाट कार्यसम्पादन गर्ने आवश्यक स्रोत साधनहरुको व्यस्थापन गर्ने ।
- विज्ञ सहितको समिती निर्माण गर्ने ।
- अनुगमनका लागि विभिन्न सूचकहरु बनाइने छ ।

१.५ उपलब्धि नतिजा तथा परिमाणात्मक लक्ष्यः

यस योजनाको कार्यान्वयनबाट देहायबमोजिमको उपलब्धिहरु हासिल हुने देखिन्छः-

- स्थानीय तहमा शिक्षाको व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउन आवश्यक नीति तर्जुमा गर्ने ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

- संस्थागत संरचना अनुसार जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने ।
- कार्यरत जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने ।
- स्थानीय तहमा शिक्षक पेशागत सहयोग प्रणाली स्थापना गर्ने ।
- प्रधानाध्यापक विद्यालय व्यवस्थापन समिति अध्यक्षलाई थप जिम्मेवार बनाई क्षमता विकास गर्ने ।
- कार्यक्रमको प्रभावकारी ढङ्गबाट कार्य सम्पादन गर्न आवश्यक स्रोत साधनहरुको व्यवस्थापन गर्ने ।
- योजनाको अनुगमन र मूल्याङ्कनमा संस्थागत विकास हुने ।
- स्थानीय दक्ष जनशक्तिको सदुपयोग हुने ।
- विद्यार्थीहरुको शैक्षिक,उपलब्धिमा सुधार हुने ।

मुख्य नतिजा

क्र.सं	सूचक	आधार वर्ष (२०८१/८२)	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	२०८६/८७
	माध्यमिक विद्यालयमा नेतृत्व तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्रधानाध्यापक सँख्या	१	७	सबै	सबै	सबै	सबै
	आधारभूत तहको विद्यालयमा नेतृत्व विकास तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी तालिम प्राप्त प्रधानाध्यापक सँख्या	०	७	सबै	सबै	सबै	सबै
	लेखा परीक्षण तथा सामाजिक परीक्षण सम्पन्न गर्ने विद्यालय सँख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
	विद्यालय व्यवस्थापन समिति भएका विद्यालय सँख्या	१५	२०	सबै	सबै	सबै	सबै
	प्रचलित कानूनमा व्यवस्था भए बमोजिम प्रधानाध्यापक तथा प्राचार्य नियुक्त गर्ने माध्यमिक विद्यालय सँख्या	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै	सबै
	स्थानीय तहबाट	१५%	१५%	१५%	१५%	२०%	२०%

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

	शिक्षामा विनियोजित बजेट प्रतिशत (कुल बजेटको)						

प्रमुख कियाकलाप र लक्ष्य

क्र.सं	प्रमुख कियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेट हजारमा (000)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	सरोकारित निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	विद्यालय शिक्षा सम्बन्धी आवश्यक कानून तर्जुमा	पटक (आवश्यकता अनुसार)	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	नगरपालिका
२	संस्थागत संरचना निर्माण तथा क्षमता विकास	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर	नगरपालिका, वि.व्य.स. र विद्यालय
३	शिक्षक सहायता प्रणालीको विकास तथा परिचालन		निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	२५०	निरन्तर	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, विद्यालय र गैसस
४	प्रतिवेदन तथा तथ्याङ्क प्रणालीको सुदृढीकरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५०	निरन्तर	नगरपालिका र विद्यालय
५	प्रधानाध्यापकसंग कार्य सम्पादन करार गरी नतिजा उत्तरदायी र जिम्मेवार सम्बन्धी कार्यक्रम संचालन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर	नगरपालिका र वि.व्य.स.
६	विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५००	निरन्तर	विद्यालय, वि.व्य.स. र नगरपालिका
७	विद्यालय कार्यसम्पादन एवम् स्वमूल्यांकन गर्ने, गराउने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर	वि.व्य.स., वडा र नगरपालिका
८	सामुदायिक सिकाइ केन्द्र प्रभावकारी रुपमा संचालन र नियमन	पटक	रन्तर	रन्तर	रन्तर	रन्तर	रन्तर	रन्तर	५०	रन्तर	नगरपालिका र वडा

५.२ स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध

योजना कार्यान्वयनको प्रबन्ध अन्तर्गत वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा, क्रियाकलाप निर्धारण तथा कार्यान्वयन, वित्तीय व्यवस्थापन तथा अनुगमन र मूल्याङ्कनलगायत कार्यान्वयनका लागि आवश्यक संरचना, जनशक्ति, प्रक्रिया र जिम्मेवारी तथा उत्तरदायित्वहरू पर्दछन् । नेपालमा संघीय संरचनाअनुसार संघ, प्रदेश र स्थानीय तहको संरचना तयार भई तीनै तहका सरकार क्रियाशील भएको सात वर्ष कटिसकेको छ भने केही कानुनी प्रबन्धसहित मुख्य संरचना तथा जनशक्ति र जिम्मेवारी निर्धारण गरिएको छ तापनि राज्य प्रणालीलाई संघीय संरचनाअनुरूप सक्षम बनाउन आवश्यक कार्यान्वयन प्रबन्ध गर्नुपर्ने छ । कार्यान्वयन प्रबन्ध तयार गर्दा यसको विगोपन, प्रभावकारिता तथा कार्यकुशलतामा ध्यान दिनु आवश्यक छ ।

५.२.१ वर्तमान अवस्था

व्यावहारिक र कार्यान्वयन योग्य शिक्षा योजना निर्माण गर्नु एउट महत्वपूर्ण चरण हो भने यसको सफल कार्यान्वयन झनै महत्वपूर्ण पक्ष हो। यसको कार्यान्वयन गर्न सम्पूर्ण सरोकारित निकाय तथा नागरिकहरुको महत्वपूर्ण सहभागिता र सक्रियता आवश्यक देखिन्छ। स्थानीय तहको नगर सभा, नगर कार्यपालिका, नगर शिक्षा समिति, वडा कार्यालयहरु, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक संघ, प्र.अ., सम्पूर्ण शिक्षक विधार्थी लगाएत सम्पूर्ण अभिभावकहरु यस योजना कार्यान्वयनका महत्वपूर्ण अंगहरु हुन्। यसका साथै पालिकाको स्वास्थ्य शाखा, कृषि शाखा, रोजगार शाखा, महिला बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक शाखा लगाएतका अन्य सम्पूर्ण शाखाको पनि महत्वपूर्ण भूमिका रहने गर्दछ। विकास साझेदारी संघसंस्था, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैर सरकारी संघसंस्थाहरु र नागरिक समाजको पनि यस शिक्षा योजना कार्यान्वयन अहम भूमिका स्थापित भएको हुन्छ। अतः यस नगरपालिकामा यस शिक्षा योजना कार्यान्वयन गर्न अभिन्न संरचनाको रुपमा नगर शिक्षा समिति स्थापित रहेको छ र सचिवालयको रुपमा सक्रिय शिक्षा शाखा समेत रहेको छ। यसका साथसाथै सम्पूर्ण नगर सभा, नगर कार्यपालिका, ९ वडा समितिहरु यस शिक्षा योजना कार्यन्वयन गर्न प्रतिवद्ध रहेका छन्। विद्यालयस्तरमा गठित २१ वटा विद्यालय वयवस्थापन समीति, २ वटा शिक्षक अभिभावक संघ, ४१ जना प्र.अ. तथा विद्यालयहरुमा कार्यरत शिक्षक तथा कर्मचारीहरु रहेका छन। ५ वटा राष्ट्रिय गैर सरकारी संघसंस्था र ३ वटा संघ अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदारी (गैर सरकारी) संघसंस्था यस नगरपालिकामा प्रत्यक्ष रुपमा कार्यरत रहेका छन्। अनौपचारिक तथा निरन्तर सिकाइ कार्यान्वयन गर्न ४ वटा सिकाई केन्द्र संचालनमा रहेका छन्। भंगहा शिक्षा ऐन, २०७५ र नियमावली, २०७५ कार्यान्वयनमा रहेको छ। बालिका तथा समावेशी शिक्षा गठन तथा संचालन कार्यविधि, २०७९, करारमा शिक्षक नियुक्ति सम्बन्धी कार्यविधि, २०८१, नगर शिक्षक व्यवस्थापन कार्यविधि, २०७९ निर्माण भई कार्यान्वयन भएको छ। साथै विपदको समयमा कसरी बालबालिकाहरुलाई सुरक्षित राख्ने र सकारी शिक्षण सिकाईलाई निरन्तरता दिने सम्बन्धमा शिक्षा समूह गठनं भएको छ। यति धेरै संरचना निर्माण तथा कार्यान्वयनको लागि कानुनी तथा नीतिगत व्यवस्था भएता पनि यस शिक्षा योजना कार्यान्वयन चुनौती पूर्ण नै रहेको छ। स्थानीय जनप्रतिनिधिको कम चासोको कारण यो योजना ओझेलमा पर्ने सम्भावना बढी देखिन्छ। यसका साथै योजना कार्यान्वयनमा आवश्यक पर्ने स्रोत साधनको समयमै व्यवस्थापन हुन प्रतिफल अपेक्षित नहुन सक्छ।

५.२.२ उद्देश्य

१. शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता गर्नु ।
२. योजना कार्यान्वयनको अन्तसम्म योजनाको उद्देश्य प्राप्त गर्नु।

५.२.३ रणनीति

१. संघीय तथा प्रदेश तहबाट वित्तीय हस्तान्तरणमार्फत प्राप्त सशर्त अनुदान तथा अन्य अनुदान र आफ्नै स्रोतको बजेटस संलग्न गरी वार्षिक शिक्षा बजेट तथा कार्यक्रम तयार गर्ने ।
२. कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यकता अनुसार कानुन, कार्यविधि तथा निर्देशिका विकास गर्ने ।

नि. प्रमुख प्रशासकीय

३. कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा सहजीकरण गरी विद्यालयमा कार्यक्रमको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितताका साथै समस्या समाधानका लागि आवश्यक नीति निर्माण तथा समन्वय गर्ने ।

४. एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापनमार्फत नियमित रूपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा त्यसका नतिजाहरूको विवरण तयार गर्ने, त्यसको समीक्षा गरी थप सुधारमा प्रयोग गर्ने ।

५. विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने र विद्यालयलाई विद्यालय सुधार योजना विकास र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने ।

६. विद्यालय सुधार योजना (SIP) निर्माण तथा अद्यावधिक गर्न लगाउने।

७. विद्यालय वार्षिक कार्य तालिका निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्न लगाउने ।

८. नगरपालिकाबाट नियमित रुपमा शैक्षिक पात्रो निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने र गराउने ।

९. विद्यालय व्यवस्थापनलाई सशक्तिकृत र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने ।

१०. वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया, शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षा कोठामा समय तथा कार्यको सुनिश्चिततासम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने ।

११. अभिभावक तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया तथा सहकार्य गर्न अभिभावक भेला तथा बैठकहरू आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने ।

१२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत सबै उमेर समूहका सिकारुहरूका लागि साक्षरता, साक्षरोत्तर, निरन्तर शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षा तथा आय आर्जन र सिप विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आजीवन सिकाइ केन्द्रका रूपमा सक्रिय कार्य गर्ने ।

१३. पालिका अन्तर्गत कार्य गरि रहेका विभिन्न विकास साझेदारहरुसँग एकीकृत समन्वय र सहकार्य गर्ने ।

१४. योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक स्रोत साधन व्यवस्थापनको लागि प्रदेश तथा संघ सरकारसँग समन्वय र अपिल गर्ने ।

.१.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

लब्धि

१ शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता भएको हुनेछ । साथै शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुनेछ ।

ुख नतिजा

१. विद्यालय सुधार योजना निर्माण भई प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।

२. शिक्षा शाखा सबल र सक्षम कर्मचारी व्यवस्थापन र उपलब्धता भएको हुनेछ ।

३. एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणालीको प्रयोग र सुदृढीकरण भएको हुनेछ ।

४. सक्षम विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ भएको हुनेछ ।

५. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको माध्यमबाट अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइ कार्यक्रम निरन्तर र प्रभावकारी ढंगबाट संचालन भएको हुनेछ ।

६. शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालय सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी र जिम्मेवार हुनेछन ।

ुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेट हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	सरोकारित निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
	वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर	सभा र नगरपालिका

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

३. कार्यक्रम कार्यान्वयनको नियमित अनुगमन तथा सहजीकरण गरी विद्यालयमा कार्यक्रमहरू प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन हुने सुनिश्चितताका साथै समस्या समाधानका लागि आवश्यक नीति निर्देशन तथा समन्वय गर्ने ।
४. एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापनमार्फत नियमित रुपमा कार्यक्रम कार्यान्वयन तथा त्यसका नतिजाहरूको विवरण तयार गर्ने, त्यसको समीक्षा गरी थप सुधारमा प्रयोग गर्ने ।
५. विद्यालयमा विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ गठन गर्ने र विद्यालयलाई विद्यालय सुधार योजना विकास र कार्यान्वयनमा सहजीकरण गर्ने ।
६. विद्यालय सुधार योजना (SIP) निर्माण तथा अद्यावधिक गर्न लगाउने।
७. विद्यालय वार्षिक कार्य तालिका निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्न लगाउने |
८. नगरपालिकाबाट नियमित रुपमा शैक्षिक पात्रो निर्माण गरि कार्यान्वयन गर्ने र गराउने |
९. विद्यालय व्यवस्थापनलाई सशक्तिकृत र सुदृढ गरी निर्धारित कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रधानाध्यापकलाई जिम्मेवारी प्रदान गरी उत्तरदायी बनाउने ।
१०. वित्तीय व्यवस्थापन, खरिद प्रक्रिया, शिक्षक व्यवस्थापन तथा शिक्षकको कक्षा कोठामा समय तथा कार्यको सुनिश्चिततासम्बन्धी आवश्यक मापदण्ड तयार गरी लागु गर्ने ।
११. अभिभावक तथा सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया तथा सहकार्य गर्न अभिभावक भेला तथा बैठकहरू आयोजना गर्ने र सामाजिक परीक्षणलाई प्रभावकारी बनाउने ।
१२. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रमार्फत सबै उमेर समूहका सिकारुहरूका लागि साक्षरता, साक्षरोत्तर, निरन्तर शिक्षा, वैकल्पिक शिक्षा तथा आय आर्जन र सिप विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आजीवन सिकाइ केन्द्रका रूपमा समेत कार्य गर्ने ।
१३. पालिका अन्तर्गत कार्य गरि रहेका विभिन्न विकास साझेदारहरुसंग एकीकृत समन्वय र सहकार्य गर्ने |
१४. योजना कार्यान्वयन गर्न आवश्यक स्रोत साधन व्यवस्थापनको लागि प्रदेश तथा संघ सरकारसंग समन्वय र अपिल गर्ने |

...९.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

...पलब्धि

१ शिक्षा योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनको सुनिश्चितता भएको हुनेछ | साथै शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालयमा सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी प्रणालीको विकास हुनेछ ।

...मुख नतिजा

१. विद्यालय सुधार योजना निर्माण भई प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुनेछ |
२. शिक्षा शाखा सबल र सक्षम कर्मचारी व्यवस्थापन र उपलब्धता भएको हुनेछ |
३. एकीकृत शैक्षिक सूचना प्रणालीको प्रयोग र सुदृढीकरण भएको हुनेछ |
४. सक्षम विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघ भएको हुनेछ |
५. सामुदायिक सिकाइ केन्द्रको माध्यमबाट अनौपचारिक तथा आजीवन सिकाइ कार्यक्रम निरन्तर र प्रभावकारी ढंगबाट संचालन भएको हुनेछ |
६. शिक्षाका सबै निकाय तथा विद्यालय सुशासन प्रवर्द्धन भई बालबालिकाको सिकाइ प्रति उत्तरदायी र जिम्मेवार हुनेछन |

...मुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

...क्रस	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेट हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	सरोकारित निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम निर्माण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१००	निरन्तर	वडा र नगरपालिका

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२	विद्यालय सुधार योजना निर्माण एवम् अद्यावधिक	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१०००	निरन्तर	विद्यालय, वि.व्य.स., नगरपालिका, संघ
३	एकिकृत शैक्षिक सुचना प्रणाली सुदृढीकरण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१५०	निरन्तर	संघ, नगरपालिका र विद्यालय
४	विद्यालय वार्षिक कार्य तालिका निर्माण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	विद्यालय, वि.व्य.स. र नगरपालिका
५	पालिका स्तरीय शैक्षिक पात्रो निर्माण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	६००	निरन्तर	नगरपालिका
६	विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक संघको क्षमता विकास तालिम	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	संघ, नगरपालिका र गैसस
७	प्र.अ.हरुको लागि व्यवस्थापन तालिम	पटक	१		१		१	३	३००	६	संघ, प्रदेश, नगरपालिका, शिक्षा तालिम केन्द्र र गैसस

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

परिच्छेद-६

लगानी र स्रोत व्यवस्थापन

[illegible]षय:

सबै नागरिकहरूलाई आधारभूत तह निशुल्क र अनिवार्य तथा माध्यमिक तह निशुल्क उपलब्ध गराउने संवैधानिक प्रावधान [illegible]को छ। आधारभूत तथा माध्यमिक तह सम्मको शिक्षा व्यवस्थापनको अधिकार स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा राखिएको छ। [illegible]धारभूत तथा माध्यमिक शिक्ष, प्रारम्भिक वाल विकास शिक्षा, खुला शिक्षा, विशेष शिक्षा, सामुदायिक सिकाइ केन्द्रहरुका अतिरिक्त [illegible]पचारिक संरचना बाहिरण ट्युसन कोचिङ सेन्टरहरूको नीति, योजना र समग्र व्यवस्थापनको जिम्मेवारी स्थानीय सरकारको रहने [illegible] स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ ले २३ ओटा कार्यक्षेत्र अधिकारहरुको विस्तृतीकरण गरेको पाइन्छ। शैक्षिक संस्थाहरुलाई [illegible]दान उपलब्ध गराउने लेखापरीक्षण र वितीय सुशासन कायम गर्ने दायित्व पालिकाको कार्यक्षेत्रमा रहेकाले सीमित स्रोत साधनलाई [illegible]व्ययी, नियमित, प्रभावकारी र पारदर्शी ढङ्गले व्यवस्थापन गर्नुपर्ने छ।

[illegible]ीय व्यवस्थापन अन्तर्गत २ ओटा पक्ष समेटिएको छ। एकातर्फ योजना कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने वित्तीय स्रोत आँकलन, [illegible] र उपयोगितालाई समेटिएको छ भने प्रदेश तथा सङ्घीय सरकारबाट प्राप्त विभिन्न प्रकारका अनुदानहरुलाई विद्यालयहरूमा पुऱ्याई [illegible]एए बमोजिम खर्च पारदर्शिता बढाउँदै समग्र पक्षमा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नुपर्ने छ । शिक्षालाई विकासको पूर्वाधारहरुको पनि [illegible]धारका रूपमा लिइन्छ । शिक्षाको समय सापेक्ष जुन गतिमा विकास हुनु पर्ने हो त्यसो हुन सकेको हैन। विभिन्न प्रतिवेदनहरूले कुल [illegible]टको २०% बजेट शिक्षामा विनियोजन गर्ने भनिए तापनि सो पनि अनुपातमा पुग्न सकेको छैन। यथार्थताको नजिक रहेर योजना बनाएर [illegible]बमोजिम बजेट विनियोजन गर्ने नभई हचुवाको भरमा बजेट विनियोजन गर्ने कार्यले प्रश्रय पाएको छ। समुदायको विद्यालयमा लगानी गर्नु [illegible] भन्ने सोचमा गिरावट आएको छ । संविधानमा शिक्षालाई लगानीमैत्री बनाउने र लगानी बढाउँदै लैजाने नीति उल्लेख गरिएको छ [illegible]मजोर भौतिक पूर्वाधारलाई सुविधा सम्पन्न बनाउनु, विद्यालयहरुको आर्थिक पक्षलाई सवलीकरण गर्नु र विद्यालय शिक्षामा परिचालन [illegible] बजेटलाई पारदर्शी बनाउनु चुनौतीको रुपमा रहेका हुन्। सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको साझा अधिकारक सूचीमा शिक्षालाई राखिनु [illegible]घ, प्रदेश र स्थानीय तहको एकल अधिकारका रूपमा समेत स्पष्ट गरिनुले शिक्षामा लगानीको अवसर राम्रो हुनेछ ।

[illegible] वर्तमान अवस्था

विश्वव्यापी रूपमा दिगो विकासका लक्ष्यहरु हासिल गर्न कुल बजेटको कम्तिमा २०% रकम शिक्षा क्षेत्रमा विनियोजन गर्ने [illegible]व्यापी प्रतिबद्धता रहेता पनि शिक्षा क्षेत्रको वजेट क्रमश: प्रतिवद्धता घटदै गइरहेको पाइन्छ । सशर्त अनुदानको रुपमा प्राप्त हुने [illegible]ीय अनुदानको ९५% भन्दा बढी रकम शिक्षक तलव भता छात्रवृति भौतिक पुर्वाधार दिवा खाजा र पाठ्य पुस्तक जस्ता शीर्षकहरूमा [illegible] हुने गरेको छ । गुणस्तर अभिवाद्धि क्षमता विकासका लागि स्थानीय सरकारका कार्यक्रमहरु केन्द्रित रहेको छ । नगर शिक्षाक [illegible]ना कार्यानव्यनका वित्तिय व्यवस्थापनको मुख्य श्रोत संघीय प्रदेश, राष्ट्रिय सभा सरकार रहने छन्। अभिभावक र समुदायको भूमिका [illegible]रकको रुपमा रहने छ । शिक्षा क्षेत्रमा कार्य गर्ने संघसंस्थाहरुलाई विश्वताका आधारमा क्षेत्रगत रुपमा साझेदारी गर्न सकिने छ । [illegible] वित्तीय व्यवस्थापन अन्तर्गत योजना कार्यान्वयनका लागि प्रयास वित्तिय स्रोत जुटाउनु शैक्षिक गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि [illegible]लयहरूलाई आवश्यकता क्षेत्रमा स्रोत उपलब्ध गराउने प्रोत साधनको प्रचा गर्ने व्यवस्थापन मार्फत वितिय सुशासन कायम कार्यहरू [illegible]मिकता रहेका छन् । नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्दति मार्फत विद्यालयहरुलाई नियमित अनुदानका अतिरिक्त एकमुस्ट [illegible]मा आधारित कार्य सम्पादनमुलक र प्रोत्साहनमुलक अनुदानको व्यवस्था गरिने छ।

[illegible]२ उद्देश्य

१. योजना अवधिका लागि शिक्षा क्षेत्रमा आवश्यक स्रोतको प्रक्षेपण गर्नु,
२. पहिचान गरिएका कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि आवश्यक वित्तीय स्रोत पहिचान गर्नु,
३. उपलब्ध स्रोतको आधारमा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण गरी कार्यक्रमगत बजेट निर्धारण गर्नु ।
४. खर्चको प्रक्रिया र तिनै तहका सरकारको भूमिका र दायित्व स्पस्ट गर्नु ।

नि [illegible] प्रशासकीय [illegible]

५. गुणस्तरीय शिक्षा र जीवन उपयोगी शिक्षाका लागि थप लगानी र स्रोत परिचालन गर्नु ।

.३ रणनीति

१. संघीय र प्रदेश सरकारको लगानीको अनुपातमा स्थानीय सरकारले आफ्नो स्रोतबाट लगानी गर्ने,
२. आफ्नो तह भित्रको लक्षित शैक्षिक पहुंच, सहभागिता एवम गुणस्तर सुनिश्चित गर्न लगानीको व्यवस्था गर्ने ।
३. श्रोतको उपयोग गर्ने विद्यालयलाई जवाफदेही बनाइने,
४. वार्षिक रुपमा कुल बजेटको २०% प्रतिशत बजेट शिक्षा क्षेत्रका कार्यक्रमका लागि व्यवस्था गर्ने,
५. शिक्षामा निजि तथा गैर सरकारी क्षेत्रको लगानीलाई प्रोत्साहन तथा प्रवर्धन गर्ने,
६. मापदण्डका आधारमा खर्च तथा प्रतिवेदन पद्धती अवलम्बन गरिने,
७. वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार ल्याई वित्तीय कार्य कुशलता, पारदर्शिता, जिम्मेवारी र उत्तर दायित्वलाई सवल बनाइने,
८. शूत्र र नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धतिलाई अङ्गीकार गरिनेछ ।

.४ उपलब्धि, नतिजा, प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य उपलब्धि :

ख उपलब्धि

१. शिक्षामा स्रोतको दिगो व्यवस्थापन भई शैक्षिक पहुँच, समता, गुणस्तर, र क्षमता विकासमा उल्लेखिय प्रगति भएको हुने,
२. वित्तीय व्यवस्थापन क्षमतामा सुधार भई वित्तिय कुशलता, पारदर्शिता जिम्मेवारी र उत्तरदायित्व सुढिढ आर्थिक हुने।

तिजा

१. विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधारको लागि आवश्यक स्रोतको पहिचान र परिचालन हुने ।
२. विद्यालय शिक्षाका हरेक निकायमा कार्यकुशलता, पारदर्शिता, ज़िम्मेवारी र उत्तरदायित्व निर्वाह भएको हुने ।
३. मापदण्डका आधारमा खर्च गर्ने पद्धतिको विकास हुने ।
४. निजी शिक्षण संस्थाहरुले सार्वजनिक सेवा, सामाजिक दायिकता र सेवामुलक व्यवसायको रुपमा विद्यालय संचालन गरेको हुने ।
५. स्रोत व्यवस्थापन र परिचालनमा समुदाय र गैरसरकारी संघसंस्थाहरुसंगको साझेदारी विकास भएको हुने ।
६. सबै शिक्षण संस्थाहरुको आर्थिक तथा सामाजिक लेखा परिक्षण भएको हुनेछ ।

.५ प्रमुख क्रियाकलाप र लक्ष्य

ख क्रियाकलाप र लक्ष्य

क्र सं	प्रमुख क्रियाकलापहरू	इकाइ	भौतिक लक्ष्य (५ वर्ष)						बजेट हजारमा (000)	भौतिक लक्ष्य (१० वर्ष)	सरोकारित निकाय
			१	२	३	४	५	जम्मा			
१	विद्यालयहरुमा लेखासम्बन्धी सफ्टवेयरको व्यवस्था	संख्या		१	१	२	२	६	३००	१४	नगरपालिका

नि. प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

२	लगानीको लागि स्थानीय गैरससहरुसंग साझेदारी	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका
३	नतिजामा आधारित स्रोत विनियोजन पद्धति विकास तथा कार्यान्वयन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	संघ, प्रदेश र नगरपालिका
४	विद्यालयको लेखा प्रणाली सुदृढिकरणको लागि लेखा सम्बन्धी तालिम संचालन	पटक	१				१	२	१५०	५	संघ, नगरपालिका र गैसस
५	विद्यालय प्र.अ. तथा वि.व्य.स. र शि.अ.स. का पदाधिकारीहरुको लागि सामाजिक लेखा परिक्षण तथा सार्वजनिक खरिद सम्बन्धी तालिम	पटक	१		१		१	३		६	संघ, नगरपालिका र गैसस
६	सबै शैक्षिक संस्थाहरुको सामाजिक परिक्षण	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१८७५	निरन्तर	संघ, नगरपालिका र गैसस
७	योजनामा आधारित स्रोत बांडफांड र लगानी गर्ने प्रणालीको स्थापन	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर		निरन्तर	नगरपालिका

.६ प्रस्तावित कार्यक्रम तथा बजेट अनुमान (पहिलो पाँच वर्षको अनुमानित बजेट)

क्र.स.	शिक्षा योजनाका उप-क्षेत्रहरु	प्रस्तावित/ अनुमानित बजेट (रु.हजार)	संघीय सरकारबाट प्राप्त अनुदान अनुमानित बजेट (%)	प्रदेश सरकारबाट प्राप्त हुने अनुमानित बजेट (%)	स्थानीय सरकारबाट प्राप्त हुने अनुमानित बजेट (%)	गैरससबाट प्राप्त हुने अनुमानित बजेट (%)	कैफियत
१	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षा	४५५०	६५%	५%	२०	१०%	
२	आधारभूत शिक्षा	८१७५०	६५%	५%	१५%	१५%	
३	माध्यमिक शिक्षा	४३३२५	७०%	५%	२०%	५%	
४	प्राविधिक तथा व्यावसायिक	१३२५०	६०%	१०%	३०%		

नि. प्रमुख प्रशासकीय

	शिक्षा						
५	अनौपचारिक शिक्षा तथा आजीवन सिकाइ	४१२५	६०%	५%	१५%	२०%	
६	पाठ्यक्रम, पाठ्य पुस्तक, सिकाइ सामग्री तथा मूल्याङ्कन	३१००	७०%		२०%	१०%	
७	शिक्षक व्यवस्थापन र विकास	६४४५०		५%	९५%		
८	शैक्षिक समता र समावेशीकरण	१९००	६०%	५%	१५%	२०%	
९	दिवा खाजा सहित स्वास्थ्य तथा पोषण कार्यक्रम	१३३६५०	९५%		५%		
१०	आपतकालीन तथा संकटकालीन अवस्थामा शिक्षा	६७२५	१०%	५%	२५%	६०%	
११	विद्यालय भौतिक पूर्वाधार विकास	१५२९००	१०%	५%	१५%	७०%	
१२	विद्यालयमा सूचना तथा सञ्चार प्रविधि	५०५०	७०%		३०%		
१३	संस्थागत क्षमता विकास	१३००	६०%	५%	२५%	१०%	
१४	स्थानीय शिक्षा योजना कार्यान्वयनको प्रवन्ध	२१५०	६०%		३०%	१०%	
१५	लगानी तथा स्रोत व्यवस्थापन	२३२५	१०%		८०%	१०%	
१६	अनुगमन तथा मुल्यांकन	३७५	६०%		४०%		
	कुल जम्मा अनुमानित बजेट (रु.हजार)	५२५४००					

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन

७.१ वर्तमान अवस्थाः

यस भंगाहा नगरपालिकाभित्र शैक्षिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको वर्तमान अवस्था यस प्रकार रहेको छः-

१. न.पा. भित्रको शिक्षा शाखा अन्तर्गतको अनुगमन टोली निर्माण भई विद्यालय अनुगमन तथा आवश्यक सुझाव र निर्देशन दिने व्यवस्था रहे .
२. एकीकृत प्रतिवेदन प्रणालीको विकास प्रभावकारी हुन नसेको,
३. जनप्रतिनिधि, शिक्षक, कर्मचारी सहितको सामूहिक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीको सुनिश्चितता रहेको छ ।
४. न. पा. क्षेत्रभित्रका विद्यालयहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनमा सूचना तथा प्रविधिको उपयोग विस्तार र व्यवस्थित गर्ने कोर्य व्यवस्थित हुन नसकेको ।
५. नतिजामा आधारित अनुगमन भइ रहेको,
६. शिक्षक सुपरिवेक्षण र पेसागत सहयोग कार्यक्रम प्रभावकारी हुन नसेकको,
७. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षणका लागि आधारभूत तहको छ। अन्त्यमा (कक्षा ८) को परीक्षा केन्द्रीकृत प्रणालीबाट गरिदै आएको, र कक्षा-एकका लागि पनि गरिदै छ ।
८. विद्यालय कार्य सम्पादन परीक्षण राम्रै सँग हुँदै आएको।

७.२ उद्देश्यः

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकीकृत प्रणाली विकास गर्नु,
२. अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई नतिजामा आधारित बनाउनु,
३. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतीलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्नु ।

७.३ रणनीतिः

उल्लिखित उद्देश्य हासिल गर्नका लागि भंगहा नगरपालिकाले अपनाउने ज्ञानीति यस प्रकार छः-

१. कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदनका लागि एकीकृत शैक्षिक सूचना व्यवस्थापन प्रणाली सञ्चालनमा ल्याउने ।
२. नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली अवलम्बन गर्ने ।
३. विद्यार्थी उपलब्धि परीक्षण तथा विद्यालय कार्य सम्पादन परीक्षणलाई थप व्यवस्थित र नियमित गर्ने,
४. कक्षाकोठाको सिकाइको अनुगमन, कार्यस्थलमा आधारित अनुगमन, मूल्याङ्कन, सुपरीवेक्षण एवम् प्रतिवेदन प्रणाली प्रबन्ध गर्ने।
५. विद्यालय तथा शिक्षकको सुपरिवेक्षण प्रथा पेशागत सहयोगको संयन्त्रको व्यवस्था र सुदृढीकरण गर्ने,
६. योजना अन्तर्गत सञ्चालित कार्यक्रम तथा परियोजना वा क्रियाकलापको नियमित आवधिक, मध्यावधिक तथा अन्तिम मूल्याङ्कन प्रणाली स्थापित गर्ने
७. अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा ऐन २०७५ ले तोकेबमोजिम अनिवार्य तथा निःशुल्क शिक्षा कार्यान्वयनको अवस्थाको प्रतिवेदन तयार गरी स्थानीय तहमा पेश गर्ने ।

७.४ प्रमुख उपलब्धि तथा नतिजा :

नि. प्रमुख प्रशासकीय

- **उपलब्धि :-** योजनाको सफल कार्यान्वयनबाट निम्नानुसार मुख्य उपलब्धि प्राप्त हुने छ ।

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि समन्वयात्मक तथा एकत्रित प्रणालि विकाश भएको हुने छ ।
२. नतिजामा आधारित अनुगमन तथा मुल्याङ्कन प्रणाली कार्यान्वयन हुने छ।
३. योजना कार्यान्वयनका चरणमा आएका समस्या तथा चुनौतिलाई सम्बोधन गरी अपेक्षित उपलब्धि हासिल भएको हुने छ ।

- **नतिजा:-** योजनाको कार्यान्वयनबाट हासिल हुने मुख्य नतिजा यस प्रकार छ ।

१. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका लागि संस्थागत संरचना तथा क्षमता विकास भएको नएको हुने छ ।
२. नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणाली स्थापित भई योजना तथा कार्यक्रमको प्रभावकारी कार्यान्वयन भएको हुने छ ।

७.५ प्रमुख क्रियाकलाप र परिमाणात्मक लक्ष्य :

भंगहा नगरपालिकाले कार्यान्वयन गर्ने प्रमुख क्रियाकलाप र वार्षिक लक्ष्य यस प्रकार छ।

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	एकाई	भौतिक लक्ष्य (पाँच वर्ष)					जम्मा	बजेट हजारमा (०००)	भौतिक लक्ष्य १० वर्ष	जिम्मेवार निकाय
			१	२	३	४	५				
१.	अनुगमण तथा मुल्याङकन संयंत्र निर्माण	पटक	१			१		२		४	नगरपालिका
२.	नतिजामा आधारित अनुगमन प्रणालीका लागि सूचक तयार तथा अद्यावधिक गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	५०	निरन्तर	नगरपालिका
३.	कार्यान्वयनको चौमासिक तथा वार्षिक समिक्षा तथा प्रतिवेदन तयार गर्ने	पटक	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	निरन्तर	१२५	निरन्तर	नगरपालिका
४.	कार्यक्रम कार्यान्वयन पुस्तिका तयारी	पटक	१	१	१	१	१	५	५०	१०	नगरपालिका
५.	अनिवार्य तथ निशुल्क शिक्षा कार्यात्वयनको अवस्थाको कार्ययोजना तयार गर्ने	पटक		१				१	१५०	२	नगरपालिका र गैसस